

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Augustini Barbosa ... Collectanea doctorum tam
veterum, quam recentiorum, in ius pontificium universum**

In Qvo Dvo Priores Decretalivm Libri Continentvr

Barbosa, Agostinho

Lugduni, 1669

27. De sententia & re iudicata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95263](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95263)

sed quid de bannito in pecunia, C. de iis, qui accusare non possunt, Salicet. in l. 1. n. 2. C. de quadrienn. præscript. Quamvis secundum Peregrin. de privilegiis fisci, lib. 6. tit. ult. n. 35. verior sit opinio, quod indistinctè perimatur ius fisci spatio dicti temporis, etiamsi adesset mala fides, sequitur Stephan. Gratian. d. c. 52. n. 2. Unde secundum hanc ultimam opinionem rectè inferitur pœnam legalem etiam ipso iure incursum præscribi posse ab hæretico, vel quocunque alio, cuius bona ipso iure ad fiscum pertinent, iuxta reg. cap. cum secundum, de hæret. lib. 6. licet enim huiusmodi delinquens habeat scientiam rei alienæ, id est, dominij ad fiscum pertinentis, d. cap. cum secundum, non tamen habet conscientiam rei alienæ, & ita neque peccatum iniustæ retentionis, quinimo tuta conscientia retinet huiusmodi bona, quæ licet exactius teneatur erogare, & pati executionem, ante illam tamen reddere non tenetur in conscientia, gloss. 3. recepta in cap. fraternitas 12. q. 2. S. Thom. vbi Caiet. 2. 2. q. 62. art. 3. communis vt per Couar. de sponsal. p. 2. c. 6. §. 8. n. 10. Nauar. in man. c. 13. n. 66. & relatos à Gabr. commun. sub tit. de criminalib. concl. 34. Simanch. de Cartholici, c. 9. à n. 29.

12 Octauo amplia in contrahente cum minore decreto non interposito, censetur enim in mala fide, & nunquam potest præscribere, Menoch. remed. 15, recap. n. 87.

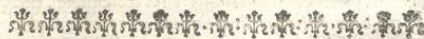
13 Limita in hærede scienter præscribente legatum contra legatarium, qui per annos 30. illud non petiit, eo enim tempore vel repudiare, vel donatum hæredi velle videtur, vt resoluunt Mench. illustr. c. 55. n. 26. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 2. n. 29. Cald. Pereira d. verbo, sua facilitate, n. 75. Hyppol. in princ. Instu. per quas personas, à n. 26. Cou. var. lib. 1. c. 9. n. 5. Costa in repet. §. cum in bello, verbo bona à n. 7.

14 In gloss. Bona fide. Notatur ad hoc quod bona fides in dubio est præsumenda, vt per Couar. in d. reg. possessor, p. 2. §. 8. n. 2. Mench. d. c. 70. Coccin. decis. 295. n. 3. Mascard. de probat. concl. 224. cum segg. & concl. 231. & concl. 1003. à n. 19. Intellige primò bonam fidem præsumi etiamsi illam non alleget is, qui præscriptionem proponit, secundum plures relatos per Mench. illustr. c. 70. n. 15. de quo tamen vide Deci. cons. 167. n. 5. Tiraq. de præscript. gloss. 2. vers. sed quaestio. Intellige secundò præsumptionem hanc esse iuris tantum, ita vt mala fides ex aduerso legitimis modis, vel etiam indicis probari possit, iuxta gloss. verbo bona, in cap. si diligenti, sup. hoc tit. Gam. Lusi. decis. 290. n. 2. latè Menoch. de arbitr. casu 225. à princ. qui varios refert modos per quos mala fides probari potest, ultra quos notabilis est ille, qui colligitur ex Bald. per text. ibi in l. non est ferendus, ff. de transact. Balb. 4. p. 4. q. 29. n. 8. Grammat. decis. 103. à n. 31. Intellige tandem sententiam huius glossæ procedere in dubio, vbi contra possidentem nulla apparet mala fidei præsumptio, secus si appareat, vt in specie l. ult. C. unde vi, & in reg. qui contra iura, de reg. iur. lib. 6. tradit gloss. d. verbo bona, tunc etenim ad eam præsumptionem purgandam necessaria est ex aduerso probatio bonæ fidei, vel præsumptio contraria fortior, quam inducit spatium longissimi temporis, quo & mala fides præsumpta purgatur, & bona præsumitur, quandiu aliter contrarium non ostenditur, ex Bart. n. 17. per text. ibi in d. l. ult. sequitur communis ex Cou. in reg. possessor. p. 2. §. 8. n. 3. Mench. illustr. c. 81. à num. 2. Menoch. remed. 13. recap. n. 70. Molin. de primog. lib. 2. c. 7. n. 68. contra nonnullos relatos à Couar. quorum fundamentis ipse respondere nititur.

15 In gloss. Nulla, fin. ibi, item quod si dubitatur an res sit sua, & habet iustam causam dubitationis, ad hoc dicitur

Tom. I.

bona fidei possessor. Vide Balb. de præscript. 2. p. 3. princip. 9. 2. & 3. p. 6. princip. num. 17. Menoch. de arbitr. casu 125. n. 17. Mench. illustr. cap. 77. Huius glossæ opinionem sequuntur DD communiter, vt per Abb. num. 40. Paris. à num. 48. post alios in præsent. l. in l. 1. §. genera, num. 17. ff. de acquir. possessor. Balb. 2. p. 3. q. 2. Nauar. in cap. si quis autem, num. 89. de pœnit. dist. 7. Sarmien. select. cap. 10. à num. 5. Menoch. & Mench. citatis locis. Contrariam sententiam, imò quod huiusmodi dubius non bonæ, sed malæ fidei possessor sit, tuentur Butr. n. 12. Imol. 36. hie, Paris. num. 13. in cap. illud, sup. hoc tit. Cuman. num. 4. in l. naturaliter, ff. de usucap. & post Adrian. Sor. & Ledesin. intendit Ioseph. Angles in floribus Theolog. in quaest. de præscript. art. 2. diff. 2. vers. qua ita. Sed has contrarias opiniones feedere distinctionis componendas esse iudicio, vt scilicet opinio huius glossæ & sequacium in dubio iusto & speculatio rectè procedat, si consideres bonam fidem prout iure Canonico intelligitur, altera verò Butr. & sequacium procedat in dubio iniusto, & culpabili, vel etiam in dubio practico. In dubio æquali possidens bona fide non est obligatus ad restitutionem, vt resoluunt Sayr. in claus. Regia, lib. 10. tract. 2. cap. 3. num. 29. Barthol. à S. Fausto in specula confess. diff. 4. quaest. 260. si verò dubitet inæqualiter, & magis inclinet in eam partem vt res sit aliena, tenetur iuxta inclinationem & propensionem restituere, secundum Salon. in 2. 2. q. 62. art. 6. controu. 4. concl. 4. Bañes 2. 2. ante q. 62. in præamb. ad illam d. ult. concl. 1. Petr. Ledesma de matrim. q. 45. art. 1. ad 3. Sanch. cod. tract. lib. 2. disp. 41. num. 10. Verum contraria opinio mihi probabilior videtur, quia licet pro altero, qui non possidet rem, fortiores videantur rationes, & coniecturæ circa res proprietatis, tamen si non sunt vique adeo efficaces, vt generare possent assensum illius partis, sed rem adhuc dubiam relinquunt, non debet censeri maius, & potius ius proprietatis vnus quam alterius, cum adhuc in dubio res maneat, dubia enim res æquè videtur vtramque partem respicere: quare hanc partem tenent Valsq. in p. 2. tom. 1. disp. 66. art. 7. num. 42. Salas in p. 2. q. 21. tract. 8. disp. unica, sect. 23. n. 231. Bonacin. de restit. disp. 1. q. 2. puncto 2. n. 6. Sanch. qui se retractauit in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 1. cap. 10. n. 9. & lib. 2. cap. 13. n. 179. An mala fides probetur per coniecturas, vide Menoch. d. casu 225. & de præsumpt. lib. 3. præf. 130.

De Sententia, & re iudicata.

TIT. XXVII.

S V M M A R I V M.

- 1 Doctores referuntur super hac rubrica scribentes.
- 2 Sententia multis modis sumitur.
- 3 Sententia stricte sumpta importat assensionem iudicis ad quem tendunt, & ordinatur lites ac processus iudiciorum.
- 4 Sententia alia dicitur diffinitiva, alia interlocutoria.
- 5 Sententia diffinitiva illa dicitur, qua terminat causam principalem.
- 6 Sententia interlocutoria appellatur illa, quæ terminat aliquem articulum causæ principalis.
- 7 Sententia proprie sumpta definitur vt sit pronuntiatio iudicis litigantium controuersias determinans.

h h 3

8 Ro

- 8 Res iudicata accipitur pro negotio, causa, vel lite, quae inter litigantes coram iudice ventilantur.
- 9 Res iudicata dupliciter consideratur, aliquando à tempore, quo iudex profert sententiam, aliquando post illud tempus, & constituitur differentia inter utrumque modum, n. 10.
- 11 Sententia post decennium statim habet auctoritatem rei iudicate.
- 12 Sententia per transitum in rem iudicam pro veritate reputatur, ius inter partes constituit, ex ea actio iudicati compertis, executioni mandatur, & habet auctoritatem iuris.
- 13 Res iudicata definitur ut sit res, quae finem controversiarum iudicis pronuntiatione accipit.
- 14 Rei iudicate appellatione quae contineantur, ostenditur.

UPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anchar. Felin. Panorm. Alex. de Nemo, Guid. Papae, Guillelm. Durand. in breuiario iuris Canonico. Ioan. de Londr. in breuiario sanctorum Canon fol. 171. verso, Petr. de Rauenn. in compendio iuris Canon. Martin. Melnart. in epitom. Decret. fol. 82. Dan. Venat. in analysi method. iuris Pontif. à pag. 305. Goffred. & Host. in summ. huius tit. Alex. Cassan. & Anastal. Germon. in paratilis ad 5. libros Decretal. Barth. Carthag. in exposit. titulum iuris Canon. Lancel. in instit. Canon. Canif. in summ. iuris Canon. Cafarel. in erasim. eiusdem iuris, Zypae. in analytica postremi iur. Eccles. enarrat. nouissime Ioan. Honor. lib. 2. summ. in Decretal. omnes sub hac rubr. de hoc titulo nouissime tractatum edidit Sigism. Seacc. quem sub praelo vidi.

2 Sententia.] Multis modis sumitur apud Doctores, inter quos aliquando accipitur pro aliquo prudenter, & apud dicto, breuiterque collecto, iuxta quam acceptionem sententiosum hominem appellamus illum, qui aliquod breuiter collectum, ac prudenter dictum profert. Aliquando etiam accipitur pro opinione, ut importet actum intellectus inclinantis in unam partem contradictionis cum formidine alterius, ut tradit D. Thom. in 3. dist. 23. quaest. 2. artic. 2. & 2.2. quaest. 1. art. 4. in corpore, iuxta quam explicatur text. in cap. veniam 35. quaest. 9. Aliquando verò pro assensione, & iudicio cuiusque de re aliqua sentientis, prout importat determinatam acceptionem alterius partis contradictionis cum credulitate, tradit S. Thom. dist. locis, iuxta quam acceptionem plerumque dicimus rogare sententiam, dicere sententiam. Interdum denique strictè sumitur hoc verbum sententia, & importat assensionem iudicis ad quem tendunt & ordinantur lites, & processus iudiciorum, iuxta quam acceptionem sumitur verbum sententia in hoc tit. & in tit. C. de sent. interl. estque inuentum iuris ciuilibus, sicut iudicium, ut probat text. in l. 2. §. post originem, ff. de orig. iuris, aduertit Barth. in Lex hoc iure, num. 1. ff. de iust. & iure. Cab. d. Lusit. decis. 12. n. 3. p. 1. Et dicitur sententia, quia iudex per illam dicit quod sentit in declarandis dubiis motis inter litigantes, iuxta text. in l. sicut, §. sed quare, ff. si seruit. vend. Hae autem assensio accipitur prout dicit actionem indicandi, vel sententiandi; vel prout dicit deciam, seu resolutam causam, seu dubium, de quo in iudicio agebatur, meminere huius diuisionis Abb. hic num. 2. & Bart. in d. l. 1. num. 1. Inter utrumque modum illa est differentia quod in priori casu proprie sententia est, de qua agimus, & appellatur à Doctorebus res iudicans, & decedens, habens se per modum

agentis, iuxta text. in cap. forum, iuncta gloss. de verb. signif. In posteriori verò res iudicata dicitur habens se per modum patientis, dum iudicis assensionem, seu resolutionem accipit, prout in specie docet Inreconf. in d. l. 1. ff. de re iudic. ibi, pronuntiatione iudicis finem accipit, iuncto text. in l. diuus, ff. de in integr. restit.

Licet sententia à Doctorebus multipliciter dimidatur, ut per gloss. in summ. 2. quaest. 1. Abb. num. 4. Felin. num. 3. & alij in presenti rubr. Alexand. in rubr. ff. de re iudic. à num. 6. vbi Rip. ex num. 16. nihilominus tamen secundum meliorem sententiam dupliciter consideratur; alia enim dicitur diffinitiva, alia verò interlocutoria appellatur, meminit huius diuisionis gloss. verbo diffinitiva, in cap. ei qui, §. definitiva 2. quaest. 6. gloss. vbi in l. qui restituere, ff. de rei vend. & verbo diffinitiva, in Clem. unica, de sequist. possess. Marant. qui alios refert, de ordine iudic. 6. p. cap. de sententia à num. 23. Lancel. lib. 3. Instit. iuris Canon. tit. de sentent. in princip. Sententia diffinitiva illa dicitur, quae terminat causam principalem, ut colligitur ex text. in cap. 2. ad fin. ibi, principali negotio, &c. ut lite non contest. & eidem causae finis totaliter imponitur, ideoque diffinitiva dicitur, quia finit, seu definit non solum litem, sed etiam controuersiam principalem, & licet ab illa appelletur, adhuc quoad ipsum iudicem dicitur talis finis impositus, cum ab eodem, vel ab alio aequali iudice alia sententia proferenda non sit, tradit gloss. 2. communiter recepta in Clem. fin. de appellat. Interlocutoria verò appellatur illa, quae terminat aliquem articulum eiusdem causae, & quamvis interlocutoria appellari possit diffinitiva respectu articuli quem finit, seu definit, secundum gloss. in l. generaliter, C. de reb. credit. non tamen potest dici diffinitiva simpliciter & proprie, sed secundum quid, quia de causa ex interlocutoria diffinitiva sententia fieri nequit, ut aduertit Bald. in l. ante, C. quorum appellat. non recip. sic verò appellatur interlocutoria, quia iudex per illam interim loquitur, dum principalem causam non definit, sentit text. in l. dicere 19. alias l. qualem, §. dicere, ibi, praeparationem causae, de arbit.

Sententia autem de qua in hoc text. quomodo definitur non bene constat inter Doctores, ut videre est per Marchesan. in tractat. de sententiarum speciebus, cap. 2. cum pluribus seqq. Aliqui namque definire solent ut sit definitio iudicialis finem controuersiae imponens, secundum Abb. hic num. 4. Rip. num. 11. & alij in rubr. ff. de re iudic. Alberic. num. 1. in rubr. C. si de moment. possess. Rebuff. ad leges Gallie, tom. 1. tit. de sentent. execut. num. 2. per text. in cap. 2. hoc tit. ibi, sententia terminare, & in l. 1. ff. de re iudic. ibi, finem accipit. Nonnulli praedictae diffinitioni verba aliqua adiciunt, & reputant sententiam re- & definiti, ut sit iudicialis definitio controuersiae finem imponens, per absolutionem, vel condemnationem, ita Iason. num. 6. Paul. n. 2. in rubr. ff. de re iudic. Alexand. in l. 1. num. 1. ff. illo tit. Mench. suffrag. cap. 35. num. 2. Marant. de ordine iudic. part. 6. cap. de sentent. num. 1. Marchesan. d. cap. 2. num. 1. per text. in l. praes. 3. C. de sentent. & interl. vbi Imperator non reputat sententiam, quae vel condemnatione, vel absolutione caret, idem probat text. in cap. ei qui, vers. diffinitiva 2. q. 6. Alij, prout sunt S. Thom. in 4. sentent. dist. 35. art. 1. & 2. quaest. 96. art. 1. & Syluest. in summ. verbo sententia, in princ. definiunt ut sententia sit explicatio iuris ad particulare factum. Sed his omnibus definitionibus omisiss nonnulli viri doctissimi, & praeceptores mei colendisissimi definiunt sententiam de qua in hoc tit. ut sit sententia iudicis per quam

De Sententia, & re iudic. Tit. XXVII. 643

quam tota causa principalis, vel aliquis eius articulus terminatur. Ego verò sententiam propriè sumptam, de qua in hoc tit. agitur, aliter definitur, posse sentio, ut sit pronuntiatio iudicis litigantium controuersias determinans: quæ definitio colligitur ex text. in c. 2. *infi. hoc tit. ibi, iurgantium controuersias terminare, & eleganter ex text. in l. 1. ff. de re iudic. ibi, pronuntiatione iudicis, & ibi, finem accipit*, quibus verbis aperte dicitur iureconf. rem, quæ iudicator accipere finem ex pronuntiatione iudicis, sic significans ipsam pronuntiationem iudicis esse sententiam, & insuper rei indicatæ finem dare. Neque refragatur dicere quod retenta prædicta definitione sententia definitur per actionem, id enim importat pronuntiationem, respondetur enim potissimum in hoc tit. tractari de sententia prout in actione iudicis consistit, quinimo nullum esse inconueniens per actionem aliquid definitur, sicut & per effectum, quando eo modo magis natura definiti explicatur, prout videre est in definitione matrimonij, de qua in *princ. l. i. ff. de patria potest. & in cap. ius naturale, l. distincti. & in cap. illud, de presump. sicut in definitione prescriptionis, de qua in l. 3. ff. de vsucap. ibi, dominij Acquisitio, & passim alibi.*

8 *Re iudicata.*] Quamvis particula *res* multa soleat importare, & comprehendere, iuxta text. in l. rei appellatio, 2. & in l. rei appellatio, ff. de verbor. significat. & dixi quæ in tract. de appellatiua verbor. utriusque iuris significat. verbo *res*. Si tamen cum eadem particula coniungatur alia, videlicet *iudicata*, non tam latè sumitur, sed accipitur pro negotio, causa, vel lite, quæ inter litigantes coram iudice ventilatur, prout in specie significare videtur iureconf. in l. Diuus, penult. in *princ. ibi, rem amiserat, & ad fin. ibi, restituere licet*, ff. de in integr. restit. text. melior in l. i. apud quem 2. C. de edendo, vnde *res iudicata* importat negotium finitum, licet, vel causam iudicatam, & decisam, iuxta illud Cicer. ad Herenn. Iudicatum est, de quo sententia lata est. Quæ quidem *res iudicata* sic accepta dupliciter consideratur, aliquando enim consideratur à tempore quo index profert sententiam, hoc est rem iudicatam vsque ad decidendum, sic explicabis text. in l. 1. & post rem iudic. 7. & in l. post rem iudicatam 11. ff. de transact. & in l. eleganter, in *princ. ff. de cond. indeb. & in l. fraternitatis, de testib.* Aliquando verò post illud tempus, si explicabis text. in l. post rem iudicatam 56. ff. de re iudic.

10 Inter utrumque modum illa est differentia, quia in priori talis *res iudicata* denotat tantummodo factum, seu rem simpliciter, & absolute talem per pronuntiationem iudicis definitam, eo quod in illo tempore nullus iuris effectus eidem communicatur, sic sanè propter appellationem, quæ interponi potest, iuxta text. in *antib. hodie, C. de appellat.* talis *res iudicata* dicitur esse in pendenti, nullumque ius inter partes interim constituit, ut probat optimè text. in cap. non solum, ibi, sed etiam omnia, de appellat. l. 6. quæ de causa in illa intelligitur text. in d. l. & post rem iudicatam, statim in *princ. & in d. l. post rem iudicatam, ff. de transact.* In posteriori verò casu ita importat rem per eiusdem iudicis pronuntiationem definitam, ut dicatur *res pronuntiata*, & illa sententia data eidem rei plures iuris effectus communicentur, ad quod alludere videtur rub. sic intelligenda, de re iudicata & effectus sententiarum, quæ quidem non solum intelligenda sunt de re iudicata per sententiam definitam, sed etiam de re iudicata per interlocutoriam, respectu tamen solummodo litigantium, ut in cap. cum dilectus, de elect. non verò respectu iudicis qui reuocare potest, etiam si transeat in rem iudicatam,

iuxta text. sic intelligendum in cap. cum cessante, de appellat. Iaduerit in specie Paul. in d. l. 1. num. 3. ff. de re iudic.

Inter effectus autem, qui rei indicatæ posteriori modo consideratæ communicantur, præcipuus est, ut statim habeat auctoritatem rei indicatæ, ut probat text. in l. post sententiam 9. ibi, auctoritatem, & c. C. de sentent. & interlocut. & in c. quod ad consultationem, ibi, auctoritatem rei indicatæ, *infi. hoc tit. hoc est*, vigorem rei indicatæ, ut dicit text. in l. pen. C. de excepti. rei iudic. iuxta quam auctoritatem quæ accrescit, & subsequitur, verum est dicere quod *res indicata* priori modo acceptata existens antea in illo priori statu, quem habebat tempore simplicis prolationis, dicitur transire in alium statum firmitatis, & irrenocabilem, prout in specie significat text. in l. si fundus 16. §. si plures, ff. de pignori. dum dicit causam transire in condemnationem, scilicet firmam, & quæ habeat iuris effectus: iuxta quem sensum exculantur nostri Pontifices à calumniâ nonnullorum Doctorum asserentium improprie fuisse loquutos, dum de tali transitu faciunt mentionem, in cap. cum inter 13. ibi, in rem transit iudicatam, hoc tit. & in cap. cum dilectus 2. in fine, ibi, in rem transit iudicatam, de elect. Sic sanè per talem transitum, & propter talem auctoritatem pro veritate reputatur, ex text. in l. res iudicata 207. ff. de regul. iur. Ius inter partes constituit, iuxta cap. cum inter, ibi, in ex sententia factum fuit, & c. Actio iudicati compet. l. miles 6. §. fin. de re iudic. l. si pretor 7. in fine, ff. de iudic. l. 1. C. de arbit. Exceptio rei indicatæ resultat iuxta totum tit. ff. de excepti. rei iudic. executio mandatur, in l. à dno Pio, ff. de re iud. & ter. tit. de excepti. rei iudic. Et denique habet auctoritatem iuris, parèmq; illius facere censetur, probat sic intelligendus text. in l. nam Imp. 38. ff. de legib. aduerit Cabed. *Infi. dec. 212. n. 5. p. 1.*

Definitur autem *res iudicata* per Doctores multiplicitè, Host. enim in summ. huius tit. quem sequitur Rip. in l. 3. num. 6. ff. de re iudic. definit ut sit veritas in dubium versa; declarata per sententiam definitam non retractandam, nec suspensam. Alij verò communiter eam definire solent, ut sit *res iudicata*, quæ nullo remedio nec appellationis, nec supplicationis, reuocari potest, ita tal. in d. l. 1. n. 8. vbi gloss. & in effect. Alexand. num. 1. Felin. in presenti rub. num. 1. Sed melius *res iudicata* in utraque consideratione sumpta propriè definitur cum iureconf. in l. 1. ff. de re iudic. ut sit *res*, quæ finem controuersiarum iudicis pronuntiatione accipit, nam cum verbum accipit ad utramque rem iudicatam accommodatur ut sentit text. in l. aliud 71. ibi, & si quis non accipit, ut habeat, ff. illo tit. merito utramque definitur à iureconf. dicendum est, licet plures velint intelligere de re iudicata posteriori modo sumpta, contra quos aperte facit, quia Iurisconsulti in d. tit. ff. de re iudic. agunt de utraque re iudicata, ut manifestè patet ex rub. illius tit. vnde ineptè procedere dicendum erat, si in illo text. omilla vna, altera definitur, quoniam illo si aliqua relinquenda esset, non prior, sed posterior, utpote quia in illa solus effectus prioris consideratur. Facit secundo, quia definitio illa de utraque prædicatur, sicut enim *res iudicata* posteriori modo sumpta finem accipit, ita etiam de priori idem dicendum est tam ex parte iudicantis, si sententia definitiva sit, quam ex parte rei definitæ, seu de causa sua natura consideratæ, licet per accidens eius effectus suspendatur, & illa aliquando renocetur, sic cessat difficultas de text. in l. 1. §. fin. ff. ad Turpil. ibi, extinguuntur, quod quidem verbum est intelligendum, idest, suspenditur, iuxta materiam subiectam, de qua

El h h 4 agit

agit, prout intelligit Abb. in *presenti*, n. 3. & in *cap. fin. de sequest. possess. n. 6.* Couar. *pract. c. 23. n. 1.* secundum quos licet extinguatur quoad presentem statum, propter text. in *auth. si quis litigantium, C. de Episcop. and. iunctis* resolutis per Alber. *num. 4. & Rip. a n. 7. & 10. in d. l. 1. ff. de re iudic. respectu* tamen futuri eventus suspenditur, per text. in *cap. venientes, de iure iur. ibi, appellatione suspensas.*

14. Illud demum advertere oportet facta simpliciter mentione rei indicatae in aliqua dispositione, illam esse intelligendam in utraque re indicata, si materia ad utramque aequè accommodatur, & mens dispositionis non repugnauerit, pater si expendas utramque non differri nisi in effectibus, qui communicantur, & ita in accidentibus, ac proinde cum in substantia conveniant, ad utramque dispositio trahenda est; si verò praedicta decur repugnantia, ita ut ad alteram tantummodo referenda sit, intelligi debet. In dubio verò de posteriori tanquam de potiori, & firmiori intelligenda est dispositio, ex reg. text. in *cap. penult. de sent. excom. iuxta* quae claus. in rescriptis contenta, *ut rei indicata prius pareatur*, sine, dummodo, *paream indicatis*, & similes, de posteriori re indicata intelligendae sunt, iuxta reg. text. in *cap. causam quo 19. de rescript. iuncta l. 1. C. de execut. rei iudic.* prout in specie advertit Roman. quem refert, & sequitur Ias. in *l. 1. n. 8. ff. de re iudic. Felin. bict. 5.* siquidem praedicta clausula absque praedictio, vel saltem cum minori gratias contra quem impetratur, intelligenda est, iuxta reg. text. in *cap. super eo, de offic. deleg. & in l. 1. §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco publico*, quod quidem praedictum resultare dicitur. Sic sanè si Princeps causam committat, non obstante re indicata, si aliud non colligatur, dispositio intelligenda est tantum de priori re indicata, quae per appellationem renovari potest, ne aliter maximum similiter praedictum resultet illi, pro quo sententia lata est, quae in rem indicatam transiit, & insuper contra mentem Principis ne lites iam sopitae per ipsam rem indicatam posteriorem iterum suscitentur, contra iura illa, quae iubent ut eisdem litibus finis imponatur.

SYMMARIVM

1. Sententia lata contra leges vel Canones non tenet, nec ab ea opus est appellare.
2. Sententia continens expressum iuris errorem est nulla ipso iure, quando error in tenore illius expressus ponitur pro fundamento eiusdem.
3. Sententia in dubio praesumitur iuste lata.
4. Sententia expresse lata contra consuetudinem, stylum, vel aliam non valet.
5. Declaratur text. in *presenti*.
6. Arbitri sententia contra leges prolata non valet.
7. Sententia lata contra quascunque leges etiam seculares non tenet, intellige si sine illius fori in quo sententia profertur, ut n. 8.
8. Sententia lata contra quascunque constitutiones non tenet.
9. Sententia lata contra legem loquentem tantummodo in simili casu, diverso tamen ab illo, de quo agitur, tenet.
10. Sententia potest allegari nulla usque ad 30. annos.
11. Sententia contra leges, canonesve prolata est nulla ipso iure.
12. Iudex proferens sententiam ipso iure nullam, potest illam renovare.
13. Sententia ex defectu iurisdictionis nulla est.

CAP. Sententia. I. Gregor:

Sententia contra leges, canonesve prolata non valet, licet non fuerit appellatum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Dec. Felin. Pa. norm. Bald. Henric. Guid. Papae, Alex. de Nevo, Cuiac. Viuian. in *ration. secundum libri iuris Pontif. pag. 264.* Alagona in *compend. iuris Canon. pag. 315.* remissive Casal. ia annot. & Ximen. in *concord. p. 1. & 2.* & nouissime Ioan. de Valboa in *annuis Academ. praefat. Salmant. tom. 1. defumitur* ex B. Greg. lib. 2. *epist. 6. c. 25. registri*, refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 19. cap. 1.

Collige ex text. sententiam continentem expressum iuris errorem esse nullam ipso iure, ut per Tirag. de iure iuris, gloss. 7. n. 59. Nicell. concord. 6. gl. vers. 13. Rebuff. in *proem. ad leges Galliae*, gl. 5. n. 133. Menoch. conf. 110. n. 66. Sfort. Odd. conf. 20. n. 55. Steph. Grarian. *discept. forens. c. 103. n. 21.* Giurb. *decis. 69. n. 23.* Nam tunc demum sententia contra ius non valet, quando error in tenore illius expressus ponitur pro fundamento eiusdem sententiae, l. 1. ff. *quae sententia sine appell. l. 2. quando provocare non est necesse.* Intellige procedere, quando sententia in tali errore sumpto pro fundamento ita fundatur, ut ab eo totaliter dependeat, & in illo principalis causae definitio consistat, non verò quando ultra praedictum errorem expressum in eadem sententia, exprimitur aliud fundamentum legitimum & secundum ius procedens, ex quo eadem sententia in illo consistere possit, siquidem interveniente tali fundamento, & in illo fundata praedicta sententia mero iure valida est, non obstante alio iuris errore in tenore ipsius sententiae expresso, ut per Abb. hic n. 7. Vant. d. tit. ex defectu processus, num. 123. Hippol. *sing. 617.* Tirag. *cessante causa limit. 2. n. 2. & 6.* Requiritur enim quod error sit taliter expressus, ut oculo corporeo legi possit, & non sufficit quod ex mente comprehendatur, cum quod sententia ex mente reducat ad erroneum intellectum, iuxta doctrinam Innoc. in *cap. P. & G. de offic. deleg. Alexand. conf. 79. n. 6. lib. 2. Nat. conf. 524. n. 18.* ubi subdit quod dicitur expressus error in sententia, quando index pronuntiando refert se ad aliquam partem actorum, ostendendo quid sequutus sit in ferenda sententia, & ibi nihil, vel contrarium reperitur. In dubio enim praesumitur iuste lata Cald. Pereira de *empt. & vendit. c. 34. n. 40.* Ludovic. Rodolph. *voto univ. n. 9.* Sigism. Scacc. de *appellat. q. 17. n. 65.* Paris. *conf. 111. colum. 2. lib. 1.* Anchar. *conf. 180. colum. 2.* Menoch. *conf. 110. n. 6.* iudicis namque sententia talis in dubio esse intelligitur, qualis de iure esse debuit, Cepol. *conf. 64. n. 4. tom. 1.* Borgnin. *Canale. decis. 37. n. 53. & decis. 27. n. 74. p. 2.* Surd. *decis. 69. num. 8. & decis. 93. n. 26.* Seraph. *decis. 984. n. 3.* quia verba iudicis debent intelligi secundum mentem iuris, Cranet. *conf. 74. n. 9.* Alex. *conf. 45. colum. 1. lib. 5.* Menoch. *d. conf. 110. ex num. 31.* Card. Tusch. *pract. concl. tom. 7. lit. S. concl. 126. n. 8. 12. 13. & 14.* Et ideo sententia debet interpretari ut non contineat iniustitiam, quia mens iudicis non praesumitur velle facere iniustitiam & contra iuris dispositionem, Cranet. *conf. 45. n. 5. & conf. 186. ex n. 14.* Mathel. *sing. 20.*

Contra leges canonesve, &c.] Notatur ad hoc quod sententia expresse contra leges, vel constitutiones lata non est valida, ut per gloss. *verbo contra leges*, Innoc. in *princ.* Abb. Felin. Bellam. omnes n. 1. Imol. & alij in *presenti*, Bart. & DD. communiter in l. *cum prolata*

prolati, ff. de iudic. Dec. in cap. quoniam contra a 15. C. de probat. Afflict. decis. 280. Lancelot. lib. 3. inffit. iuris Canon. sub hoc tit. §. si tamen, Vant. de nullis. tit. ex defectu processu a num. 118. Marant. de ordine iudic. p. 6. tit. de sentent. a num. 117. Turzan. opin. 156. Gabr. commun. lib. 2. tit. de sent. concl. 7. n. 5. Galgancet. de iure publico, lib. 2. tit. 48. n. 57. Perez l. 4. tit. 4. lib. 2. Ordin. pag. 240. vers. non obstat etiam, Farin. in praxi criminal. p. 4. conf. 85. num. 18. D. Barbof. in l. cum prator, §. 1. num. 285 cum segg. ff. de iudic. Idem si lata esset contra consuetudinem, vel ordinationem, Rebuff. d. gloss. 5. n. 13. vel contra stylum, vt per Ludovic. Rodolph. de brachio Regio, n. 32. vel contra aliam, vide l. 1. C. quando pronocere non est necesse, Sigism. Scacc. d. tract. q. 11. a num. 194. & q. 15 num. 203. Menoch. de arbit. lib. 1. quest. 52. num. 2. Cald. Pereira quest. forens. lib. 1. q. 37. num. 2. Cardos. in praxi iudicium, verbo, sententia n. 46. intellige quando prima fuit valida ex D. Barbof. in rubr. ff. solut. matrim. p. 3. num. 57. Circa verò huius text. intellectum variant DD. nam gloss. 2. in presenti dicit text. esse intelligendum in illis sententiis, quæ à non competentibus iudice proferuntur; alij indistinctè putant nullam esse quamcunque sententiam prolatam contra legem, canonemve contrarium disponentem ab illo, quod per eandem sententiam indicatum est, si eadem sententia per relationem ad acta proferatur. Ego verò prædictis ac etiam aliis reiectis intellectibus dicendum puto text. hunc tantummodo intelligi in sententia, quæ in tenore ipsius aliquem errorem iuris continet, licet enim aliæ sententiæ, quæ præcedente defectu iurisdictionis, seu personæ, vel simili nullis momenti sit, nihilominus tamen hunc per text. vt nobis videtur, solam illam nulla esse ipso iure, quæ in tenore ipsius aliquem expressum iuris errorem continet; nam cum text. iste in sua proprietate intelligendus sit iuxta reg. text. in l. non aliter, ff. de leg. 3. & sententia contra leges propriæ & strictæ solummodo illa dicatur, quæ circa modum pronuntiationis iuris repugnantiam in se continet, qualis est illa in cuius tenore aliquis iuris error expressus reperitur, meriti effectum est vt tantummodo in illa text. iste intelligatur: confirmatur ex verbis huius text. ibi, *prolata*, quod quidem verbum importat, & respicit ipsam iudicis pronuntiationem habito respectu ad illud, quod definitur, non verò ad aliud, quod præcedit in ipsa prolatione, provt in specie considerauit Iureconf. in l. si expressim 18. ff. de appellat. ibi, *expressim*, & ibi, *fuerit prolata*, quibus verbis deprecatur Iureconf. necessariam esse expressionem in eadem sententia, & insuper quòd ipsa expressio in illa proferatur, hoc est, in tenore ipsius.

6 Amplia primò text. in presenti sic explicatum procedere in quacunque sententia arbitri, hanc etiam contra leges prolatam non valere resoluunt gl. verb. *sine inique*, in l. diem proferre 27 de recept. arb. gl. verbo, *sopiarit*, secundum veram illius litteram, in cap. pastoralis 14. in princ. de rescript. & in effectu gloss. verbo *commissa* in l. 3. ff. de recept. arb. Imol. in c. 1. n. 13. de consuet. Felin. hic n. 6. Gabr. commun. sub hoc tit. concl. 4. n. 7. vbi extendunt ad arbitros compromissarios, non tamen ad arbitratores.

7 Amplia secundo procedere in quibuscunque legibus secularibus, vt in effectu sentit gloss. verbo *contra leges*, Felin. num. 2. & apertius Abb. num. 2. in presenti per hunc text. eo quòd dictio, *vt de qua hic*, sicut & dictio, & diuersa solet coniungere, iuxta doctrinam gloss. recepta in rub. ff. de iuris & facti ignor. ac subinde cum Pontifex adijciat verbum, *Canonem*, necessarium dicendum est verbum, *leges*, præcedens,

de civilibus, & secularibus legibus intelligendum esse; accedit quòd Pontifex hic agit de mora prolata à iudice Ecclesiastico, qui deficientibus canonibus secundum leges indicare tenetur, tradunt gloss. verb. *seundum quod canones in c. 1. de officio ordin.* Dec. in cap. Ecclesia S. Mariae, n. 42. de consuet. ac proinde cum leges seculares dicant sententiam contra illos prolatam nullius esse momenti, vtique dicendum est Pontificem in presenti mentionem fecisse de prædictis legibus civilibus, vt instrueret hos iudices Ecclesiasticos circa nullitates ex eisdem provenientes.

Amplia tertio procedere etiam in legibus particularibus illius fori, in quo sententia proferatur, contra quas si sententia proferatur, nullius est momenti, vt per Abb. n. 16. & alios in presenti, Bald. in l. 2. n. 2. C. quando procurare non est necesse, Gabr. commun. sub hoc tit. concl. 7. n. 5.

Amplia quarto procedere in quibuscunque constitutionibus Ecclesiasticis, quæ etiam Canones vocantur, cap. Nicæna, in princ. 31. dist. Gratian. in sum. 3. dist. Abb. hic not. 1. Imol. in d. cap. 1. de consuet. in princ. vbi Dec. in 1. lett. num. 1. factis scilicet tam à Concilio generali, quàm à Romano Pont. Cassad. decis. 7. num. 5. & decis. 12. n. 3. super reg. Cancell. & ibi Gom. in proem. quest. 2. etiam si sint Episcopales quando non continent iuris Canonici repugnantiam; siquidem & hæc quoad hunc effectum Canones indicantur, itavt contra illas prolata sententia nullius sit momenti. Abb. in presenti not. 1. Dec. in d. cap. 1. num. 2. in 1. lett. licet contradicat Bald. in cap. cum venisset, de eo, qui mittitur in possess. Vel dicta sanctorum Patrum, quæ quidem sub verbo, *Canonem*, de quo in hoc text. contineri dicendum videtur, dummodo referatur, ita cap. fin. 15. dist. & in cap. de libellis 20. dist. eo quòd si concors sit illorum sententia, & lex Canonica deficiat, vim faciunt & auctoritatem legis Canon. censentur habere non solum quoad Fidei dogmata, sed etiam quoad mores, de quibus secundum illa inter Ecclesiasticos, & per iudices Ecclesiasticos indicatur, vt probat text. in d. cap. de libellis; & ita in specie tradunt gloss. verbo *in istis in cap. noli meis*, dist. 9. recepta ex Felin. a num. 3. vbi Dec. a num. 4. in cap. ne imitari, de consuet. Cano. de locis Theolog. lib. 7. c. 3. Albertin. de agnoscendis q. 15. a n. 7. & 13. & q. 40. a n. 47. & 53. & q. 21. a n. 8. Conar. lib. 4. var. v. 16. a n. 1. Vinald. inandel. aureo p. 1. in initio n. 4. quicquid aliter intendat Castr. aduersus hæreses, lib. 1. cap. 7. & lib. 2. de lege penali, c. 9. vers. 2.

Limita non procedere quando sententia proferatur contra legem loquentem tantummodo in simili casu, diuerso tamen ab illo, de quo agitur, vt per Felin. hic n. 15. vers. *limita* 9. Bald. in l. 2. n. 7. C. quando pronocere non est necesse, Gabr. commun. sub hoc tit. concl. 7. n. 21. Vel quando leges non claras & manifestas, sed varios, & obsecuros habuerint intellectus, de quibus probabiliter dubitari possit, tunc enim sententia merito iure valet, licet prolata sit iuxta aliquem intellectum non verum, & minus probabilem, vt per Bart. n. 1. in fine, Albert. in princ. lalon. n. 12. Alex. a n. 8. & alij in l. cum prolata, ff. hoc tit. Bald. d. l. 2. n. 6. Abb. n. 9. & Felin. n. 15. in presenti, Anton. Gabr. sub hoc tit. concl. 7. n. 19.

Non potest tamen subsistere ipso iure. Dummodo vsque ad 30. annos nulla allegetur, quia facultas agendi de nullitate sententiæ non durat nisi vsque ad illud tempus, gl. in c. vnde queritur 35. q. 9. Tiraque. retract. tit. 1. §. 36. gloss. 2. num. 38. Perez tit. 15. lib. 3. Ordin. pag. 738. Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. p. 3. num. 50. & in aub. nisi, num. 21. cod. tit. Viuian. & Bellacomb. tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 15. num. 131. cum segg. Rebuff.

Rebuff. in tract. de appell. art. 1. gloss. 2. n. 29. vers. quarto, Vant. de nullit. tit. quociens, & intra quod tempus, sub n. 8. vers. si verò nullitas, Marant. de ordine iudic. p. 6. art. 1. princ. in verbo, & demum fertur sententia, n. 13. Sigism. Scacc. de appellat. q. 19. rem. 1. concl. 7. n. 1. ubi n. 2. limitat, ut non procedat in causis in quibus vertitur animarum periculum, quia ex eis perpetuo agi, dicique potest de nullitate, & n. 3. limitat etiam in nullitate notoria, quia illa perpetuo reddit actum nullum ipso iure, tum quia de nullitate ex defectu iurisdictionis, seu mandati potest agi usque ad mille annos, & n. 4. pariter limitat in nullitate per modum excipiendo, quia de ea potest perpetuo opponi per viam exceptionis.

12 Ipso iure. Ergo ad annullandam sententiam contra leges, Canonice prolatam hominis ministerium non requiritur, & absque illo nullum habet effectum, ex eo quod talis sententia ipso iure est nulla, ut per Bart. & DD. communiter in d. l. prolatis, Dec. a num. 33. in cap. quoniam contra, de probat. Lancel. lib. 3. Instit. iuris Canon. sub hoc tit. §. 1. nam cum hominis ministerium non requiritur ubi lex executor est ipsius nullitatis, quam inducit, & data nullitate ipso iure incurta dicatur lex esse executor illius, ut tradunt omnes in cap. cum secundum, de heret. lib. 6. utique necessarii dicendum est annullandam sententiam contra leges Canonice prolatam, de qua agit, hominis ministerium non desiderari, cum talis sententia ipso iure nulla sit, ut patet ex hoc text. in verbis proximè relatis. Illud tamen advertendum est iudicem proferentem sententiam prædictam, sicut & aliam ipso iure nullam, posse illam renocare, quod quidem in iudice ordinario citra controuersiam procedit propter text. expressum in l. 1. in fine, C. de sent. & interloq. & in l. præses, 6. C. quomodo, & quando iudex. In delegato verò communis est sententia non posse iterum proferre sententiam, tradunt gloss. 1. in fine, in l. iudex postquam ff. hoc tit. gloss. ut in l. si ut proponis, 4. C. quomodo, & quando iudex, Abb. in præsent. n. 25. & Bellam. 7. dicit communem Dec. in cap. in literis, n. 5. de officio deleg. Rip. in l. quod iussit, n. 63. ff. hoc tit. Capell. Tholof. & ibi addit. decis. 114. Menoch. de arbit. q. 67. a n. 2. Mayner. in l. nemo potest, a n. 13. ff. de regulis iuris, Vant. de nullit. tit. coram quo a n. 14. Cald. Pereira in l. huiusmodi, verbo implorandum, a num. 2. 1. quicquid dicat Bald. hic a n. 4. nisi eius opinionem intelligamus de delegato inferioris, qui non ad vniuersitatem causarum, sed simpliciter ad aliquam causam ab inferiore delegatur.

24 In gloss. Contra leges, ibi, ubi est defectus in iurisdictione, &c. Notatur ad hoc quod sententiarum defectu iurisdictionis nulla est, ut ex pluribus DD. multipliciter declarauit parens meus in comment. ad ordinat. Regiam Lusitanorum, lib. 3. tit. 75. in princip. num. 9. cum seqq.

S V M M A R I V M.

- 1 Ites debent celeriter terminari, & n. 1.
- 3 Iudices quoad possunt debent lites sopire.
- 4 Litibus inquietatur index, ladiur Resp. vexantur partes expensis.
- 5 Declaratur text. in presenti.

C A P. Iurgantium. II.

1 Ites debent celeriter sententia terminari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabab.

Imol. Ioan. Andr. Anan. Host. Anchar. Butr. Bellam. Bald. Panorm. Dec. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cuiac. Viu. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 265. Alagona in compendio iuris Canonici, pag. 315. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. nouissime Ioan. de Valboa ubi sup. defumitur ex D. Gregor. lib. 2. ad Ioan. nem Episcopum Rauenennatem. c. 28. eiusdem registri, refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 29. c. 3.

Dicit hic text. lites celeriter debere terminari, ut per Anton. Monach. Lucens. decis. 25. n. 94. & ideo iudices quoad possunt, debent lites sopire, Brunor. à Sole in locis communibus, verbo, index, n. 24. Cardof. in praxi iudicum, verbo, index, n. 32. & 33. Ant. Monach. Bonomen. decis. 10. n. 33. faciunt dicta ad cap. finem litibus, sup. de dolo. & contum. & multa quæ parens meus in comment. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 20 §. 1. litibus enim inquietatur index, ladiur Resp. vexantur partes expensis, Sigism. Scacc. de appellat. 15. sub n. 188. vers. ratio.

Sed obstat l. properandam, in princ. C. de iud. ubi text. dicit a litis contestatione usque ad diffinitivam sententiam per spatium triennij processum iudicij durare posse. Deinde obstat l. 2. C. de sentent. ex breu. recit. ubi text. aperte prohibet repentinas, & cum celeritate prolatas sententias. Vnde nonnulli DD. quos refert Couar. in cap. quamvis, p. 2. §. 1. n. 4. existimant faciendam esse differentiam inter ius Civile, & Canonicum, itavt text. in presenti cum similibus procedant attento iure Canonico, alia verò iura in contrarium adducta procedant de iure Civili. Alij autem putant text. in presenti non solum agere de ipsa sententia, sed etiam de tota instantia, & processu iudiciali, itavt sicut illa, iste item celeris sit, & sicut in vna, ita in alio celeriter procedatur. Ego verò ex mente Aret. in l. 1. §. 1. n. 1. ff. de verbis obligat. & Felin. hic n. 6. melius dicendum pro text. in presenti solum agere de prolatione ipsius sententia postquam in causa conclusum est: pro quo intellectu faciunt verba huius text. ibi, celeris sententia, quibus verbis text. manifestè innuit celeritatem de qua hic, tantummodo esse necessariam in sententia, per quam idem text. iubet litigantium controuersias terminare, eo quod text. aperte in illis verbis coniungit celeritatem cum ipsa sententia patet ibi, celeris sententia: vnde cum non sit recedendum in dubio à verborum proprietate, iuxta reg. text. d. l. non aliter, ff. de leg. 3. necessarii videtur dicendum text. in presenti tantummodo agere de prolatione ipsius sententia à iudice facienda postquam in causa conclusum est.

S V M M A R I V M.

- 1 Sacerdos sine iusta causa non est deponendus.
- 2 Clericus interveniente iusta causa ex magna seu gravi crimine resistente potest deponi.
- 3 Text. iste an intelligatur in depositione verbalis ostenditur.
- 4 Deposito sine verbalis degradatio quibus casibus fieri debeat, remissive.

C A P. Non potest. III.

Sententia Episcoporum debet esse concors, & ex iusta causa ad Sacerdotem deponendum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Butr. Henric. Boich. Bald. Panormit. Felin. Guid. Papæ, Dec. Alex. de Neuo, Cuiac. Viuian. in ratione.

ionali secundi libri iuris Pontif. pag. 265. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 315. remissive Ximen. in concord. p. 2. & nonissime de Valboa ubi sup. definitur ex D. Greg. lib. 2. cap. 47. epist. 8. registri, & refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 19. cap. 4.

- 2 Dicit hic text. Sacerdotem sine iusta causa non esse deponendum: unde interveniente iusta causa ex magno, seu gravi crimine resultante posse clericum deponi, ultra text. in presenti, probant etiam cap. inuentum 16. q. 7. cap. tue 6. de penis, cap. novimus 27. §. fin. de verbis. signif. cap. si clerici, in princ. & cap. cum non ab homine, de iudic. resoluunt Abb. num. 1. Felin. num. 5. in presenti, gloss. in summ. 15 q. 8. & alia verbo & damnatione in cap. 1. 81. dist. gloss. verbo supplicavit, in cap. fin. 1. q. 5. gloss. ultim. in cap. 1. de capell. monach. lib. 6. & verbo gravissima, in cap. ad Apostolica, hoc tit. eod. lib. Albertin. in cap. 1. q. 11. de heret. lib. 6. & de agnoscendis, q. 25. num. 13. Duen. reg. 101. Clar. §. fin. q. 74. num. 2. Cabed. decis. 53. num. 4. p. 1. Intellige text. in depositione verbali, nam cum agat de imponenda depositione propter istas causas, quæ ex criminalibus resultare possunt non facta declaratione, quam causæ sufficientes sint, proptereaque arbitrio indicantis relinquuntur, iuxta text. in laus facta 16. ff. de penis, Albertin. d. q. 11. Clar. d. q. 74. n. 1. Menoch. de arbit. resu. 415. num. 9. vitque necessarium videtur dicendum de verbali depositione intelligendum esse, in qua prædictum arbitrium attentio iure cadere potest circa crimen pro quo talis depositio est facienda. Confirmatur eadem explicatio, quia text. iste agens de numero plurium Sacerdotum indicantium tribuitur S. Gregorio, qui floruit ab anno 191. quo tempore numerus plurium Sacerdotum indicantium iam requirebatur, provt constituitur circa annum 506. Concil. Agathense Idem quo in cap. si quis tumidus 15 q. 7. quod quidem Concil. non solum de depositione verbali in ordine ad actuale, sed etiam in illa, quæ terminum pœnæ constituit, loquutum fuit, patet ibi, vel aliquam causam, &c. idem etiam antea constituerat Concil. Carthaginense III. de quo in cap. si autem, ead. cau. & quest. ibi, ipsorum causas, &c. Unde dicendum est S. Gregorium huius Decretalis Auctorem, qui post multum tempus floruit, de eadem depositione etiam tractasse. Deinde confirmatur eadem explicatio ex verbo, submovere, de quo hic, iunctis verbis, ibi, à sacerdotali gradu, quæ verba verificantur non solum in depositione in ordine ad actuale degradationem, per quam quis non solum ab Ordinibus, sed etiam ab omni privilegio clericali deponitur, vt Curia tradatur seculari, verum etiam verificantur in depositione verbali, per quam quis ab officio perpetuo remouetur, confiso termino pœnæ in eadem condemnatione, idque etiam patet ex verbo, sententia de quo in hoc text. quod quidem magis propriè dicitur de verbali depositione provt terminum pœnæ constituit, quibus autem casibus depositio, huc verbalis degradatio fieri debeat, ostendit Bonac. de cens. disp. 4. parit. vnic. n. 6. & refero ego ipse de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 1.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententiam à Papa confirmari iuste quis petit si iuste & rationabiliter sit lata, & n. 2.
3 Text. in presenti intelligitur tantum in confirmatione iustitia, quæ media nte appellatione vel supplicatione à parte postulat ut.
4 Confirmatio superiori confirmat omnia, & supplet omnem defectum à ipso purgabilem.

CAP. Ea quæ. IV.

Leo.

Sententia iuste, & rationabiliter lata iuste petitur à Papa confirmari. Colligunt ex Ordinari. Abb. aliiq. Innoc. Collect. Zabara, Bellam, Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Guid. Papae, Felin. Dec. Alex. de Nevo, Vid. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 266. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 316. remissive Ximen. in concord. p. 2. definitur ex D. Leone I. epist. 85. incipien. Cum in ordinationibus, & refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 19. c. 6.

Collige ex text. sententiam ab inferiori prolatam confirmandam esse per Romanum Pont. idem probant text. in cap. omnibus modis, cap. sicut ergo 35. q. 9. & in cap. 3. de confirmat. vili, resoluunt gloss. verbo roborentur, Abb. num. 4. Imol. & Bellam. num. 1. Felin. & alij in presenti, Bart. communiter receptus in l. si expressim, n. 17 ff. de appellat. congerit multa Tirac. in tract. de mort. p. 6. declar. 2. n. 8. Aliqui Doctores, provt sunt Barth. d. n. 7. Alexand. in l. de pupilo, §. qui opus, n. 3. ff. de novi oper. nunt. Ias. in l. 2. C. de edito D. Andr. vol. 2. Dec. in cap. num. 8. de confirm. vili, intelligunt hunc text. in sententia iusta, & valida, postquam transiit in rem iudicatam, itavt ille, qui eam obtinuit, possit petere ipsius confirmationem à Pontifice. Verum hic intellectus ad litteram text. nullo modo accommodari potest, quia secundum illam otiose Pontifex hic statuisset posse peti confirmationem à Sede Apost. ex gratia, quam ipsa sine lege dare potest, & cum lege non teneatur: tum quia text. hic videtur imponere præceptum per illa verba imperativa roboretur.

Quare dicendum est text. in presenti tantum intelligi in confirmatione iustitia, quæ median te appellatione, vel supplicatione à parte postulat: nam cum data appellatione, vel supplicatione secundum iuris ordinem Pontifex quatenus iudex est teneatur sententiam à qua appellatur confirmare, vel infirmare, & hæc confirmatio, vel infirmatio non aliter quàm exigente iustitia per suam sententiam facienda sit, merito effectum est vt confirmatio de qua text. agit, sit confirmatio iustitiæ; & in illa debeat intelligi, quæ quidem intellectus etiam confirmatur ex verbis huius text. ibi, nostra quoque sententia, quibus verbis text. aperte supponit in verbo quoque, aliam esse sententiam, circa quam partes habent controuersiam, & in verbo, sententiam, aperte denotat per modum ordinariæ confirmationem esse faciendam si præcedat rationabilitas, qui quidem modus ordinarius dicitur iustitiæ, sicut dicitur gratia, quando modus extraordinarius est. Confirmatur etiam ex aliis verbis huius text. ibi, iuste & rationabiliter fuerit definita, in quibus Pont. videtur profiteri quod licet iupremam habeat potestatem, quæ possit aliquando contra iuris regulas indicando dispensare, vt colligitur ex text. in cap. in causis, infra hoc tit. regulariter tamen si valide & iuste definitum sit ab inferiore, non potest ille talem definitionem renocare, sed necessario confirmare debet, provt etiam colligitur ex verbo, roborentur, quod quidem (vt supradictum est) præceptum imponere censetur, & ita obligationem inducere videtur, ac subinde de confirmatione iustitiæ necessario text. est intelligendus.

Nostra quoque sententia roborentur.] Et ita confirmatio

tio superioris confirmat omnia, & supplet omnem defectum ab ipso purgabilem, ut per Hippol. sing. 79. & 196. & in l. si quis ne questio, n. 95. & si q. & in l. vnus, § cogniturum, n. 49 ff. de quest.

SVM MARIVM.

- 1 Executor merus alicuius sententia non cognoscit de exceptionibus, quæ contra illam opponuntur, sed ad superiorem, qui indicauit, transmittit, & n. 2.
- 2 Declaratur text. in l. si non cognitio, Cod. si contrarius.
- 3 Declaratur text. in c. pastoralis, §. quia verò, de offic. deleg. & in c. 2. de crimin. falsi.
- 4 Executor merus cognoscere non potest de iustitia, vel iniustitia causæ, quia hoc non spectat ad eius officium, nisi solum exequi.
- 5 Sententia executioni mandari interest Reipubl.
- 6 Executor abstinere potest ab executione quando sententia est notorie nulla.

CAP. De cætero. V.

Alex. III.

Executor merus alicuius sententiæ non cognoscit de exceptionibus, quæ contra illam opponuntur, admittere tamen potest executionem fraudis, seu nullitatis, non ad effectum ut super ea pronuntiet, sed ut negotium ad superiorem, qui indicauit, transmittat, si illam probabilem reperit. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Guid. Papæ, Panorm. Henric. Host. Felin. Dec. Anchar. Alex. de Neno, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 166. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 316. remissimè Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. & nonissimè de Valboa ubi supr. refertur ab Anton. Ang. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 19. c. 7. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 49. c. 12.

2 Probat hic text. executorem alicuius sententiæ prolatæ non posse cognoscere de exceptionibus, quæ contra sententiam opponuntur, idem probat text. in l. si prator 7 § in princ. & in §. Marcellus, ff. de iud. text. opt. in l. si ut proponis 6. C. de executione rei iudicata, & in cap. pastoralis §. quia verò, de officio delegati, tradunt gloss. Innoc. in princ. Abb. n. 2. Felin. n. 4. Imol. & Bellam. vterque n. 1. & alij in presenti, Bart. & omnes in l. à dno Pio, in princ. ff. hoc tit. & in l. si non cognitio, C. si contra ius. Vant. de nullitatibus tñ coram quo, n. 12. Menoch. de arbitrar. q. 38. Roland. cons. 37. n. 15. lib. 1. Gom. decif. 207. à n. 6. Albert. de cognoscendis q. 22 à n. 8. Intellige in mero iuris executore, cui in auxilium iurisdictionis integra, & adhuc non discussa sententiæ executio committitur, nam cum text. agat de executore, qui propter discussionem causæ principali tantummodo cognoscere potest de exceptionibus sententiæ infringentibus ad effectum ut remittat, non verò ut definat, & id solum sit merus iuris executor, cui in auxilium iurisdictionis integra, & adhuc non discussa sententiæ executio committitur, utique necessarid text. iste intelligendus est in mero executore iuris, cui in auxilium iurisdictionis predicta executio sententiæ commissæ est. Confirmatur etiam hic intellectus ex verbis huius text. ibi, à nobis latam, ex quibus aperte constat sententiam de cuius executione tractatur, esse prolatam à Romano Pontifice, cui quidem ad illam exequendam non de-

ficit iurisdicatio, ex reg. text. in c. cuncta per mundum 9. q. 3. ac proinde necessarid dicendum est executorem, de quo in hoc text. non in defectum, sed in auxilium iurisdictionis, & ita ad faciliorem expeditionem fuisse constitutum. Confirmatur deinde ex alijs verbis eiusdem text. ibi, sententiam precipimus per aliquem executioni mandari, quibus verbis constat fuisse delegatam sententiæ executionem integram, & adhuc non ventilatam.

Non obstat text. in d. l. & si non cognitio, relata à Gratian. in cap. dicenti vers. si non cognitio 25. q. 2. quia procedit quando fraus contingit circa merita & iustitiam causæ principalis, & ita circa exceptionem peremptoriam aduersario competentem, tunc enim de toto negotio cognoscit executor delegatus, & in eo verificantur verba huius text. personaliter prolata, ibi, de toto negotio cognoscatur.

Nec etiam obstat cap. pastoralis, §. quia verò, de offic. deleg. quia procedit in mero iuris executore in auxilium iurisdictionis dato. Nec etiam obstat c. 2. de crimine falsi, quia agit pariter de mero iuris executore, cui in auxilium iurisdictionis committitur plena alicuius sententiæ executio, patet ex illo text. ibi, sententiam, iunctis alijs verbis, ibi, sub nomine nostro, quibus constat sententiam fuisse prolatam à Romano Pontif. qui quidem executor non fuit landatus ab eodem Pontif. in eo quod admisit exceptiones falsarum literarum, sed solum in eo quod talem sententiam executioni non mandauit, & sic superedit in eadem executione, ut colligitur ex alio verbo illius text. ibi, non obserues, quod quidem facere tenebatur, ac proinde in alijs supponendi sunt termini habiles, hoc est quod idem executor exceptiones falsitatis oppositas remittit ad Pontificem delegantem, per quam remissionem Pontifex notitiam habuit fortasse de facto executoris, propter quod illum laudauit.

Non est facultas executori, &c.] Notatur ad hoc quod merus executor cognoscere non potest de iustitia, vel iniustitia causæ, quia hoc non spectat ad eius officium, nisi solum exequi, ut per Marant. disp. incipien. plerumque n. 12. Hippol. sing. 399. Quintil. Mandosin tract. de monitorijs, q. 60. à num. 16. Etalim. à Cochier. de iurisd. Ordinarij in exemptos, p. 2. q. 44. & ideo non debet admittere aliquam exceptionem, Abb. hic num. 1. & 3. vers. & certe, Felin. num. 4. vers. secunda conclusio, & in cap. pastoralis, §. quia verò, sub n. 17. vers. exequatur merus, de potest. iud. deleg. Sigilm. Scacc. de appellat. q. 17. limita. o. num. 37. vbi numeris seqq. multa tradit ad hanc materiam conducentia, non enim habet iurisdictionem, nec cognitionem, Ioan. Garc. reg. 178. num. 3. Menoch. de arbit. lib. 1. q. 38. num. 20. Bobadil. in sua politica lib. 2. cap. 20. sub n. n. 47. Amat. Roderic. in pract. de execut. cap. 1. n. 39. Salgado de protecl. Regia tom. 1. p. 4. c. 3. num. 11. Oportet enim, & interest Reipubl. sententias executioni mandari, l. seruo 6 §. cum prator, ff. ad Trebel. Rebuff. ad leges Gallia, tit. de sentent. execut. in prat. num. 20. & parum prodest sententia, nisi executioni mandetur, ex gloss. in rubr. ff. de except. rei iudicate, Bapt. Azim. in praxi Florent. §. 31. c. 2. n. 1. Marant. de ordine iudic. p. 6. art. 1. n. 1. Azeued. ad tit. 2. in princ. lib. 4. zona recept. Bobadil. in sua politica, lib. 1. c. 13. n. 31. Bernard. Græna. ad practic. Camera Imperial. lib. 1. concl. 113. in princ.

Sed de ferri quæstiones, &c.] Ergo executor abstinere potest ab executione quando sententia est notorie nulla, ut per Nauar. in d. cap. cum contingat, de rescript. remedi. 4. Scacc. d. limit. 10. numer. 38. Surd. cons. 405. num. 26. vers. quinto respondetur, Stephan. Gratian. discept.

De Sententia, & re iudic. Tit. XXVII. 649

discept. forens. cap. 147. n. 10. cum seqq. aduertentes verbum, oportere, de quo in hoc text. non inducere necessitatem, quia Papa non cupit sua mandata executioni mandari, quando subest iusta causa ab eis supplicandi, Nau. conf. 20. n. 2. de rescript. tum quia magis oportet obedire Deo, quam homini iniquum præcipienti, vt post Ioan. Andr. & Felin. confirmant Dec. in d. cap. si quando, de rescript. Nanar. d. n. 2. in fin. Si tamen sententia stante iniqua iudex exequi illam velit, conuocatis amicis illi refutari posse tradit Menoch. conf. 28. n. 12.

SVMARIUM.

- 1 Reo damnato ad traditionem possessionis non sufficit tradere pignus pro ipsa possessione.
- 2 Condemnatus ad soluendum non intelligitur soluere dando pignora, vel fideiussore.
- 3 Promittens soluere aliquam pecuniariam summam tenetur soluere in pecunia numerata.
- 4 Declaratur text. in presenti, & n. 7.
- 5 Amplia textum procedere etiamsi victor, cui possessio adiudicatur, acceptet huiusmodi pignora, quæ ad cautionem, & securitatem præstantur, adhuc enim nisi aliàs facta sit nouatio, huiusmodi pignorum datio non sufficit, vt satisfiat sententia possessionem adiudicanti.
- 6 Pignora, vel fideiussore dant non satisfaciunt qui per sententiam soluere tenentur.

CAP. Cùm aliquibus. VI.

1 Possessionem qui ex lata sententia dare debet, non sufficit dare pignus. Colligitur ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Bald. Panorm. Felin. Dec. Guid. Papæ. Alex. de Neuo. Cuiac. Viu. in ration. secundæ libri iuris Pontif. pag. 266. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 216. remissus Ximen. in concord. p. 2. nouissimè Valboa vbi sup. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 19. c. 8. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 36. c. 2.

2 Notatur hic text. ad hoc quod condemnatus ad soluendum non intelligitur soluere dando pignora, & fideiussore, de quo vide Specul. in tit. de pignor. Tiraquel. de retract. tit. 1. §. 3. gloss. 3. n. 15. Neguzant. de pign. part. 5. membr. 3. num. 4. Promittens enim soluere aliquam pecuniariam summam, tenetur soluere in pecunia numerata, l. solutam, cum ibi notatis, in princ. ff. de solution. Bertazol. de clausulis instrum. claus. 41. gloss. 5. num. 1. Intelligitur hic text. per Host. Butr. Abb. & reliquos, vt procedat in pignore prætorio, de quo in tit. C. de prætorio pignore, & in l. missio ff. pro emptore, explicant Cuiac. lib. 5. obseruat. cap. 30. & lib. 9. cap. 37. Mainus lib. 2. actionum, cap. 14. vel forsan, vt cum aliquis à iudice causa custodiæ, vel rei seruandæ in possessionem mittitur, iuxta tit. de eo, qui mittitur, & cap. quoniam, §. in aliis, vt lite non contest. ita quod non sufficiat in his terminis dari pignora, sed oporteat corporalem possessionem tradi: qui quidem intellectus licet in se verus sit, vt patet ex l. non est, ff. de pignor. action. non satisfaciunt huic text. tum quia restringit literam illius, & titulum sub quo collocatur, tum etiam quia verba illa, adiudicata possessione, propriè & simpliciter important possessionem absolutè, & in totum adiudicatam, id est, applicatam alicui per sententiam tanquam ipsius propriam iuxta cap. Abbate, in princ. ibi, adiudicare, Tom. I.

hoc tit. lib. 6. Vnde verius est text. iuxta verba, & titulum generaliter procedere vbiunque alicui per sententiam possessio adiudicatur, vt secundo loco intelligunt omnes hic, Tiraq. de retractu lign. §. 3. gloss. 3. num. 15. Menoch. remed. 15. recap. n. 644. iuxta quæ intellectum consonat text. in l. qui restituere 68. in princ. ff. de rei vendic. Et ratio est, quia is, qui per sententiam tenetur adiudicatam aliis possessionem tradere, vel restituere dando pignora, nec satisfaciunt verbis sententiæ, quæ propriè & præcisè intelligi debent, ex Bart. in l. Iulianus, num. 6. ff. de condit. indeb. recepto communiter ex Menoch. de arbit. quest. 60. num. 15. nec item satisfaciunt intentioni iudicis possessionem adiudicantis, qui litis controuersiam terminare intendit, cap. 2. sup. hoc tit. l. 1. ff. eodem, non autem vt ex priori lite iam decisa lis alia super pignoribus suscitetur, l. terminata, in fin. C. de fructibus, l. 4. §. 1. ff. hoc tit. & denique non satisfaciunt victori, cui inuito pro possessione pignus, & ita aliud pro alio præstare nequit, ex reg. l. 2. §. 1. in fin. ff. si certum per. princip. Instit. quibus modis tollitur. Sic sanè iuxta hunc intellectum ex mente omnium verba illa, adiudicata possessio, possunt intelligi, vel pro re ipsa, & proprietate, iuxta l. interdum 78. ff. de verb. signif. cap. possessiones, de rebus Ecclesiæ, vel etiam pro vfu, & possessione rei, iuxta tit. de acquirenda possess. vt notant Tiraquel. & Menoch. citatis locis.

Amplia text. procedere etiamsi victor, cui possessio adiudicatur, acceptet huiusmodi pignora, quæ ad cautionem, & securitatem præstantur, adhuc enim nisi aliàs facta sit nouatio, huiusmodi pignorum datio non sufficit vt satisfiat sententiæ possessionem adiudicanti, ac subinde nisi aliud obstat, de illius executione agi potest, d. l. 4. §. si ex conventionione, versio. sed et si, vbi omnes norant. Amplia rursus etiamsi condemnatus det pignora pro æstimatione rei adiudicatæ, vt ex illis satisfiat victori tam de valore, quam de eo, quod interest, imò etiamsi pignora multò maioris valoris dentur pro re ipsa, vel possessione adiudicata, quia adhuc id non sufficit nisi victor consentiat nec liberatur victus à traditione, quippe cum non satisfiat sententiæ, nec victori, cui inuito aliud quantumcunque in se vtilius præstari non potest, ex reg. d. l. 2. §. 1. iuncta l. vlt. ff. de vfu & habit. & resolutis post alios per Sarmien. select. lib. 1. cap. 8. n. 2. Caiet. 2. 2. q. 88. art. 12. in princ. Nec huic ampl. obstat quod obligatio dandi rem est obligatio faciendi, l. si rema 28. ff. de verb. oblig. in qua secundum communem nemo præcisè compellitur, sed liberatur præstando id quod interest, l. si quis 13. §. vlt. ff. hoc tit. nam omittis aliis communis illa, à qua nouiores non immerito recedunt, limitatur communiter, vt non procedat in obligatione faciendi, quæ procedit ex sententia iudicis, vt hic, vel ex mandato superioris, qui potest, sicut & ad faciendum, præcisè cogere, probat d. l. qui restituere, communis ex Anton. Gom. de contract. c. 102. n. 22. vers. quintus. Nec item obstat quod in tit. C. de in causa iudicati, accipiuntur, & sufficiunt pignora, vt ex illorum æstimatione satisfiat victori, quia resp. dictum tit. & iura similia procedere vbi executio non in re certa, sed in quantitate facienda est, veluti cum reus quantitatis debitor ad eandem persoluendam condemnatur, vel etiam vbi rem certam per actionem realem, vel personalem tradere, vel dare condemnatus est, & nihilominus quia res illa non existit, in eius defectum executio facienda est in æstimatione, iuxta d. l. qui restituere, his enim casibus pignora in causam iudicati capiuntur, & sufficiunt vt ex illis distractis per solutionem satisfiat victori, at verò text. in presenti, procedit vbi certa res, vel possessio adiudicatur

dicatur tradenda, seu restituta, & ea existat, itaque corporali eiusdem possessione victor letari potest, vt text. habet.

[Non sufficit dari pignora.] Sic similiter is, qui per sententiam soluere tenetur, non satisfacit dans pignora, vel fideiussores, l. 4. §. 1. vbi omnes, ff. hoc tit. l. promissor 2. §. vlt. ff. de constit. pecun. Bald. in presenti, communis, vt per Dec. & Cagnol. n. 3. in l. nemo dubitat, ff. de regulis iuris, Neguzant. de pignorib. p. 5. membr. 1. n. 4. Tiraquell. de retractu tit. 1. §. 1. gloss. 1. à num. 14. Rot. Bononien. decis. 77. n. 3. Intelligi vbi quis condemnatus est, vel tenetur soluere quantitatem liquidam, alioquin si talis non sit, sat erit pignorum, vel fideiussorum cautionem prestare, iuxta l. scilicet, l. si seruus 34. in fin. ff. de statu liber. obseruant Angel. Tal. Rip. & communis d. l. 4. §. 1. multi vt per Tiraquell. d. tit. 1. §. 1. gloss. 19. num. 2. Rot. Bononien. vbi supra num. 2.

[Corporali possessione.] De corporali possessione agit text. in presenti, ad excludenda pignora, non autem ad excludendam possessionem quibuscunque modis legitimis tradendam, & licet de corporali possessione egerit, quia frequentius corpore, & actu traditur, & acquiritur, non tamen voluit excludere reliquos modos legitimos, & minus frequentes, iuxta gloss. verbo presidentes, in fine, in Clem. 1. de rescript. cum similibus latè adductis per Tiraq. de retractu tit. 1. §. 20. n. 4. & 6. cum seqq. praesertim quia etiam per alios modos vera possessio acquiritur, arg. text. l. quod meo 18. §. 2. in fin. ff. de acquir. possess.

SUMMARIVM.

- 1 Sententia lata contra matrimonium nunquam transit in rem iudicatam, unde quodocunque reuocatur cum constat de errore.
- 2 Sententia lata in causa matrimoniali non transit in rem iudicatam. Intelligi, vt n. 3.
- 4 Sententia pronuntians non esse matrimonium, quod est legitimum, vel quae iure prohibitum admittit, non ita transit in rem iudicatam quin veritate comperta possit omni tempore retractari, & n. 5. & 9.
- 6 Intelligi etiam post longissimum 40. annorum spatium, & etiam si sententia separationis per secundam & tertiam confirmata sit, vt n. 7.
- 8 Turpitudinem suam allegans quando audiat, ostenditur.

CAP. Lator. VII.

Sententia lata ad matrimonium dissoluendum nunquam transit in iudicatam, nam si deinde constet Ecclesiam errore deceptam, sunt denuo coniungendi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Anan. Host. Anch. Butr. Bal. Panorm. Henric. Felin. Dec. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 267. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 316. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Angust. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 19. c. 9. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 6. cap. 11.

Collige ex text. sententiam latam in causa matrimoniali non transire in rem iudicatam, vt per Butr. hic num. 8. Imolam num. 7. vers. item videtur, Dec. n. 5. declar. 4. & Alexand. de Neuo num. 11. Vezin. tom. 1. commun. opin. lib. 7. tit. 14. num. 178. pag. 271. Ioachim Beust. tract. de matrim. cap. 39. Couar. de sponsal. p. 2.

cap. 8. §. 12. num. 12. Hieron. à Laurentiis Auenionen. decis. 70. n. 3. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 100. Bernard. Graue. ad praef. Camer. Imper. lib. 1. coroll. 111. Sigism. Scac. de appell. q. 17. limit. 34. n. 6. Ioan. Valer. de diff. sententis inter vtrumque forum, verbo, sententia, differ. 5. n. 2. bene Mar. Anton. var. resol. lib. 1. resol. 93. n. 7.

Intellige conclusionem procedere, quando ex illius sententiae obseruantia nutritur peccatum, nec consensu partis vtriusque potest cessare culpa, vt si lata sit contra legitimum matrimonium declarant id esse irritum, aut in fauorem matrimonij cum impedimento dirimenti iuncti. Transit tamen in rem iudicatam sententia in causa matrimoniali lata, quando consensu vtriusque potest cessare culpa, & matrimonium constare, vt si litigetur an aliquod fuerit legitimum matrimonium allegante altero metum, vel conditionem seruicium alterius coniugis à se ignoratam, succubuit hic, & sententia pronuntiatum est valuisse coniugium, si non appellauit legitimo tempore, transit in rem iudicatam, ita vt amplius ob eam rationem retractari nequeat, ita Henric. hic n. 3. & 4. Ioan. Andr. in fin. Butr. n. 8. Balb. n. 3. Panorm. n. 9. Felin. n. 2. declarat. 1. Alex. de Neuo n. 8. Scacc. d. n. 6. Petr. Calefat. inter consil. matrimon. consil. 76. n. 1. Couar. d. §. 12. n. 22. vers. ex quibus, & n. 18. vers. tertio, Viuian. tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 14. n. 127. Palat. in reper. cap. per vestras, de donat. inter virum, notab. 4. n. 20. vers. quod, Mar. Anton. d. resol. 93. n. 8. dicens sententiam latam ad fauorem, & pro validitate matrimonij facere transitum in iudicatam, Alex. de Neuo inter consilia, consil. 38. n. 1. Bernard. reg. 14. limit. 5. Sanch. d. disp. 100. n. 13. sententia enim ratione peccati non transit in rem iudicatam, Abb. in cap. nouit, n. 21. de iudic. Mantua lib. 3. dialogo 52. ad finem, Bonacof. communium crimin. p. 1. verbo, sententia, fol. 250. verso, Bern. reg. 24. limit. 5. Tiraq. de retractu tit. 2. §. 1. gloss. 2. n. 37. Ioan. Valer. d. verbo, sententia, diffinit. 5. n. 2. pro vt & in sententia in causa vlturarum lata tenent D. Barbof. in l. Tria, n. 54. ff. solutio matrim. Valasc. conf. 22. Ceteras declarationes in hac materia vide per Sanchid. disp. 100.

Ex quibus rectè inferitur sententiam pronuntiantem non esse matrimonium, quod est legitimum, vel quae iure prohibitum admittit, non ita transit in rem iudicatam, quin veritate comperta possit omni tempore retractari, quod quidem vltra fundamenta supra relata ex eo probatur, quia sententia, quae iniustitiam continet litigantium consensu irremissibilem, non ita transit in rem iudicatam quin possit veritate comperta retractari, gloss. in sum. 35. q. 9. gloss. vlt. in cap. inter, hoc tit. vbi omnes, resoluunt Abb. n. 9. Felin. 16. in cap. lator inf. hoc tit. Marant. de ordine iudic. 3. p. 6. num. 147. Tiraq. de retractu tit. 2. §. 1. gloss. 2. n. 37. sed sententia pronuntians non esse matrimonium contractum, vel legitimum sit, continet rei veritate contractum & legitimum sit, continet iustitiam litigantium consensu irremissibilem, eo quod remittere non possunt vitium, & iniustitiam illorum, quae non sunt in ipsorum potestate, & ad superiorem spectant argum. text. in Clem. 1. in princip. vers. nos inter, de elect. cap. vlt. fine, de passu, & quia verterque litigans sciens sententiae iniustitiam graniter peccat si obediatur illi, cum potius necessarium teneatur oppositum facere, iuxta supra dicta, ergo, &c. accedit, quia vt pungit Abb. in cap. consanguinei, num. 8. infr. hoc tit. sententia, quae non tantum contra ius priuati, verum etiam contra ius Reip. promulgatur, potest veritate comperta retractari, Imperatores, & ff. hoc tit. notat gloss. in c. 15. q. 9. planè sententia in terminis de quibus supr. non tantum contra

De Sententia, & re iudic. Tit. XXVII. 651

insultantis, verum etiam contra ius, & bonorum Reip. profertur, quia publice interest matrimonia legitime contrahi, & contracta ad publicam tranquillitatem perdurare, illegitima vero omnino enitari, id quod ut fiat quilibet de populo tanquam in causa publica agens admittitur, cap. ult. in princip. vbi gloss. verbo voluerit, de clandest. desponsat. cap. ult. qui matrimon. accus. poss. obseruat Abb. num. 7. in d. cap. teneor.

His consequens est recte Pontificem in specie huius text. constituisse retractari posse sententiam, de qua hic, si veritas in contrarium appareat, siquidem pronuntiauerat matrimonium esse illegitimum, & non valuisse propter metum illatum feminae, & quia illa non erat nobilis aetatis, cum tamen utrumque esset falsum iuxta narrationem mariti, maxime attentis verbis, quae sunt in originali, vbi refertur maritum proposuisse quod mulier haec erat vidua tempore huiusce matrimonij, & insuper quod in facie Ecclesiae contraxit, ac subinde cum cessante omni impedimento legitimum fuerit matrimonium contra veritatem temere dissoluebatur, & consequenter illa comperta retractari debet sententia, vt satis intendit text. in fine, ibi, matrimonia canonicè contracta, & e. idem intendit text. in cap. consanguinei, in fi. hoc tit. vbi si vera est confessio mulieris (quae per se non sufficit, vt ibi, addam) sententia pronuntians non esse matrimonium legitimum propter impedimentum compaternitatis, quod in rei veritate non suberat tempore contracti matrimonij.

Si verbis confiteris.] Intellige etiam post longissimum 40. annorum spatium, agi posse, & probata veritate sententiam, de qua hic retractari, ex Imol. n. 10. in Clem. 1. hoc tit. Marant. de ordine iudic. p. 6. n. 154. & satis intendit gloss. vlt. hic in princip. & luadetur, quia ratio peccati irremissibilis per partes in qua text. iste fundatur, iuxta supradicta per spatium illud non tollitur, quinimo augetur magis: argum. cap. ult. in princip. de consuetud.

Non fuisse legitime separatus.] Intellige etiam si sententia separationis, de qua hic, per secundam, & tertiam confirmata sit, adhuc enim tertia veritate comperta retractabitur, ex Butr. num. 32. Præb. num. 19. in cap. fraternitatis, de frigidis, & malef. Imol. n. 8. Zab. 4. in Clem. 1. hoc tit. intendunt vt per alij Gabr. commun. sub tit. de except. rei iudic. concl. 1. num. 21. Nec obstat gloss. verbo fornicatio, in fin. in d. cap. fraternitatis, communiter recepta ex Abb. num. 10. in fin. Felin. num. 5. in present. Cou. de sponsal. p. 2. cap. ult. §. vlt. n. 12. Gabr. vbi supr. n. 13. Nam licet glossam illam reproben nonnulli, quasi velint non posse retractari sententiam in causa matrimoniali bis confirmatam, vt per Butr. & Præposit. dictis locis, Imol. vbi supr. n. 1. nihilominus gloss. illa non negat sententiam non posse retractari, sed tantum dicit tertiam appellationem in proposito non admitti, quia lit. C. ne liceat tertio pronocare, cum similibus, procedit etiam in causa matrimoniali secundum præcitatos, nec contrarium iure expressum reperit.

In gloss. in simulatione, 1. ibi, in quibus vertitur periculum anime. Vult, hæc gloss. maritum de quo hic, contra factum proprium & propriam turpitudinem allegantem audiri propter periculum anime, peccatum, in quo persistebat matrimonio alias legitimo per fraudem illegitimè dissoluto, Doctores communiter sequuntur hic gloss. verb. turpitudinem in c. inter dilectos, de donation. gloss. 2. in cap. tertio loco, de probat. vbi Felin. n. 6. Mant. dialog. 52. Bern. reg. 24. vers. quinto, secundum quos limitatur reg. d. c. inter dilectos, & l. cum proficariis, C. de reuocand. donat. de qua latè Felin. hic

Tom. I.

à princ. & vbi supr. Bernard. d. loco. Tiraq. de retr. tit. 1. §. 1. gloss. 18. n. 20. & 24. cum seq. Sarmien. lib. 3. select. c. 13. n. 5. & 11. qui ex aliorum mente rectè aduertit reg. illam procedere tantum in materia, in qua turpitudinem allegans liberam habet potestatem, & potest de iure exponere, tum enim ne idem turpitudinis patrocinetur, contra cap. ex tenore 15. in fin. de re script. non auditur illam allegans, secus vero si liberam potestatem non habeat, prout contingit vbi principaliter in Reip. Ecclesiae, tertij alicuius, vel etiam anime boni propria turpitudinis allegatur, ad quæ reducuntur omnes fere limitationes congestæ a Felin. & Bernard. vbi supr. Adde in proposito ex alio capite allegationem turpitudinis propriae non obesse, quia agebatur contra participem eiusdem turpitudinis, vt patet ex text. ibi, vtriusque studio interueniente, iuncta l. de tutela, C. de integritate restit. minor. vbi Doctores communiter, vt per Bernard. vbi supr. limitatione 1. cum seqq. Felin. hic n. 1. & in dicto c. 3. loco, n. 7.

In gloss. Permanere, vlt. ibi, id est, cum in gradu prohibito, &c. Intendit hæc gloss. decisionem huius text. procedere siue sententia prolata sit contra matrimonium, vt quia pronuntiat non esse matrimonium, vel non esse legitimum quod in rei veritate legitime contractum est; vt accidit in proposito huius text. siue pro matrimonio, veluti quia pronuntiat esse legitimum, vel admittit illud quod in veritate iure contrahi prohibetur, vtroque enim casu veritate comperta retractari debet sententia, quantumcunque in rem iudicatam transierit, vt docent Abb. Butr. & alij, vt per Felin. hic n. 3. communis in cap. iuravit, de probat. Palat. in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, notab. 1. in princ. num. 20. Gabr. lib. communium, tit. de testib. conclus. 25. num. 69. Couar. de sponsal. part. 2. cap. vltim. §. vlt. num. 19. vers. secundo; quicquid gloss. contrarium intendat magna in d. cap. iuravit, gloss. vlt. in cap. series 26. & in cap. cum in tua 44. de testib.

S Y M M A R I U M .

- 1 Sententia prætexta iniqua consuetudinis lata contra Ecclesiam retractatur.
- 2 Consuetudo contra Canones non valet.
- 3 Consuetudo in præiudicium, & contra Ecclesiam introducta non valet.
- 4 Declaratur text. in presenti.
- 5 Sententia referens se ad instrumentum nullum est nulla.
- 6 Index si in sententia referat se ad acta, & ex illis apparet de errore ipsius iudicis, vitatur sententia.
- 7 Consuetudo remittens solemnitatem requisitam in alienatione bonorum Ecclesiae non valet.
- 8 Solemnitas à Canonibus requisita in alienandis rebus Ecclesiarum non potest consuetudine remitti.

C A P. Cùm causa. VIII.

Sententia lata secundum consuetudinem, sed contra Canones, retractatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoff. Henric. Anch. Butr. Felin. Bald. Panorm. Martin. Vran. Alex. de Neuo, Guid. Papæ, Cujac. Viu. in ration. secundi libri iuris Ponti. pag. 267. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 316. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. referuntur ab Anton. August. collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 19. cap. 10.

iii 2

Spreta

² *Spreta forma Canonum*, &c. Ergo consuetudo contra Canones non valet, ut per Abb. in *cap. Clerici*, n. 6. & ibi Dec. n. 35 de iudic. Cou. *pract. c. 31 n. 5*. Rebuff. *conf. 193 n. 7*. Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 12. vers. sed dubitari posse*, Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de favore cleric. personali*, §. 3. n. 5.

³ *Nos autem*, &c. Collige ex text. non valere consuetudinem in præiudicium, & contra Ecclesiam introductam, idem probat text. in *cap. omnia 12. dist. 8. in cap. 1. & in cap. cum inter 5. & in cap. cum venerabilis*, 7. de consuet. & in *cap. 1. de iis, quæ sunt à maiori parte Capituli*, & in *cap. 3. de institutionib. & in cap. Clerici*, 8. de iudiciis, tradunt gloss. verbo, *promulgavit*, Innoc. Abb. num. 8. Felin. num. 9. & 12. Imol. num. 4. & alij, in *præfenti*, Iaf. in l. de quibus, num. 62. ff. de legibus, & *conf. 88. in princ. vol. 3.* Doctores communiter, ubi Abb. n. 6. in *cap. nulli, de rebus Ecclesiæ*, refert plures Con. dicens communem sententiam, lib. 2. *variæ. cap. 17. num. 4.* Rebuff. in *comp. alienat. à num. 20.* Gam. *decis 83 num. 1.* Ratio autem decisionis redditur diuersè à Doctores; nonnulli enim existimant consuetudinem in specie huius text. effectum non habuisse, nec auctoritatem, quia præscripta non erat. Alij verò dicunt propterea consuetudinem, de qua hic, non valuisse in præiudicium Ecclesiæ, quia non per Ecclesiasticos, sed per sæculares erat introducta, ac proinde licet ipsi introductes per illam ligarentur, nequaquam tamen Ecclesiæ ligabantur. Tertio loco alij intelligunt text. in præfenti agere de consuetudine, quia canebatur ne bona immobilia in Ecclesiâ transirent, vel ab iisdem retinerentur, quinimmo ab illis quæsitâ intra certum tempus in laicos transferrentur.

⁴ Verum prædictis intellectibus omisissis dicendum puto text. in præfenti procedere in consuetudine irrationabili, per quam remittebantur solemnitates, quæ in alienandis rebus Ecclesiæ requiruntur, pro ut intelligit gloss. d. verbo *promulgavit*, Abb. num. 6. & Doctores communiter in *d. cap. nulli*, Rebuff. d. *compensatio à num. 20.* pro quo intellectu facit ratio, quam reddit Pontifex in d. *vers. Nos autem*, quæ quidem verificatur in consuetudine irrationabili, tunc etiam quia in specie huius text. dupliciter fit mentio consuetudinis, patet ibi, Veronens. ciuitatis consuetudinem & ibi, secundum eandem consuetudinem, secundum quam indices duas protulerunt sententias, & non est dicendum, quod Pontifex in præfenti sæpe repetitam consuetudinem improbaret, si illa rationabilis proponeretur, ac subinde cum reprobasset non obstantibus duabus sententiis, utique necessario text. de irrationabili consuetudine intelligendus est. Tum denique per verbum: *vendita*, de quo hic, per quod constat alienationem de qua agitur, esse perpetuam, per quam totum ius Ecclesiæ ab eadem abdicatum censetur, quæ quidem sine notabili, & iusta causa geri nequit, ac subinde cum in hoc text. de tali causa non constet, ut in dubio propter Ecclesiæ præiudicium præsumenda non sit, igitur videtur dicendum in hoc text. idem improbari consuetudinem, quia irrationabilis erat. Quoad secundam partem intellectus facit verbum illud, ab Archiepiscopo, de quo in hoc text. per quod aperte constare videtur illum solum alienasse, unde videtur dicendum non fuisse obseruatas solemnitates, quas ipse requirunt, & ita text. agere de consuetudine, per quam remittebantur prædictæ iuris solemnitates. Confirmatur denique ex aliis verbis text. ibi, *spreta forma Canonum*, quibus verbis constat secundum iudicem adiudicasse domum venditam laicis emptoribus, neglecta Canonum forma, quæ Ca-

nonum forma circa venditionem, de qua agebatur alia non est nisi illa, quæ continetur in *cap. sine exceptione*, 12. q. 2.

Secundum Veronens. ciuitatis consuetudinem. Cum ergo consuetudo fuerit nulla, sententia referens se ad illam nulla etiam est, ut de sententia, quæ refert ad instrumentum nullum, dicit Menoch. *conf. 345. num. 8. ubi num. 9.* resoluit quod si prima sententia est nulla propter errorem in ea expressum, etiam nulla secunda, quæ primam confirmat. Hinc etiam si index in sententia referat se expressè ad acta, & ex illis appareat de errore ipsius iudicis, vitiatur sententia, & est nulla, ut per Turzan. *tom. 2. commun. opinio. lib. 7. tit. 8. n. 11. pag. 241.* Tiraq. de iure mariti, gloss. 7. n. 184. Duen. *reg. 246.* Gam. *decis 110. n. 42.* Menoch. *conf. 110. n. 47. & conf. 32. n. 32.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 101. à n. 18.*

Magna est controuersia inter Doctores, utrum consuetudo efficere possit ut minuantur solemnitates, quæ desiderantur circa res Ecclesiæ alienandas? In qua parte negatiua tuerentur gloss. verbo *promulgavit in præfenti*, Abb. in *cap. nulli*, n. 6. de rebus Ecclesiæ non alien. Bald. n. 4. in *aut. hoc ius, c. de sacros. Ecclesiæ*. Doctores communiter, ut per Abb. n. 15. Felin. n. 11 & alios hic, Sylu. in *sum. verbo alienatio n. 3.* Gam. *l. ult. decis 83. n. 1.* Rebuff. in *compensatio alienat. ex n. 20.* Cou. lib. 2. *quæ. c. 17. n. 4.* Roland. *conf. 114. n. 14.* Quarant. in *sum. Bullarij, verbo alienatio rerum Ecclesiæ*, n. 36. Pro quibus facit text. in *c. 1. de consuet.* dum habet non valere consuetudinem, neque operari posse, quæ grauiosa, & præiudicialis est Ecclesiæ, qualis dicenda est illa per quam prædictæ solemnitates diminuantur.

Contrariam tamen sententiam tenuit Bellam. in *8 præfenti*, n. 3. gloss. verbo *tractatus in c. 1. de rebus Ecclesiæ non alien. in 6.* Card. n. 15 in Clem. 1. eod. tit. Cassan. in *conf. Burgund. rubr. 9. §. 9. n. 32.* Fortun. de *ult. c. n. illat. 14.* Cald. Pereira de *renou. emphyt. p. 3. c. 15. n. 1.* Pro quibus facit text. in *c. 1. feud.* Facit rursus, quia idem efficere debet consuetudo, quod lex ipsa scripta iuxta text. in *cap. fin. de consuet.* & non est negandum legem efficere posse, ut prædictæ solemnitates remittantur.

⁹ Quare aliqui distinguunt inter solemnitates introductas per text. in *d. aut. hoc ius*, & inter illas, quæ continentur in *c. sine exceptione 12. q. 2.* ita ut priores mediante consuetudine tolli possint, minimè verò posteriores, pro ut Iaf. vult dicens communem in l. de quibus, n. 62. ff. de legibus. Cassan. d. §. 9. n. 12. quæ quidem distinctio admittenda non est quod d. *aut. antiquata* est per text. in *d. cap. sine exceptione*, propter reg. c. Ecclesiæ S. Maria, de *constit. & c. fin. de rebus Ecclesiæ*.

Ego igitur distinguendum puto inter irrationabilem, & rationabilem consuetudinem, ut prior nihil efficiat circa tales solemnitates; contra verò dicendum est in posteriori, quæ potens est ad prædictas solemnitates auferendas; constat namque illas à lege canonica fuisse introductas, ut patet ex text. in *d. cap. sine exceptione*, & certum est consuetudinem rationabilem, & insuper legitime præscriptam talem legem abrogare posse, ut probat *cap. fin. de consuet.* dicitur autem irrationabilis illa, quæ induxerit, ut propria, & perpetua sine iusta causa fiat alienatio, per quam in totum vile simul & directum dominium transferatur, aduertit eleganter Bald. d. num. 4. eo quod ad talem alienationem prædicta iusta causa & probata requiritur in dubio, quæ non præsumitur, ac proinde cum in hac specie resolter notabile grauiamen Ecclesiæ, utique in ea consuetudo irrationabilis indicatur, sic procedit text. in *d. cap. 1. de consuetud.* quod quidem dicendum non est, si talis alienatio ad tempus facta fuerit cum causa aliqua, quæ præsumitur non

De Sententia, & re iudic. Tit. XXVII. 653

non quidem lenis, sed aliquo modo considerabilis, licet in totum iusta non proponatur, puta in datione ad emphyteusim, vel feudum, sic procedit text. in d. c. 2. de feudis.

11 Ex quibus iam patet intellectus ad textum in *præfenti*, ut procedat in consuetudine irrationabili, per quam remittebantur solemnitates, quæ in alienandis rebus Ecclesiæ requiruntur, prout intelligit gloss. d. verbo *promulgavit*, Abb. n. 6. & Doctores communiter in d. c. nulli, Rebuff. in d. *compend* ex n. 20. Pro quo intellectu quod primam partem facit primo ratio quam reddit Pontifex *hic* *vers.* nos autem, quæ quidem verificatur in consuetudine irrationabili. Facit secundò quia in specie huius text. dupliciter fit mentio consuetudinis, patet ibi, *Peroneis civitatis consuetudinem*, & ibi, *secundum eandem consuetudinem*, secundum quam duo iudices suas protulerunt sententias, & non est dicendum quod Pontifex in *præfenti* sapè repetitam consuetudinem improbaret si illa rationabilis proponeretur, ac subinde cum reprobasset non obstantibus duobus sententiis, utique necessario text. de irrationabili consuetudine intelligendus est. Facit tertio verbum, *vendita*, de quo *hic*, per quod constat alienationem de qua agitur, esse perpetuam, per quam totum ius Ecclesiæ ab eadem abdicatum censetur, quæ quidem sine notabili & iusta causa fieri nequit iuxta supradicta: ac subinde cum in hoc text. de tali causa non constet, & in dubio propter Ecclesiæ præiudicium præsumendum non sit, utique videtur dicendum in hoc text. ideo improbari consuetudinem, quia irrationabilis erat. Facit quarto quoad secundam partem intellectus verbum illud, *ab Archiepiscopo*, de quo in hoc text. per quod aperte constare videtur illum solum alienasse, unde videtur dicendum non fuisse servatas solemnitates, quas iura requirunt, & ita text. agere de consuetudine per quam remittebantur prædictæ iuris solemnitates. Confirmatur denique ex aliis verbis text. ibi, *spreta forma Canonum*, quibus verbis constat secundum iudicem ad iudicasse domum venditam laicis emptoribus, neglecta Canonum forma quæ Canonum forma circa venditionem, de qua agebatur, alia non est, nisi illa, quæ in d. cap. siue exceptione, continetur.

SVM MARIVM.

- 1 Sententia iniqua retractatur per superiorem, licet causa fuerit appellacione remota commissa, si autem continet manifestam iniquitatem, est nulla.
- 2 Clausula, appellacione remota, non operatur ubi sententia evidenter est iniqua, vel ubi constat de notorio gravamine, ut n. 3.
- 4 Iniquitas notorietas reddit sententiam nullam.

CAP. Inter ceteras. IX.

- 1 Sententia, quæ continet iniquitatem manifestam, non est standum, sed ut iniqua retractanda, etiam si causa fuerit commissa appellacione remota. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Bellam. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchor. Henric. Butr. Bald. Felin. Panorm. Guid. Papæ. Alex. de Nevo. Cujac. Vinian. in *rationali* secundi libri iuris Pontif. pag. 268. Alagona in *compend. iuris Canon* pag. 316. remissive Ximen. in *concord.* p. 1. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 2. sub tit. de appell. c. 17.
- 2 Cum aliqua causa appellacione remota, &c. Notatur ad hoc quod clausula appellacione remota, non operatur.

Tom. I.

tur ubi sententia evidenter est iniqua, Caputq. decis. 33. p. 1. Ioan. Ferrar. in tract. de appell. 2. c. 3. sub n. 130. Felin. in *c. causam*, quæ, sub n. 3. in *fr.* hoc tit. dicens quod clausula, appellacione remota, non operatur, ubi est iniustitia notoria, idem dicunt Lancelot. de attent. p. 2. c. 12. de attent. appell. pend. limit. 8. princ. n. 28. Breder. de appell. p. 1. tit. 1. col. 27. *vers.* fin. sub lit. D. Card. Tusch. tom. 1. lit. A. concl. 400. n. 3. Sigism. Scacc. de appell. q. 16. limg. 1. n. 84. ubi n. 85. *vers.* extendit secundo, ampliat etiam eo casu, quo per rescriptum Principis de partium consensu esset sublata omnis appellatio, si appareat de evidenti iniquitate sententia, & eod. n. in *vers.* tempera, hoc limitat, si iniquitas sententia apparet in re minima, quia de minimis non habetur ratio, & sic remanet sub arbitrio recti iudicis. Sic etiam clausula illa, appellacione remota, non operatur si constat de notorio gravamine, Seraph. de priuilegiis. priuilegium l. 74. n. 46. Marchel. de commiss. p. 1. n. 79. pag. 302. in 2. impres. Stephan. Grat. discept. forens. tom. 1. c. 41. n. 17. & tom. 3. c. 494. n. 2. Card. Tusch. d. concl. 400. à n. 5. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 9. §. 1. n. 245. Cened. pract. & canon. quest. lib. 1. q. 45. n. 44. Sigism. Scacc. d. n. 84. quos refero in remiss. de diction. & clausulis, claus. 7. n. 7.

Nec ei debet dari si iniquitatem, &c.] Notatur ad hoc quod notorietas iniustitie reddit sententiam nullam, ut per Corset. sing. sententia 7. Hippol. sing. 473 & sing. 592. Anton. Mar. tom. commun. opin. lib. 3. tit. 12. n. 24. pag. 52. Cotta in memorab. verbo, sententia, pag. 757. Cou. pract. c. 25. n. 2. col. 1. & lib. 1. var. c. n. 10 D. Barbo. in l. marium, n. 51. ff. soluto matrimoni. Intellige siue iniquitas deprehendatur ex sententia, siue per relationem, vide D. Barbo. in l. si Prator, n. 24. cum seqq. ff. de iudic.

SVM MARIVM.

- 1 Sententia lata contra absentem non contumacem in causa matrimoniali non valet.
- 2 Declaratur text. in *præfenti*.
- 4 Subhæbatio annuli an, & quando sit sufficiens sponsaliorum, aut matrimonij indicium.

CAP. Tenor. X. Clem. III.

Sententia lata contra absentem non contumacem in causa matrimoniali non valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ. Alex. de Nevo. Cujac. Vinian. in *rationali* secundi libri iuris Pontif. pag. 268. Alagona in *compend. iuris Canon* pag. 316. remissive Casal. in *annot.* & Ximen. in *concord.* p. 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 18. c. 5.

Ad re literas impetravit, &c.] Ideo in hoc text. litteræ Impetratæ ad alium iudicem non facta mentione processus facti coram primo, valuerunt, quia prætendebatur sententiam ex eo procedentem esse nullam, ut per Palat. in repetit. cap. per vestras, de donat. inter virum, notab. 4. n. 22. *vers.* limita quarto. Cui intellectui consonant verba text. ad finem, ibi, *illicita absolute*, & iuxta hunc sensum mulier de qua *hic*, non auditur contra sententiam ex privilegio causæ matrimonialis, iuxta reg. cap. labor, & cap. consilia gineei, hoc tit. sed via communij nullitatis, quia sententia in rem iudicatam transiit, quamvis contradicant Abb. n. 6. Imol. in princ. Butr. n. 5. & alij existimantes sententiam in proposito valuisse mero iure, quia mulier per contumaciam absuit, id, quod nec text. dicit, nec in dubio præsumi debet.

Infirmate præfensa.] Quæ non profuit, quia fallax,

lii 3 vide

vide quæ in simili tradit Palat. in reper. rubr. de donat. inter virum, §. 4. ad finem.

In gloss. Subarrhasset. An. & quando subarrhatio annuli sit sufficiens sponſaliorum, aut matrimonij indicium, vide Mascard. de probat. concl. 10. c. n. 1. & concl. 1024. n. 2. & 3. Barth. à Ledesma dub. 9. de matrim. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præf. 2. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 22. latè Franc. Molin. de ritu nuptiarum, lib. 2. comp. 11. per totam.

In gloss. ult. ibi. Sed cum aliquis, &c. Idem probant omnes in præſenti, v. Abb. num. 9. Felin. in cap. lator, num. 7. sup. hoc tit. Couar. de sponſalib. p. 2. cap. 8. §. 1. num. 8. reſolventes in proposito interdici vſum & poſſeſſionem matrimonij, quia contractum fuit lite pendente contra prohibitionem iuris, de qua in tit. ut lite pend. & in cap. cum in Apoſtolica, de sponſ. & ita contrahens, Roderic. in præſenti contra tit. de litigioſis, ſe ipſum temerè alienavit, & in alterius poteſtatem per matrimonium tranſtulit, iuxta illud Pauli reſcriptum in cap. non debet, de conſang. conſonant c. 1. & ult. de matrim. contr.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia diuorij in cauſa matrimoniali ritè lata ad ſolam coniugis confeſſionem aſſerentis contrarium non reuocatur, ſed interim ei ſtatur, donec legitime de contrario doceatur.
- 2 Sententia in coniugali cauſa lata non ita efficaciẽ auctoritatẽ ſortitur quin retractari poſſit quoties compertum fuerit eam errore quodam latam fuiſſe.
- 3 Sententia in cauſa matrimoniali contra veritatem prolata vitium continens irremiſſibile per partes veritate legitime probata poteſt retractari, etiamſi poſt ſententiam ſecundum matrimonium ab utroque, vel altero coniuge contractum proponatur.
- 4 Declaratur text. in cap. ſicut verſic. ſuper quo, de teſtib.
- 5 Declaratur text. in cap. ult. §. 3. q. 1.
- 6 Sententia in cauſa matrimoniali ut retractetur non ſufficit quod is, pro quo lata fuit, confeſſetur illius errorem, & veritatem eſſe in contrarium, nec utriusque partis confeſſio.

CAP. Confanguinci. XI.

Sententia prolata ritè, & ſecundum ius ab Eccleſia contra matrimonium, v. g. ſi factum ſit diuortium propter compaternitatem præcedentem, non reuocatur per ſolam confeſſionem coniugis aſſerentis contrarium, ſed ei ſtatur donec illud contrarium legitime probetur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neno, Cujac. & iu. in ration. ſecundi libri iuris Pontiff. pag. 269. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 317. remiſſiue Ximen. in concord. p. 1. & 2. reſertur ab Ant. Auguſt. collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 18. cap. 6.

Niſi legitime in contrarium probaretur.] Ego ſententia in coniugali cauſa lata non ita efficaciẽ auctoritatẽ ſortitur quin retractari poſſit, quoties compertum fuerit eam errore quodam latam fuiſſe, ut reſolunt plures citati ad cap. lator, ſup. hoc tit. & præcipuè Sanch. de matrim. lib. 7. diſput. 100. à num. 1. vbi n. 3. reſoluit poſſe iudicem ex officio parte inaudita procedere ad retractandam huiusmodi ſententiam, vbi de errore certior factus fuerit, & num. 8.

aduertit ut hæc ſententia reſcindatur oportere condemnatum ut noua querela, nouoque libello, in quo petat eam cauſam coniugalem ſemel iam definitam iterum ad iudicium deduci, & ſententiam reuocari ratione detecti erroris.

Ad ſecundas nuptias conuolauit.] Per hunc text. ampliatur decifio cap. lator, ſup. hoc tit. ibi, adducta, ut ſcilicet ſententia in cauſa matrimoniali contra veritatem prolata vitium continens irremiſſibile per partes veritate legitime probata poſſit retractari, etiamſi poſt ſententiam ſecundum matrimonium ab utroque, vel altero coniuge contractum proponatur, ut notant omnes in præſenti, idem probant c. 1. vbi gl. verbo retractare in cap. laudabilem, in fine, de frigidis, obſeruant gloss. pen. vbi omnes in cap. ſicut 9. de teſtib. gloss. in ſum. 35. q. 9. & utrobique communis, & ſatis euincit ratio iniuſtitie irremiſſibilis, de qua addidi ad d. cap. lator, ſiquidem multò magis concludit vbi ſecundum matrimonium contractum eſt, & manet cum peccato, ſi aliud in rei veritate legitimum exiſtebat.

Nec contrarium probat d. c. ſicut, in verſ. ſuper quo, iuncto verſ. ſequenti, nam reſpondet gloss. pen. ibi ſupplendam eſſe particulam maximè, ſequuntur DD. ibid. Sed non ſatisfacit, tum quia ſupplet, tum etiam quia non ſatis conuenit literæ, nec apparet quo in loco particula illa ſuppleri debeat, & eandem, quia text. in verſ. ſi verò, iunct. præced. abſque aliqua ſuppletionem duo membra diſtinguit, dicens in priori ſubſequuto ſecundo matrimonio imponendam eſſe poenitentiam teſtibus tam de perituro, quod iuxta ipſorum confeſſionem commiſſum eſt quam de adulterio, cui iuxta eandem confeſſionem per falſum teſtimonium, quo ſententia prolata, & matrimonium ſolutum eſt, cauſam dederunt, & de retractatione ſententiae verbum nullum, deinde aduerſariè in verſ. ſi verò, inquit, quod ſi res integra manet, & ſecundum matrimonium contractum non eſt, diligenter inquirendi ſunt, &c. & ſententia retractanda, quæ diligens inſpectio, & retractatio non fit, nec admittitur in priori membro, vbi ſecundum matrimonium contractum proponitur.

Vnde omiſſis aliis intellectibus, de quibus per Abb. in d. cap. ſicut, num. 6. ex mente Ioan. Andr. Butr. Imol. Aretin. & aliorum ibi, Domin. conſil. 27. dicendum videtur in ſpecie illius text. ſequuto ſecundo matrimonio non retractari ſententiam, quia non conſtabat legitime de veritate contra illam, propterea requiritur hic, & in ſimilibus, licet enim teſtes aſſeruerint ſe corruptos falſum perhibuiſſe teſtimonium, illis tamen, ut text. habet, non creditur, & licet per alios, qui corruptioni præſentes fuerunt, eadem corruptio prohibetur, adhuc tamen non probatur veritas contra ſententiam, id eſt, non ſubſiſte conſanguinitatem, propter quam probatam diuorij ſententia prolata fuit, fieri enim recte potuit, ut corrupti teſtes veritatem dixerint, ac ſubinde probatio corruptionis falſitatem teſtimonij non concludit, ex reg. l. 4. C. unde legit. iuncto cap. licet, verſic. eadem, de probat. & quamvis Pontifex huiusmodi probationis corruptionem velut legitimam admittat in verſe, ſi verò, ad retractandam ſententiam vbi res integra manſit, & ſecundum matrimonium ſubſequutum non eſt, in qua ſpecie intelligenda eſt communis, de qua per Dec. num. 20. & Felin. n. 30. in d. cap. licet, nihilominus tamen quia in ſecundo matrimonio contracto agitur de grauifſimo præiudicio, & eiſdem diſſolutione, merito Pontifex huiusmodi probationem non admittit ad retractandam ſententiam, & diſſoluendam poſterius matrimonium, in quem ſenſum

De Sententia, & re iudic. Tit. XXVII. 655

fatis defenditur intellectus gloss. in d. summa, & gloss. ult. 3. §. 9. dum de facilitate, & difficultate agit.

Nec item obstat cap. ult. 3. p. 1. ibi, reconciliare nequibit, nam ultra Gratian. gloss. ultim. & alios ibid. ex mente gloss. 3. in d. c. 1. gloss. ult. in d. cap. laudabilem, gl. verbo diuinam, in d. cap. fraternitatis, illo tit. de frigidis, & maleficiis, S. Thom. ad 3. part. q. 48. art. 1. communis in 4. disp. 34. vbi Sot. q. 1. art. 3. Capel. vbi late addit. decis. 380. resp. text. illum speciatim agere de maleficio, quod cum sua natura probetur, & sit impedimentum respectu vnus tantum, non verò quoad alios, & propterea iure concedatur impedito facultas contrahendi cum alia, merito dum is contracto secundo matrimonio potens apparet, non dicitur constare de veritate contra sententiam, vel Ecclesiam deceptam esse, quippe quæ non iudicauit illum simpliciter, & absolute impedimentum respectu omnium, sed tantum respectu illius, cum qua primò contraxerat, id quod secus est in impedimento frigiditatis, de quo in d. c. 1. & in d. cap. laudabilem, in fine, & in d. cap. fraternitatis, in hoc enim probata potentia constat de veritate contra sententiam, quæ absolute quoad omnes coniugum impotentem pronuntiauit, vt bene aduertit Abb. in d. c. 1. in fine, & est de mente omnium.

6. *Propter solam confessionem, &c.* Ergo ad retractandam sententiam in causa matrimoniali prolatam non sufficit quoddam is pro quo lata fuit, confiteatur illius errorem, & veritatem esse in contrarium, idem intendit cap. lator, sub hoc tit. immo nec satis est vt iusque partis confessio, quia supposita sententia pro qua ius præsumit, contra illos est præsumptio, & timor conclusionis, gloss. in presenti, Abb. n. 5. in cap. super, de eo, qui cogn. confang. Conar. de sponsalib. p. 1. c. 4. §. 1. num. 4. Menoch. de arbit. casu 103. à princip. Non obstat quòd in reliquis causis, in quibus sententia omnino transit in rem iudicatam, & irretractabilis est, sufficit ad retractationem confessio illius pro quo lata fuit, ex Innoc. in cap. quia plerique, n. 3. de immum. recepto, vt per Dec. n. 9. in c. quoniam contra, vbi Bero. à n. 237 de probat. Valasc. de iure emphyt. q. 7. n. 3. quia respondetur doctrinam illam Innoc. procedere tantum vbi confessio fit circa ea quæ pendent à libera voluntate, & potestate contentis, & ipsius tantum respiciunt præiudicium, nec vllatenus iuri repugnat confessio, ac subinde verosimilis præsumitur, secus verò si confessio emanet super iis, quæ non sunt in potestate contentis, alterius præiudicium continent, vel vbi confessio repugnat iuri communi, ita vt non verosimilis, sed per conclusionem facta præsumatur, vt in d. cap. super, gloss. penult. in cap. pen. de rap. priorib. communis ex Menoch. & Cou. vbi sup. n. 5. planè in proposito non tantum adest præiudicium alterius scilicet matrimonij secundo loco contracti, verum etiam præsumptio impedimenti prætextu cuius lata sententia pro qua præsumitur, ac subinde confessio tanquam non verosimilis iuri contraria, & tertio præiudicans non sufficit.

7. *Quod propter solam confessionem mulieris, &c.* An & quando vnus vel amborum coniugum confessioni stetur pro, & contra matrimonium, & dum agitur de illius dissolutione propter impedimentum vide Menoch. de arbit. casu 103. & de præf. lib. 3. præf. 1. late Franc. Molin. de ritu nuptiarum, lib. 1. comp. 15. per totam.

S V M M A R I V M.

1. Papa si contra ordinationem suam confert beneficium hoc tacito subreptitia dicitur collatio, & non tenet.
2. Distributiones duplicatae debentur ei, qui in eadem Ecclesia dignitatem, & canonicatum ex vi consuetudinis, vel dispensationis habet.
3. Citatio in notoriis non requiritur.
4. Papa an possit sine causa aliquam priuare beneficio suo, ostenditur.
5. Declaratur text. in presenti.

C A P. Cùm olim. XII.

Innoc. III.

Quando Papa confert beneficium contra ordinationem suam factam prius, nulla de illa habita mentione, subreptitia dicitur collatio, & quod subreptitum est, à Sede Apostol. est reuocandum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cuiac. Viu. in varior. secundum libri iuris Pontif. pag. 270. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 307 remissiuè Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Ant. Ang. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 18. c. 2.

Nisi prius duplici sibi voce, &c.] Notatur ad hoc quòd distributiones duplicatae debentur ei, qui in eadem Ecclesia dignitatem, & canonicatum ex vi consuetudinis, vel dispensationis habet, vide Cou. lib. 3. var. c. 13. n. 6. Azor. instit. moral. p. 2. lib. 7. c. 7. q. 17. Nau. in tract. de orat. miscel. 61. n. 15. & quæ supra dixi ad cap. eam te 7. n. 7. de rescript. Et ita communiter receptum est eum, qui in eadem Ecclesia ex legitimo titulo habet duas præbendas, vel præbendam & dignitatem, vbi cuiuslibet per se ius vocis, & distributionem competit, & duplicem vocem, & duplices distributiones habiturum, Ioan. Andr. Zabar. Abb. n. 6. Felin. 2. & alios in presenti, communis, vt per Conar. lib. 3. var. c. 13. n. 6. Hoied. de incompatibil. benef. p. 1. c. 12. à n. 1. Rebuff. in praxi tit. de dispensat. ratione ætatis, vers. in Cathedralibus, ad fin. Pro qua sententia inter alia, quæ à prædictis adducuntur viget maximè, quòd vbi munera, vel officia duo in vno, & eodem legitime concurrunt, debet hic vnus sicut duorum iura habens, & vtriusque munere fungens duplici potiri emolumento, perinde ac duo potirentur arg. l. tutores 22. vers. discreta, ff. de iis, quibus vt indign. cap. Raynuius, cap. Raynaldus, de testament. dum de duabus quartis loquuntur, & in duobus officiis vt vtriusque habens vtriusque salarium percipere debeat, probat text. in auth. vt indices, §. illud, vbi Angel. post alios Felin. b. c. n. 1. Pinel. in l. 1. de b. n. c. mar. p. 3. n. 73. col. 3. quamvis in proposito quoad duplices distributiones contradicant Butr. n. 10. & Guid. in presenti, Roch. & Gom. relati à Conar. vbi sup. Miles in repertor. verbo distributiones, addit. & Cosm. in pragmat. tit. de collat. §. ultim. vers. dignitas, Rebuff. vbi supra.

In irritum reuocabimus.] Ergo non valet collatio beneficij à Pontif. facta contra sententiam ab ipso prolatam cuius in collatione mentio facta non fuit, vt notant omnes in presenti, Bart. in l. quod iussit num. ult. vbi Iaf. in fine, & nouiores, ff. hoc tit. Xuar. alleg. 8. num. 26. & alleg. 9. n. 8. cum seqq. & allegat. 28.

num. 1. qui testatur hunc text. ab omnibus in id notari. His consequens est veram esse doctrinam Bart. in d. l. quod iussit, num. ult. dum per hunc text. resoluit quod et si iudex possit suam interlocutoriam reuocare, d. l. quod iussit, cap. cum cessante de appellat. nihilominus tamen in dubio si proferat secundam contrariam primæ, non censetur primam reuocare cuius in secunda mentionem non fecit, sicut in proposito huius text. non censetur Cœlestin. per collationem subsequens contrariam pronuntiationi eandem pronuntiationem reuocare, & ita magis ignorantia, obliuio, vel circumuentio, quam reuocatio presumitur, probant Alex. n. 39. Ias. 51. Rip. 48. & alij in d. l. quod iussit, Abb. num. 13. Felin. 5. vers. amplius tertio, hic, quamvis contradicat Bart. sibi contrarius, in l. cum procurator, §. ult. n. 6. ff. de noui operis n. 1.

Et licet absenti, &c.] Ergo in notoriis citatio non requiritur, de quo vide Menoch. remed. 15. recuper. n. 259. Nauar. de spol. clerici. §. 18. n. 1. Farinac. in praxi crimin. p. 1. q. 21. n. 66. Cal. Pereira in l. i. curatorem, verbo, cum non absenti, n. 7. vers. quid autem. Verum ut aduertit Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 3. c. 1. n. 3. huiusmodi notabile ex hoc text. non probatur, & ideo videndum est quare Summus Pontif. in presenti, super Archidiaconatu contra absentem perpetuum silentium imposuit, cumque sic inauditum iure, & beneficio priuauit. Prima facie occurrebat dicere hunc text. procedere in beneficialibus, in quibus Summo Pontif. plenissimam competere potestatem, ut ea, quibus voluerit liberè conferre, & alios obtentis sine causa aliqua liberè priuare valeat, notant Doctores communiter ex text. in c. 2. in princ. de prebendis lib. 6. & in Clem. 1. in fine, ut lite pendente, & docet gloss. verbo, ad nos, in cap. per principalem q. 9. 3. & esse receptissimam resolutionem ex Dominico, Bald. Panormit. & alijs comprobatur, & de rigore iuris veram esse concludit Gabriel. lib. 3. commun. opinio. tit. de iure quasitio non tollendo, concl. 1. n. 9. & multis brocardicis confirmatur, & sequitur Gonzal. ad reg. 8. Cancellaria, §. 1. proæmiali, ex n. 36. Vnde ex rationis similitudine inferunt multi ad officia secularia, quod per Principem sine aliqua causa subditis auferri possint nulla præstita satisfactione, ita colligentes ex Ordin. lib. 1. tit. 98. alias tit. 78. in antiquis, & de iure communi resoluit Palat. in repetit. rub. de donat. inter virum, in princip. n. 8. Bald. Xuar. Afflic. Guillem. Benedic. & plures alij, ex quibus communem fatetur Pinel. d. cap. 2. num. 31. Verum hic intellectus minime potest sustineri, quia verior longè est contraria sententia, quod non possit Pontifex sine iusta causa quenquam priuare beneficio suo, nam libera illa, & plenissima Summi Pontif. potestas in beneficialibus, similiter semper intelligitur in ædificationem, & secundum rectam rationem, iuxta D. Pauli auctoritatem 1. ad Corinth. 10. Accipientes potestatem in ædificationem, &c. & ita tenent Innoc. Abb. & alij magis communiter, ut post Felin. in cap. quæ in Ecclesiasticam, n. 42. Cum seqq. de constitutionibus, & post eum Gabriel. vers. contrarium, Borrell. num. 30. vers. altera inspectio, citatis locis. Facilius ergo responderi potest ideo Summum Pontificem contra absentem procedere potuisse iusta de causa, quam satis indicauit. verbis, quæ adiecit in vim rationis, ibi, cum de subreptione liquido constat, considerat enim Pontif. subreptionis notorietatem, velut causam procedendi contra absentem, qui se indefensum conqueri non potest, quando notorium est nullam ei competere defensionem, quo casu posse Principem contra absentem sine vlla citatione procedere, notat hic Abb. n. 10. & Felin. n. 11. Menoch. de arbit. lib. 1. q. 17. n. 15. Vant. de nullit. tit. ex

defectu citationis, & alijs, de quibus Cened. ad Decretales, collect. 9. 4. n. 4. & plures adducti à Farin. in praxi crimin. q. 21. a. n. 70.

SYMMARIUM.

- 1 Sententia contra ius litigatoris valet si ab ea infra decem dies non fuerit appellatum.
- 2 Legatum alterius scribens Prælatus suæ Ecclesiæ non incidit in pœnas, & relictum valet.
- 3 Archiepiscopus ubi consentiente Episcopo eximeret, tunc non tam ab eius auctoritate, quam ex consensu Episcopi exemptio vires, & robur assumere.
- 4 Sententiam quæ transit in iudicatum facit ius, & pro veritate habetur.
- 5 Sententia non presumitur rite lata, à qua fuit appellatum.
- 6 Episcopus potest in totum eximere à sententia pro exemptione legitime lata non appellando.
- 7 Sententia lata non obstante privilegio contra ius litigatoris mero iure tenet, si non appellatur.
- 8 Sententia rite, riteque lata presumitur propter temporis diuturnitatem.

CAP. Cùm inter. XIII.

Sententia lata contra ius litigatoris, non tamen contra ius commune, si non fuerit appellatum, transit in rem iudicatam & tenet, per quam sententiam vna Ecclesiæ potest subici Prælato, qui sit inferior Episcopo, vel alij Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabara, Bellam, Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Butr. Bald. Anchar. Panorm. Felin. Henric. Guid. Pape, Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. in varior. secundæ libri iuris Pontif. pag. 270. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 317. remissuè Calal. in annot. & Ximen. in concord. part. 1. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 18. cap. 3.

Sua vice, &c.] Notatur ad hoc quod legatum alterius scribens Prælatus suæ Ecclesiæ non incidit in pœnas, & relictum valet, Tiraq. de privilegijs pæ causæ, priuileg. 93.

Quod sub testimonio, &c.] Notatur ad hoc quod si consentiente Episcopo Archiepiscopus eximeret, tunc non tam ab eius auctoritate, quam ex consensu Episcopi exemptio vires, & robur assumeret, ut per Abb. hic n. 14. Erasim. à Cochier. de iurisd. Ordinarij in exemptis, p. 1. q. 3. n. 11.

Cum nulla fuerit appellatio suspensa.] Notatur ad hoc quod sententia quæ transit in iudicatum facit ius, & habetur pro veritate, Rot. apud Farin. dec. 572. n. 2. p. 2. recent. habet enim pro se presumptionem, Capyc. dec. 16. in princ. Menoch. de presumpt. lib. 2. præf. 67. n. 48. Rot. dec. 636 n. 1. p. 1. diuers. & in Pistarien. Beneficij 31. Maij 1617. coram bonæ memoriæ Buratto, inter eius impressas, dec. 251. n. 2. Ozalc. dec. 13 n. 4. illa enim à qua fuit appellatum, & adhuc non transit in iudicatum non presumitur rite lata, de quo vide Dec. in cap. quoniam contra, n. 321. supra de probat. Couarr. pract. cap. 6. num. 6. vers. secundum, imo dicitur iniusta, Zaz. in l. 1. ff. de re iudic. Mynsing. conf. 41. num. 7. quia magis presumitur pro appellatione, utpote fauorabili, quam pro sententia, Bapt. Ferret. conf. 51. n. 23. lib. 1. Torreblanc. in tract. de Magia lib. 3. de criminis pun. c. 25. n. 7. & 8. vide ad cap. dilectus 55. num. ult. de appellat.

Postquam

De Sententia, & re iudic. Tit. XXVII. 657

6 Postquam in rem transit iudicatum, &c.] Notatur ad hoc quod Episcopus potest in totum eximere, à sententia pro exemptione legitime lata non appellando, vt per Bertachin. in tract. de Episcopo, in 4. part. quarti lib. 9. 7. n. 12. Erasim. à Cochier. de iurisd. Ordinarij in exemptos, p. 1. q. 3. n. 8.

7 Attendentes tamen, &c.] Notatur ad hoc quod sententia lata non obstante priuilegio contra ius litigatoris mero iure tenet, si non appelletur, vt per Abb. hic n. 1. Marant. de ordine iudic. p. 4. dist. 3. n. 7. & n. 39. Erasim. à Cochier. de iurisd. ordin. in exemptos, p. 2. q. 40. n. 7. Et si nec per restitutionem in integrum rescinditur, vt per Corlet. sing. sent. 8.

8 Quæ præsumitur rite, &c.] Notatur ad hoc quod sententia recte, ritèque lata præsumitur propter temporis diuturnitatem, vt per Tiraq. de prescript. §. 1. gloss. 4. vers. 32.

SUMMARIUM.

- 1 Sententia lata si nihil continet iniquum, licet sit appellatum, si non probetur quod iudex non seruauerit formam mandati, est confirmanda.
- 2 Iudici si commissum, & delegatum sit, vt si quis coram eo probet intentionem suam, ferat sententiam pro eo alium condemnando, nihil dictum sit de absolutione, si tamen intentio, vel causa commissæ non est probata poterit eum condemnare, & aduersarium absolueret.
- 3 Appellatio fuit introducta principaliter, vt per eam iniquitas indicantium, & imperitia corrigatur.
- 4 Appellatur appellatur theriaca contra iudicis venenum.

CAP. Causam quæ. XIV.

1 Sententia contra actorem lata nihil iniqui continens licet sit appellatum, si non probetur quod iudex non seruauerit formam mandati, venit in causa appellationis confirmanda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabár. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hofl. Anch. Buttr. Felin. Bald. Panorm. Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cuiac. Viu. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 271. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 318 remissiuè Ximen. in concord. p. 2. & nouissimè de Valboa vbi sup. refertur ab Ant. August. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 18. c. 5.

De consensu partium, &c.] Potest ergo appellari à iudice, cui causa communi vtriusque partis consensu commissæ fuit, vt notant gloss. vltim. & omnes in presenti, idem probat cap. super questionum, §. verum, vbi gloss. vltim. de officio deleg. & est ratio, quia partes per huiusmodi consensum approbant personam iudicis, de qua certi sunt, itavt non possint illum nisi ex noua causa recusare, d. §. verum, non autem sententiam, quæ ignorant, provt in teste, & eius testimonio probat l. si quis testib. C. de testib. c. vlt. vers. si quis 2. q. 6. Non obstat quod arbitri communi partium consensu eliguntur, c. 1. de arbit. & tamen ab eis non potest appellari, l. 1. C. illo tit. idque propter huiusmodi consensum; nam ultra rationes alias, quas colliges ex Bald. d. l. 1. in princ. & aliis ibi Alciar. Rip. à n. 90. Gutt. & nouioribus in l. nemo potest, ff. de legat. 1. Blanc. de compromiss. q. 10. à n. 3. Mench. success. creat. §. 10. ex 2. colum. probabilius videre attempta reg. l. 1. ff. de arbit. potuisse appellari à sententia arbitrorum, sicut à sententia iudicis communi partium consensu dari, vt hic, & quemadmodum etiam à plerisque actibus ex-

tra iudicialibus appellari licet, cap. consultationi, de appellat. lib. 6. nisi oppositum cautum esset rescripto Principum, iuxta d. l. 1. ibi, rescriptum, idque ex ratione ibi præscripta, iunctis aliis, de quibus per supra citatos, quæ per se absque rescripto non sufficerent. Sic sanè text. in cap. à iudicibus, 2. q. 6. dum probat à iudicibus electis per partes non posse appellari, quicquid aliter intelligant alij, non agit de iudicibus partium consensu delegatis, sed de arbitris, qui ab eisdem eliguntur, & passim indices appellantur, l. si minor §. 1. ff. de minor. l. qui nequus, ff. de iudiciis, provt intelligit gloss. vbi DD. in c. ab arbitris, de officio deleg. lib. 6. & satis constat ex originali illius text. vbi de arbitris agitur.

Commissum terminandam, &c.] Notatur ad hoc quod si commissum, & delegatum sit iudici, vt si quis coram eo probet intentionem suam, ferat sententiam pro eo alium condemnando, & nihil dictum sit de absolutione, si tamen intentio, vel causa commissæ non est probata, poterit eum condemnare, & aduersarium absolueret, vt per Vinc. Herculan. in l. 3. ff. hoc tit. n. 9. col. fin. Anton. Gom. l. 76. Tauri, num. 14. col. 1. Felin. in cap. cum inferior, num. 4. de maior. Menoch. de arbit. q. 43. n. 7.

Et ipsa sententia nihil continebat iniquum, &c.] Quia appellatio fuit introducta principaliter, vt per eam iniquitas indicantium, & imperitia corrigatur, l. 1. in princ. & ibi Bart. ff. de appellat. Franch. in cap. suggestum 15. notab. sub n. 1. & in cap. praterea 22. notab. 3. coa. tit. de appellat. Rebuff. in tract. de appellat. in prefat. n. 15. cum seqq. Contar. in l. vnic. in ratione dubitandi, num. 3. & 5. C. si de moment. possess. & ideo appellatur theriaca contra iudicis venenum, Bald. in d. l. vnic. Rebuff. vbi sup. n. 79. Azucud. ad Curiam Pisan. lib. 4. c. 6. à n. 47. & l. 1. tit. 18. lib. 4. noue Recop. Surd. de aliment. tit. 8. priuileg. 60. n. 4. & tit. 9. q. 32. n. 63. cum seqq. Bobadil. in sua politica, lib. 4. c. 6. à n. 47.

SUMMARIUM.

- 1 Sententia si præcipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decendi ad appellandum currit à tempore sententia, non autem à die termini: quadrimense tempus, quod à lege datur condemnatis in personali, potest à iudice ex causa arctari, & sponte terminum arctatum recipiens, non potest post decendum appellare, licet non constet iudicem ex causa terminum abbreviasse.
- 2 Terminus quando statuitur ab actu, non verò à die actus, computatur tempus de momento ad momentum.
- 3 Appellatio interponenda est infra decem dies.
- 4 Dies decem, infra quos appellandum est, quomodo computentur, ostenditur.
- 5 Tempus datum ad appellandum non incipit currere, nisi à die, quo habetur notitia.
- 6 Tempus datum ad appellandum non currit pendente causa super nullitate sententia, aut super attentione.
- 7 Impedimentum quomodo probandum, remissiuè.
- 8 Ampliatur, & limitatur conclusio posita n. 3.
- 9 Condemnatus non appellans facit transire sententiam in rem iudicatam.
- 10 Sententia dicitur res iudicata, quando ab ea non potest appellari, vel non fuit appellatum infra decem dies.

CAP.

CAP. Quoad consultationem. XV.

- ¹ Sententia si præcipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decendij ad appellandum currit à tempore sententiæ, non autem à die definiti termini, & hoc decendio transacto non potest appellari, præsertim ubi causa non redditur appellandi, quia videtur per interpretationem iuris sententiæ paritum. Item qui condemnatur solvere penam pecuniariam intra viginti dies, si acceptat terminum, videtur renuntiasse quadrimestri tempore, & transactis decem diebus appellare non poterit, quia ex ista causa potest index abbreviare tempus quadrimestre, licet causa abbreviationis non appareat, & sic non audietur nisi in executione sententiæ modus Canonici excedatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Bellam. Zabarell. Joan. Andr. Imol. Anania, Host. Anchur. Burr. Bald. Panorm. Felin. Alexand. de Neuo, Cujac. Viu. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 272. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 318. remissive Ximen. in concord. part. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 18. cap. 5.
- ² A cuius prolatione, &c. Notatur ad hoc quòd quando statuitur terminus ab actu, non verò à die actus, computatur tempus de momento ad momentum, ut per Tiraq. de retract. tit. gloss. 11. n. 24 & 25. Vide quæ Sigism. Scacc. de appellat. q. 12. n. 57. & quæ ego ipse de edict. & claus. dist. 1.
- ³ Post decem dierum spatium, &c. Notatur ad hoc quòd appellatio interponenda est infra decem dies, ut per Marant. de ordine iudic. p. 6. actu 2. princ. verbo, & quandoque appellatur, q. 3. princ. n. 213. & 214. Mynsing. cent. 3. observ. 11. n. 1. Ioseph. Ludou. concl. 14. num. 116. de restit. in integr. p. 2. q. 69. n. 2. Vincent. Honded. conf. 23. n. 85. volum. 1. Alexand. Raudens. resp. 23. num. 518. vol. 1. Menoch. de pres. lib. 2. pres. 95. n. 1. Mascard. de prob. concl. 114. num. 6. & 7. Lancel. de attent. p. 2. c. 12. de attent. appell. pend. limit. 50. princip. n. 38. & p. 3. c. 26. de probat. attent. n. 17. & 18. Ioan. Ferrar. in tract. de appell. lib. 2. c. 4. n. 135. Ruginel in simili tract. §. 4. c. 1. n. 18. vers. si quis appellavit. Sigism. Scacc. eod. tract. quest. 12. n. 2. Ludou. Miranda de ordine iudiciario, quest. 30. art. 7. concl. 2. Surd. conf. 5. n. 38. & conf. 278. n. 10. Cardos. in praxi iudicum, verbo appellatio, num. 3. latè Ignat. del Villar. in sylva respons. lib. 1. respons. 15. q. 4. Alexand. Trentacinq. variarum resol. lib. 2. sub hoc tit. resol. 4. à n. 3. itavt appellanti incumbat probare se appellasse intra illud tempus, Vincent. Honded. d. conf. 83. num. 87. Bertazzol. in tract. clausul. instrum. 1. gloss. 5. num. 27. Mascard. concl. 214. num. 14. & conf. 1351. num. 20. quia appellatio non præsumitur intra decendium interposita, Honded. d. conf. 73. num. 85. cum seqq. Mascard. d. concl. 114. num. 11. Lancelos. d. cap. 12. limit. 50. num. 197. & 199. Menoch. d. pres. 95. num. 11. Qui quidem decem dies dati ad appellandum non solum à recitatione sententiæ numerantur, cap. anteriorum 2. q. 6. sed eorum initium incipit ab illo puncto, & momento, quo recitatur sententia, & currit vsque ad ultimum punctum, & momentum decendij, sique tempus istud ad appellandum currit de momento ad momentum, Mynsing. cent. 6. observ. 2. n. 1. & 2. Honded. d. conf. 73. num. 86. Vnius Neapol. decis. 266. num. 2. Hieron. de Laurent. Avenionen. decis. 53. sub num. 10. Menoch. d. pres. 95. num. 6. Ignat. del Villar. d. q. 4. n. 16. Alexand. Trentacinq. ubi sup. sub hoc tit. resol. 6.

num. 4. latè Sigism. Scacc. d. q. 12. n. 49. ubi num. 50. infert quòd is, qui appellat in ultima die, debet exprimere horam diei, qua appellat, & n. 53. declarat hoc non procedere Romæ ex dispositione Bullæ Innocentij VII. sub dat. Romanæ Id. Januarij 1487. quia satis est appellare ultima die decendij, etiam si lapsus sit ultimum momentum. Sed cum hoc tempus decem dierum sit utile quoad sui initium, non incipit currere nisi à die, quo habetur notitia, seu scientia late sententiæ, Tiraq. de retract. lign. 1. gl. 10. n. 104. & de iure mariti, gloss. 8. n. 183. Burg. de Pace conf. 12. n. 13. Menoch. conf. 120. n. 4. Mascard. de probat. concl. 1200. n. 6. Surd. decis. 265. n. 19. Steph. Gratian. discept. forens. cap. 161. num. 4. Alexand. Trentacinq. de resol. 4. n. 3. & resol. 6. n. 3. sub hoc tit. Cald. Pereira de renouat. emphyt. c. 13. n. 8. & de renouat. q. 5. n. 24. Ignat. del Villar. d. lib. resp. 15. q. 4. n. 14. Sigism. Scacc. d. q. 12. n. 7. vers. 1. ubi n. 48. ob id asserit non currere ignoranti, nisi sit verè contumax, nec currere ei, qui est impeditus adire iudicem à quo, vel iudicem ad quem, & quòd non currant impedito facto iudicis facta protestatione, dicit Ignat. del Villar. d. q. 4. n. 11. & q. 5. n. 22. tenet etiam non currere impedito facto adversarij, & quòd impedimentum non excuset, nisi sit facta protestatio, Menoch. conf. 100. n. 118. Mascard. concl. 116. à num. 7. Flamin. de resignat. lib. 1. q. 13. n. 20. Sic etiam non currit pendente causa super nullitate sententiæ, quando videlicet nullitas principaliter deducitur, Tiraq. de retract. lign. §. 4. gloss. 3. num. 2. Perez ad tit. 15. lib. 3. Ordin. pag. 737. Scacc. d. q. 12. n. 160. Soar. de Pace p. 1. tom. 1. temp. 12. n. 9. Cald. Pereira de renouat. emphyt. q. 7. n. 14. Ignat. del Villar. d. q. 4. n. 12. Nec currit agenti super attentatis, aut pendente compromisso, Bellacomb. tom. 2. communium opin. lib. 7. tit. 32. num. 19. pag. 319. Scacc. d. q. 12. n. 110. Impedimentum autem quomodo probandum, vide Ioseph. Ludouic. Perns. decis. 36. Surd. de aliment. tit. 4. q. 15. n. 52. Menoch. de arbit. casu 118. n. 2. Flamin. d. q. 13. à n. 21. Mascard. concl. 116. à num. 13. & concl. 884. & concl. 1275. n. 16. & 17. Bernard. Gravæ ad practicam Camera Imper. lib. 1. concl. 43. confid. 1. debet tamen qui vult prætextu impedimenti se adiuvare duo probare, scilicet quòd impedimentum fuerit tale, ut illud removere non potuerit. Crauet. conf. 270. n. 2. Cardin. conf. 38. n. 11. Socin. iun. conf. 76. n. 79. vol. 1. Menoch. conf. 101. n. 116. item debet probare impedimentum allegatum fuisse causam immediatam non faciendi illud de quo queritur. Caputaq. decis. 40. n. 5. p. 2. Boer. decis. 40. n. 4. latè Salgado de protest. Regia tom. 1. p. 2. c. 13. ex num. 253. cum seqq.

Resolutio illa principalis suprà ex text. desumpta 8 de appellando infra decem dies multipliciter ampliatur à Sigism. Scacc. d. q. 12. num. 49. cum seqq. & inter alias ampliaciones num. 69. ampliat ad tertios volentes adherere appellationi, & num. 83. extendit ad supplicationem, & num. 84. ad sententiam interlocutoriam, & num. 99. ad fisenm, & num. 100. ut neque de consensu partium possit recipi appellatio post lapsos decem dies, & num. 103. extendit ad causam beneficalem, & num. 106. ad omnem appellationem, siue appelletur ab actu iudiciali, siue extraiudiciali, & num. 107. ad protestationem, quæ interponi debet coram honestis viris, & num. 111. etiam si sententia sit conditionalis, nisi in sententiis censura, & num. 114. etiam ad laudem, seu sententiam arbitri electi ex forma statuti, seu legis, num. 118. etiam si sententia lata sit præsentente procuratore cum quo causa agebatur, quia adhuc procurator, seu dominus debet appellare infra decem dies à tempore late sententiæ, & num. 141. in eo, qui fuit restitutus ad appellan

appellandum, nam & is tenetur appellare infra decem dies à die lata sententiæ super restitutione in integrum ad appellandum, & n. 242. *prope fin.* ampliat in sententia lata in causa feudali, & in causa criminali; Et subsequenter limitatur multipliciter ab eodem Sigism. Seac. à n. 144. ubi limitat non procedere in gravamine successivo, & n. 158. nec in appellatione, quæ interponitur à statuto, & n. 159. nec in comminationibus, & n. 160. nec in præceptis, & n. 161. nec in appellatione à delatione iuramenti, & in sententia lata dolo iudicis, & n. 162. nec in paupere qui ob suam paupertatem non potuit appellare intra decem dies, & n. 171. nec pendente articulo an appellatio sit deserta, vel non, & num. 173. nec quoad alia remedia extraordinaria, & n. 174. nec in reductione arbitramenti arbitratoris ad arbitrium boni viri.

- 9 Notatur ad hoc quod condemnatus appellans facit transire sententiam in rem iudicatam, ut per Menoch. *de præsumpt.* lib. 2. præf. 94. n. 5. Aym. *conf.* 103. n. 1. Gail. lib. 3. *obseru.* 139. n. 2. Rot. in *Collen. pensionis* 9. Iunij 1604. coram R. D. Decano, relata Farin. *dec.* 81. n. 1. p. 1. recent. ubi n. 3. quod sententia facit transitum in rem iudicatam, quando in termino præfixo à iudice à quo ad docendum de prosecutione appellationis de ea non fuit doctum, novè Ioan. Valer. *de differ. inter utrumque forum, verbo, sententia, differ.* 5.
- 10 Et sententia dicitur res iudicata, quando ab ea non potest appellari, vel non fuit appellatum intra decem dies, ut per Couar. *præf.* c. 23. n. 2. *vers. illud.* Unde sententiam esse exequendam, quando in iudicatum iam lapsa est, tenet Menoch. *de præf.* lib. 1. præf. 91. n. 1.

Sententia paruisse, &c. Igitur qui intra decem dies cum possit non appellat, quamvis non verbo, facto tamen suo sententiæ consentire, & parere voluisse videtur, secundum omnes *hic*, idem probat *l. ult. ff. quando appellandum, l. ultim. C. de sent. qua sine certa, tradunt gloss. penult. ubi communis, in c. 2. de concess. præb. Abb. & alij, ubi Dec. ex n. 10. in cap. *sape, infr. hoc tit. Cou. de sponsal. p. 2. c. 8. §. ultim. 18.**

In gloss. *Excedatur.* Quot autem modis excessus committatur, tradit gloss. in *præfenti, & Vestr. in praxi Romana Curie* lib. 7. c. 1. n. 9. Lancel. *de autent.* p. 2. c. 13. *limit.* 53. n. 28. Roland. à Valle *conf.* 443. n. 6. & 8. Cæl. Contard. in *repet. l. unic. C. si de non. possess. lim.* 29. n. 3. Greg. Tholofan. *de appell. lib.* 2. c. 11. n. 1. Vinc. Caroc. in *tr. de except. except.* 44. n. 90. Salgado *de protect. Regia tom.* 1. p. 4. c. 3. n. 72. cum multis sequ. c. 11. ex n. 1.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia potest probari per testes, licet non deponant de causis, qua solem iudicem movere ad sententiandum.
- 2 Index in sententia non tenetur exprimere causas, quibus nititur ad ita iudicandum.
- 3 Index quomodo, & quando possit declarare sententiam suam, remissive.
- 4 Index habet præsumptionem pro se, etià si sit improbus.
- 5 Sententia pro iustitia præsumitur, quando ab ea appellatum non est.
- 6 Solemnitas intrinseca semper præsumitur.

CAP. Sicut nobis. XVI.

- 1 Sententiam fuisse latam ob favorem alienius, potest probari per testes, licet nesciant causam qua-

re index sententiauerit; quia non omnia, quæ movent iudicem, sunt exprimenda, & in favorem autoritatis iudicariæ præsumitur omnia præcessisse iuridice. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Felin. Bald. Panorm. Henric. Alexand. de Neno, Cuiac. Viñian. in *rationali secundi libri iuris Pontificij*, pag. 173. Alagona in *compendio iuris Canonici*, pag. 318. remissive Casal. in *amor.* & Ximen. in *concord.* p. 2. & novissime de Valboa ubi supra refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. tit. 18. cap. 6.

Restitutionem. Innuat text. actum fuisse remedio possessorio ad restitutionem pro iuribus merè personalibus; cuiusmodi erat ius percipiendi annuatim modios, de quibus *hic*, & ita notant Abb. n. 2. & alij in *præfenti*, idem probat cap. *querelam* 24 ad fin. de electione, latè Menoch. *remed.* 1. *recup.* à n. 81. & n. 88. meminit huius text. Gig. *de pension.* q. 47. Valasc. *de iure emphyt.* q. 18. n. 10.

Ex depositionibus, &c. Difficilis videtur hic textus dum admittit testes ad probandam sententiam definitivam, in qua scriptura usque adeo requiritur, ut aliter prolata sententia corruat ipso iure, *l. 2. §. 3. C. de sentent. ex brevit. cap. ult. hoc tit. lib. 6. DD. citati in collect. ad lib. 1. tit. 19. cap. 39.* Sed omissa responsione communi Abb. num. 6. Imol. & aliorum *hic*, ac Gomez in *l. 51. Tauri, num. 2.* dicentium testes *hic* admitti, quia scriptura sententiæ fuerat deperdita, & ita succedere regl. *testium in fine, C. de testib. cap. olim 12.* ubi gloss. *ult. de privileg.* responderi potest scripturam nulli desiderari ad substantiam, vel probationem sententiæ, sed tantummodo ad probationem eiusdem, requiritur enim quod index illam ex scripti recitatione proferat, ut sic & maturius deliberet, & deliberata certius pronuntiet, propterea colliges ex *d. l. 2. §. 3. & d. cap. ult.* ac subinde ubi ex scripto sententia per iudicem prolata est, satisque legi, & solemniter dictorum iurium, quoad probationem verò cum oppositum in iure tantum non reperitur, standum est regl. in *exercendis, C. de fide instrumenti*, & ita admittitur probatio per testes iuxta hunc text. quem sic in effectu intelligunt Abb. num. 21. Felin. *ro. & 39. hic Rot. noua decis.* 19. sub *hoc tit.* aliàs 409. Vant. *de nullitat. rit. ex defectu processu, num.* 77. Franch. in *d. cap. ult. num.* 3.

Quasi nudè prolatum. Ex his verbis colligunt gl. 2. & alij in *præfenti*, quod testis non tenetur, quinimo nec debet reddere rationem sui testimonij, nisi de ea fuerit interrogatus, similis gloss. *verbo de causis*, ubi latè prolequitur Felin. in *cap. cum causam de testib. & in cap. si testes, §. solum 3. q. 4.* tradunt gloss. & communis in *l. solam, C. de testib. Crot. de testib. à n. 305.* Menoch. *de arbit. q. 25.* Zaz. quem vide, lib. 2. *singularium, resp.* 6. & alij adiacentes verbosum esse testem, qui non rogatus rationem reddit. Sed hæc resolutio non probatur *hic*, quia, ut advertunt Innocent. Zabarell. Butr. num. 4. Imol. 2. & plerique alij, textus non agit de ratione, vel causa testimonij, sed sententiæ, super qua testes deponebant, & ita de causis, quibus index sententiam proferens motus est, ut patet ibi, *cum causis, &c.* & respectu harum causarum deficientium apponitur in text. particula, *nudè*; nec item prædicta resolutio indistinctè vera videtur, ut deducitur ex *auth. de testib. §. licet, vers. aut etiam causam,* & per Zaz. ubi sup. & constat ex multis casibus congestis à Felin. & Crot. *dictis locis.*

Non exprimantur in sententiis, &c. Notatur ad hoc quod index in sententia non tenetur exprimere causas, quibus nititur ad ita iudicandum, ut per Tirac.

de penis temper. in prefat. n. 54. vers. sed animaduertendum, Capyc. decis. 2. num. 19. & 20. Clar. lib. 5. §. fin. q. 93. num. 2. Bonacof. commun. crimin. part. 2. verbo, causa, fol. 9. Bellacomb. & Viu. tom. 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 14. num. 2. & 3. Farinac. in praxi criminal. part. 1. q. 17. num. 61. Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 3. cap. 17. noue Hieron. Baccaron. de differentiis inter iudicia civilia, & crimin. different. 188. à princ. vbi num. 2. cum Felin. hic num. 22. rationem reddit, quia in sententia de facili potest mala causa exprimi, & bona suppressi, & propterea nulla est in ea causa inferenda, cum iudices minus eruditos sæpe moueant causæ minus concludentes, & num. 4. resoluit iudicem in criminali sententia teneri exprimere causam, & num. 5. quod sententia excommunicationis exigit causæ expressionem, & in iudice appellationis idem tenet Sigism. Scacc. de appellat. q. 11. num. 113. vbi sub num. 112. vers. aduerte, resoluit iudicem ad quem reformando sententiam iudicis à quo debere exprimere causas reformationis. Quomodo autem, & quando index possit declarare sententiam suam, vide Franc. Mar. Delphin. decis. 546. & 668. p. 1. Ant. Gabr. lib. 6. commun. tit. de regul. iuris concl. 3. n. 14. cum seqq. Tiber. Decian. respons. 37. num. 16. volum. 4. Anton. Thesaur. Pedemon. decis. 53. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 67. num. 26. & q. 73. num. 21. & conf. 150. num. 9. & conf. 160. num. 48. Gama Lusitan. decis. 110. num. 36. Alex. Rauden. respons. 50. num. 161. & 166. volum. 1. Joseph. Gratian. discept. forens. cap. 147. à princ. Cald. Pereira quest. forens. lib. 1. q. 9. num. 5. Bernard. Grauer. in practico. Camer. Imper. lib. 1. conclus. 116. consider. 1.

4 Propter auctoritatem iudiciariam, &c.] Notatur ad hoc quod pro indice præsumitur, vt per Bald. hic n. 3. ad finem. Duen. reg. 189. ampliat. 1. etiam si sit homo nequam, & improbus, Mascard. de probat. concl. 486. n. 8. sicut etiam pro iustitia sententiæ præsumitur, Donat. à Fin. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 9. num. 350. pag. 511. Sigism. Scacc. de appellat. q. 17. n. 65. vbi dicit hoc non esse verum quando est appellatum à sententia.

6 Notatur etiam ad hoc quod solemnitas intrinseca semper præsumitur, vt per Mascard. de probat. concl. 1314. & concl. 1315. resoluit solemnitatem extrinsecam nunquam præsumi.

SYMMARIVM.

- 1 Appellare ab eadem sententia potest ne dum reus victus, sed etiam tertius, cuius interest, & poterit sententia quoad reum de iure suo docentem confirmari, respectu vero tertij rationaliter appellantis infirmari.
- 2 Sententiæ pro iustitia non præsumitur quando ab ea est appellatum.
- 3 Nullitatem proponens probare debet siue ad intentionem, siue ad exceptionem, aut replicationem fundandam.
- 4 Executio quando fit super re super qua cognitio præcessit, & sententia est lata, non impeditur à tertio se opponente, sed illi cauetur de indemnitate.
- 5 Sententiæ executionem tertius impedire potest.
- 6 Tertius interuenire potest etiam ad impediendam executionem trium sententiarum conformium.
- 7 Tertius interuenire potest in iudicio possessorio ad eum effectum, vt sibi, & non spoliatori restituatur de dominio suo agendo.
- 8 Tertius quando sciuit litem agitari, & acquiescit donec sententia esset lata, contra eum hoc casu executionis competit.

- 9 Tertius ex sua spontanea voluntate absque alia citatione speciali, vel generali comparens dicitur actor.
- 10 Acta cui non nocent, non nocet sententia.
- 11 Tertius, cui vult de integro experiri, præiudicium faciendi possessio transferitur in alium, qui obtinuit.
- 12 Sententia inter alios lata quando noceat tertio, ostenditur.
- 13 Sententia lata pro, vel contra Regem successorum nocet, & præiudicat.
- 14 Sententia in causa maioratus legitime lata pro, vel contra possessorem nocet, vel sinuat.
- 15 Sententia lata contra feudi possessorem successorum inuau, vel præiudicat.
- 16 Sententia lata contra principalem reum potest mandari executioni contra eum, qui rem litigiosam emit.
- 17 Sententia lata contra resignantem respectu beneficii resignati, possessore sciente, & patiente, parit erga ipsum, si agere velit, exceptionem rei indicata.
- 18 Sententia lata inter alios in causa status persona prodest, & nocet quando fuisse lata cum principali interessato, vel fuisse lata ad fauorem filij naturalis.
- 19 Sententia lata contra principalem citato fideiussore illi nocet.
- 20 Sententia lata contra debitorem post contractum pignus nocet creditori quominus ius pignoris retineat si sciuit causam agi, secus si ignorauit.
- 21 Sententia lata pro locatore prodest, & nocet conductori ab eo causam habenti.
- 22 Sententia lata contra proprietarium vsufructuario scienti nocet.
- 23 Sententia causa plene cognita lata de nullitate inter contrahentes domino quoad laudemij repetitionem nocet.
- 24 Sententia declarans aliquem esse nobilem facit iniquam quoad omnes de familia.
- 25 Sententia lata contra heredem præiudicat legatariis, & fideicommissariis.
- 26 Sententia lata super inhabilitate testatoris ad disponendum an noceat substituto, ostenditur.
- 27 Sententia lata in fauorem directi domini prodest habentibus dominium vile.
- 28 Sententia lata contra emphyteutam, vel feudatarium in possessione non nocet dominis etiam scientibus.

CAP. Cùm super. XVII.

Ab eadem sententia non solum reus victus, sed quicumque aggrauati possunt appellare, & si reus nihil docet pro se, & alius istè appellauit, eadem sententia confirmatur contra reum, & annullatur, vel suspenditur pro alio, quia secundum utrumque ius res inter aliquos acta regulariter non nocet aliis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Panorm. Butr. Bald. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 274. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 318. remissimè Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. nouissimè de Valboa vbi supr. & refertur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 18. cap. 7.

Nihil rationale fuerit propositum, &c.] Per hunc text. tenet Bald. hic col. 1. appellatione pendente præsumi pro sententia. Sed verius est pro iustitia sententiæ non præsumi, quando ab ea est appellatum, de quo vide Dec. in cap. quoniam, num. 52. de probat. Cald. Pereira de nominat. emphyt. quest. 5. num. 25. Scacc. de appellat.

appellat. q. 17. n. 65. quia sententia effectus suspenditur per appellationem, Buratt. decis. 416 in fine, Rot. in Romana Vineæ 17. Martij 1613. coram bon mem. Vbaldo, & hoc procedit etiam quoad præsumptionem iuris, Gabr. tit. de sentent. concl. 4. n. 31. & concl. 6. n. 21. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præf. 67. n. 36. Rot. in Vifren. recreationis 3. Martij 1625. coram R.P.D. meo Pirouano.

3 Notatur etiam ad hoc quod nullitatem proponens probare debet, siue ad intentionem, siue ad exceptionem, aut replicationem fundandam id faciat, vt per Mascard. de probat. concl. 1110.

4 Et ad eam prosequendam, &c. [Notatur ad hoc quod executio quando fit super re, super qua cognitio præcessit, & sententia est lata, non impeditur à tertio se opponente, sed ille cauetur de indemnitate, vt per Duen. reg. 274.

5 Executio sententia differatur. [Notatur ad hoc quod tertius executionem sententia impedire potest, vt per Duen. reg. 275. versic. sexto limita, & reg. 277. versic. quinto limita, Azin. in praxi Florent. § 81. cap. 2. limit. 5. ampl. 5. Boër. decis. 79. n. 1. Couarr. pract. cap. 16. num. 1. Parlad. lib. verum quotid. part. 5. § 11. num. 58. Lancel. de attent. part. 1. cap. 1. ampl. 14. ex numero 2. Menoch. remed. 4. adipsic. quæst. 110. num. 847. Caesar. Contard. in repet. l. unic. C. si de nem. possess. limit. 33. n. 17. Salgado de protest. Regia, tom. 1. part. 4. cap. 8. ex num. 14. Mich. Grassi, tom. 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 16. num. 117. cum segg. pag. 83. Franc. Viuian. Neapol. decis. 304. num. 3. D. Barbof. in l. si alienam, num. 18. ff. soluto matrim. Bernard. Graux. ad practicam Camera Imper. lib. 1. conclus. 113. consid. 3. Cald. Pereira quæst. forens. lib. 2. quæst. 36. num. 20. quia vt iudicium tertio nocet, debet ille in vnoquoque actu citari, gloss. verbo quos causa, in l. de vnoquoque ff. de re iudic. Tiraquell. in tract. res inter alios acta, num. 5. Alexand. consil. 284. col. fin. volum. 2. Conar. practic. cap. 13. numero 6. Grammat. decis. 207. num. 4. Anton. Gabr. commun. tit. de citat. conclus. 2. num. 330. Vant. de nullit. tit. ex defectu citat. numer. 19. Milanen. decis. 1. n. 174. lib. 5. Hieronym. Gabr. consil. 43. numer. 24. & 35. Surd. decis. 256. Intrig. de censib. quæst. 51. n. 6. & decis. 15. num. 97. Menoch. remed. 4. adipsic. n. 457. & consil. 1142. n. 12. & consil. 1192. numer. 29. Honded. consil. 28. num. 22. & 29. lib. 1. Ponte consil. 75. lib. 1. Valenz. consil. 60. num. 54. Giurb. decis. 1. num. 47. vers. vs sententia.

6 Amplia primò tertium interuenire posse, etiam ad impediendam executionem trium sententiarum conforium, de quo vide Anton. Gabriel. tom. 3. commun. opinion. lib. 2. tit. de executione rei indicata, conclus. 1. num. 19. pag. 143. Francisc. Viuian. Neapol. decis. 495. num. ultim. Bernard. Graux. ad practic. Camera Imper. lib. 1. conclus. 70. n. 15. Massulad Capyc. decis. 20. num. 5. Crauet. consil. 592. num. 128. Rot. Ge. nuen. decis. 111. num. 2. Honded. consil. 20. volum. 1. Marefc. lib. 2. variat. cap. 121. num. 2. & 5. Trentacinq. variat. resol. lib. 3. tit. de empt. resolut. 10. sub n. 22. Mar. Ginba decis. 93. num. 3. Salgado d. cap. 8. n. 15. cum segg. & in supremo Lusitania Senatui ita indicatum fuisse refert Melch. Phæbos Lusitan. decis. tom. 1. arresto 25. vbi pariter indicatum refert tertium impedire executionem sententia in fauorem Proregis lata.

7 Amplia secundò in iudicio possessorio, in quo tertius interuenire potest ad eum effectum, vt sibi, & non spoliato res restituatur de dominio suo agendo, vide Menoch. consil. 488. à num. 1. Fachin. lib. 1. controuerf. cap. 5. Bernard. Graux. d. conclus. 70. consid. 1.

Tom. I

Limita quando tertius scinisset litem agitari, & acquiesceret, donec sententia esset lata, nam & hoc casu contra tertium executio competit, vt per Gabr. d. conclus. 1. num. 10. Mynsing. in cap. veniens 38. num. 9. de testibus, Francisc. Mar. Delphin. decis. 538. sub n. 7. versic. & maxime, p. 2. Honded. consil. 25. num. 20. volum. 1. Surd. consil. 334. num. 11. & 13. & consil. 405. num. 8. cum segg. Mendez à Castro in praxi Lusitan. lib. 3. cap. 21. num. 41. Limita etiam quando victor præstaret cautionem de restituendo adiudicatum tertio in casu, quo vinceret, de quo vide Crauet. ad Vestr. in praxi lib. 1. cap. fin. num. 26. Boër. decis. 79. num. 2. Ioseph. Ludou. Perus. decis. 26. n. 8 & 9. Franc. Mar. d. decis. 538. n. 4. Matth. Coler. de process. execut. part. 2. cap. 3. num. 423. Lancel. de attent. part. 2. cap. 4. in præf. num. 531. Gomez Leon. Hispanen. decis. 59. n. 6. cent. 1.

Quando tertius ex sua spontanea voluntate absque alia citatione speciali, vel generali compareret, dicitur actor, vt per Alex. Trentacinq. variat. resol. lib. 2. tit. de resol. 19 à n. 2.

10 Absque Oueten. Ecclesia præiudicio. Nota quod cui non nocent acta, non nocet sententia, Iason. in l. si is, qui, §. fin. n. 2. & 3. ff. de iur. iurando, Socin. reg. 10. vers. secundo fallit. Et cui non nocet sententia, non nocent etiam acta, Surd. decis. 256. num. 5. sic è contrariis omnibus, quibus sententia, & res iudicata præiudicat, pariter omnia acta processus, & iudicij nocent & præiudicant, Boët. in causam quæ, il. 1. de resib. Afflict. decis. 396. num. 3. & 7. Salgado d. cap. 8. num. 301.

11 Cum res inter alios acta, &c. [Notatur ad hoc quod præiudicium fit tertio, qui vult de integro experiri, cum possessio transferatur in alium, qui obtinuit, vt per Tiraq. res inter alios acta, vers. limita 28. Et sententia inter alios lata aliquando nocet tertio quoad semiplenam probationem, vt per Surd. de aliment. tit. 1. g. 126. n. 11. aliquando verò plenè præiudicat, aliquando nihil, vt igitur de his exempla pateant, aliqua adducam, in quibus sententia pro, vel contra vnum lata aliis nocet, vel inuat.

12 Primus est in sententia lata pro, vel contra Regem quæ successori nocet, & præiudicat, vt per Tiraq. de iure primog. q. 35. n. 17. Peregr. de iure fisci, lib. 1. tit. habentes iura fisci, n. 7. post principium.

13 Secundus in sententia in causa Maioratus legitime lata pro, vel contra possessorem, quæ utique nocet, vel inuat successori, de quo vide Gomez l. 40. Tauri, num. 75. Soar. n. 73. Xuar. allegat. 27. num. 3. Padil. in l. vnum ex familia, §. 1. num. 14. ff. de legatis 2. Mench. de success. §. 16. num. 27. & quæst. frequent. cap. 61. num. 6. Bellacomb. tom. 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 17. n. 2. pag. 285. Gregor. l. 20. verbo, è hora, tit. 22. partit. 3. & l. 10. gloss. non se empecen, tit. 26. partit. 4. Pinel. in auth. nisi, num. 49. & 50. C. de bonis matern. Valasc. de iure emphyt. g. 10. n. 3. Burg. de Pace consil. 14. n. 69. Perez ad tit. 2. lib. 5. Ordin. pag. 93. Parlad. lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. §. 9. n. 2. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 40. n. 9. cum seg. Cald. Pereira de empt. c. 31. n. 9. vbi etiam tenet hoc fallere, nisi successor vellet probare sententiam, quæ sibi obicit, latam fuisse ob culpam, dolum, vel negligentiam eius contra quem lata est.

14 Tertius in sententia lata contra feudi possessorem, quæ pariter successori inuat, vel præiudicat, Conar. practic. cap. 13. num. 5. Pinel. in l. 1. part. 34. numer. 48. versic. sed contrario, C. de bonis matern. Soar. tom. 2. commun. opinion. tractat. de feudis, tit. 3. n. 226. pag. 609. Sed aduerte quod sententia lata contra possidentem naturaliter non præiudicat possidenti

K x x ciii

similiter gloss. ultim. in fin. in l. Pomponius, §. si is qui precario, ff. de acquirend. possessione, Item. in l. sepe, n. 26. versic. si autem feritur, ff. de re iudic. Caualer. decis. 326.

26 Quartus in sententia lata contra principalem reum quæ potest mandari executioni contra eum, qui rem litigiosam emit, vt per Alex. Trentacinq. *variar. resol. lib. 2. tit. de iudic. resol. 17. n. 49.*

27 Quintus in sententia lata contra resignantem respectu beneficii resignati, quæ utique possessorie scientie & patientie pariet erga ipsum, si agere velit, exceptionem rei indicatæ, vt per Put. lib. 1. decis. 12. n. 19. simpliciter verò sententia lata contra resignantem non nocet resignatario, idem Put. p. 3. decis. 80. quem refert, & sequitur Flamin. *de resign. benef. lib. 1. q. 16. n. 25.*

28 Sextus in sententia lata inter alios in causa status personæ prodest & nocet, quando sententia fuisset lata cum principali interdicto, & sic cum legitimo contradicatore agitata, iuxta reg. text. in l. ingenium, ff. de statu homin. Tiraquell. in tract. res inter alios, limit. 27. Gurtier. consil. 1. num. 3. Azeved. l. 1. num. 7. tit. 9. lib. 7. noua recop. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 9. §. 1. num. 85. cum seqq. Peregr. de fideicommiss. artic. fin. num. 44. Mar. Antonin. *var. resol. lib. 1. resol. 108. num. 21.* Conar. *practic. cap. 13. num. 5.* Pinel. in l. 1. p. 3. num. 50. C. de bonis matern. Parlador. lib. 2. rerum quod. cap. fin. §. 1. num. 1. Solis de censib. lib. 3. cap. 2. num. 14. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. num. 48. & in terminis statuti Legionensis Mohedan. decis. 8. Achil. decis. 5. de seni. & re iudic. Crescent. decis. 18. de probat. Rot. dec. 68. n. 14. coram D. meo Decano, eadem Rot. decis. 494. n. 5. p. 1. recent. & coram Greg. X V. dec. 498. n. 9. & in Legionen. puritatis sanguinis 26. Maij 1563. coram R. P. D. Queipo.

29 Septimus in sententia lata contra principalem citato fideiussore illi præiudicat, Cotta in memorab. verborum, sententia, pag. 758. Sured. decis. 218. n. 11. & dec. 256. num. 17.

30 Octauus est in sententia lata contra debitorem post contractum pignus, quæ utique nocet creditori, quominus ius pignoris retinet si sciuit causam agi, secus si ignorauit, vt per Sured. decis. 259. n. 6. An autem sententia lata contra debitorem præiudicet creditori in re pignorata in fauorem scilicet tertij, vide Neguzant. *de pignor. p. 6. memb. 3. num. 38. cum seqq.*

31 Nonus in sententia lata pro locatore, quæ utique prodest, vel nocet conductori ab eo causam habenti, vt per Put. p. 1. decis. 12. n. 2. in antiq. & n. 15. resoluit quod sententia pro locatore lata tantum conductori prodest, vt agere volentibus obstat exceptio rei indicatæ, & n. 16. tenet, quod ad instantiam conductoris non potest sententia pro locatore lata executioni mandari.

32 Decimus, in sententia lata contra proprietarium, quæ pariter usufructuario scienti nocet, secus si ignoranti, vide Put. p. 3. decis. 336. n. 1. Pinel. in l. 1. C. de bonis matern. p. 3. n. 68.

33 Undecimus in sententia causa plene cognita lata de nullitate inter contrahentes, quæ domino, quoad laudemij repetitionem nocet, vt per Cald. Pereira *de resol. emphyt. c. 16. n. 70.*

34 Duodecimus est in sententia declarante aliquem esse nobilem, quæ utique facit ius, quoad omnes de familia, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap. 37. num. 2. & 7.* Otalor. *cod. tract. 2. part. 3. principalis, c. 8. n. 5. & 7.* Sured. decis. 289. num. 17. Cottam in memorab. verbo sententia, pag. 7. 9. vbi dicit, quod sententia lata pro vno ex multis fratribus ex eodem patre natis, quod

sit cinis Mediolanensis, probat quoad omnes, Salgado d. p. 4. c. 8. n. 312.

Decimus tertius in sententia lata contra heredem, quæ præiudicat legatariis, & fideicommissariis, vt per Bellacomb. *tom. 2. commun. opinio. lib. 7. tit. 17. num. 4. cum seqq.* Ranchin. *part. 3. conclus. 228.* Peregrin. *de fideicommiss. artic. 52. num. 40. cum seqq.* Mieres *de maior. part. 4. quæst. 14. num. 1. cum seqq. in non impress.*

Decimusquartus in sententia lata super inhabilitate testatoris ad disponendum (quæ videbatur omnibus præiudicare, qui ex illo testamento venirent) si lata est substituto minimè citato non nocet, vel si nocet, solummodo nocet quoad quandam præsumptionem, vt per Menoch. *consil. 311. n. 23.* vbi n. 94. asserit, quod vt sententia lata contra heredem noceat substituto, debet ipse substitutus scire litem agitari cum ipso herede, alioquin si ignoret agi, illa sibi non præiudicat.

Decimusquintus in sententia lata in fauorem directi domini, quæ in consequentiam videtur prodesse habentibus dominium vile, maxime si causam habent ab ipso directo domino, vt per Crauet. *consil. 206. num. 5.* sententia verò lata contra emphyteutam, vel feudatarium in possessione non nocet dominis etiam scientibus, quia ipsi possident civiliter, at emphyteuta, vel feudatarius naturaliter, de quo vide Valasc. *de iure emphyteutico, quæst. 38. num. 33.* vbi etiam in fine resoluit sententiam latam contra subditum, seu vassallum nocere domino circa subiectionem, quoad possessionem, non quoad proprietatem.

Decimus sextus in sententia lata contra Prælatum, seu Rectorem beneficii, quæ nocet & præiudicat successoribus, vt per Aym. Crauet. *consil. 10. num. 8.* Pinel. in l. 1. part. 3. sub num. 28. ante fin. C. de bonis matern. Iacob. Cancer. *var. resol. part. 2. cap. 19. n. 100.* Salgado d. cap. 8. num. 315. cum seqq. Mieres *de maior. p. 4. c. 14. n. 5. in nouiss. impress.* Tiraquell. in tract. de iureprimæ quæst. 35. num. 17. & 18 vbi etiam idem dicit de Episcopo, economo, & fisco ac aliis succedentibus in vniuersali regimine, & administratione bonorum, seu iurium.

Decimus septimus in sententia lata ad fauorem vel contra aliquos alicuius artis, vel officij, quæ prodest, & nocet postea venientibus & succedentibus, licet in sententia comprehensum, & expresse nominatum non sint, Menoch. *consil. 390. num. 37. & 38.* Guid. Pap. *decis. 49.* loquens in sententia lata contra mercatores, & datarios gabelarum, seu pedagij. Fontanel. *de pactis nupt. clausul. 4. gloss. 17. num. 87. cum duobus seqq.* Cancer. *variar. resol. lib. 3. cap. 17. de sentent. num. 190.* Et generaliter quod sententia lata contra ciues, vel homines alicuius loci præiudicet omnibus sequentibus, etiam si non sint heredes condemnatorum, tradunt Menoch. d. *consil. 390. ex num. 10.* Peregrin. *de fideicommiss. artic. 53. num. 48.* Cancel. d. *part. 2. cap. 6. num. 101.* Salgado d. *cap. 8. num. 36.* Intellige in supradictis casibus sententiam latam contra legitimos administratores successoribus, & aliis quibuscunque præiudicare, quando ipsi fideliter litem tractauerunt, nam si successor velit probare sententiam, quæ sibi obicitur, latam fuisse ob culpam, dolum, vel negligentiam eius, contra quem lata est, ita quod vel cum aduersario colludat, seu in lite ipsa negligenter se gesserit, vel lis ob eius contumaciam eo absente tractaretur, competissimum est, prout & receptissimum litem his casibus prosequutam sequentibus successoribus præiudicium non inferre *lex contractibus, nisi culpa eorum, ff. de re iud. l. si posuerit.*

De Sententia, & re iudic. Tit. XXVII. 663

spontus, §. si uxor 2. vers. si modo, ff. de donat. inter virum, Pinel. in l. 1. p. 3. n. 50. C. de bon. matern. Padil. in l. unum ex familia, §. si de falcidia, n. 5. vers. sed contraria opinio, Molin. de primog. lib. 4. c. 8. n. 7. Anton. Gom. l. 40. Tau-ri, n. 73. Peregr. de fideicom. art. 53. n. 57. cum segg. Otalor. de nobilit. 3. parit. 3. princ. c. 8. n. 7. cum segg. Valalc. de iure emphyt. q. 10. n. 7. Salgado d. c. 3. n. 33. vbi n. 336. subdit hanc collusionem, seu negligentiam probari eo ipso quod principalis victus iura sua non curauit deducere, & exhibere, & n. 337. idem esse dicendum ait vbi appellationem omisit in casu quo illa permittebatur, vel etiam interpositam deseruit.

29 In gloss. Interpositam, in princip. ibi, dicas, quod non cogitur plenè probare causam appellandi, sed sufficit probare, quod aliquo modo sua interstet, & c. Vide Tiraq. in tract. res inter alios, pag. 27. vers. 19. limita. Cou. pract. c. 13. n. 8. vers. ceterum, Valalc. de iure emphyt. quest. 38. in fine, D. Barbof. in l. si alienam, num. 20. ff. de iur. matrimon.

SUMMARIVM.

- 1 Citatus ad sententiam si ex legitima causa iudici ignorata non comparuit, tenet sententia eo absente lata, sed retractatur eo probante legitimam absentiam causam. Si vero impedimentum probatur non plene, non retractatur sententia nisi prius doceat de ipsius iniquitate.
- 2 Presentare non potest valide in vacante, creditor, cui pignorat fuit Curia, seu villa, cui erat annexum iurispatronatus.
- 3 Declaratur text. in presenti.
- 4 Delegatus inferioris à Principe ad unam causam non potest totam illam subdelegare, nisi articulum iudi ministerij.
- 5 Protestatio necessaria non, est ubi impeditur non facit id, quod tenebatur.
- 6 Presentatio, seu electio est fructus iurispatronatus.

CAP. CUM Bertoldus. XVIII.

¶ Q Vando quis citatur ad sententiam, & non comparer ex iusta quidem, sed iudici ignorata causa, si eo absente feratur sententia tenet, sed si ille probat legitimam causam absentiae, retractatur sententia; si vero non plenè probat legitimam causam, non retractatur, nisi prius doceat de iniquitate sententiae, quae iniquitas constabit ex tenore sententiae, & ex actis. Colligitur ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchut. Butt. Bald. Panorm. Henric. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Vinian. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 274. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 319. remissuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. nouissimè de Valboa ubi supra refertur ab Anton. August. collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 18. cap. 8.

2 Memorato T. ad iudicantes Ecclesiam, & c.] Probat hic text. creditorem, cui pignorat fuit Curia, seu villa, cui erat annexum iurispatronatus, non posse valide in vacante Ecclesia presentare, de quo, huiusque text. intellectum, vide Conar. lib. 1. var. c. 13. num. 3. vers. tertio, Gregor. l. 9. verbo, empeñado, tit. 15. p. 1. Roch. de iure patron. verbo, ipse, vel is, num. 6. Lambertin. in simili tract. lib. 1. p. 2. q. 9. art. 2. n. 3. D. Barbof. in l. dimortio, §. si vir, n. 57. ff. soluto matrim. Spin. in speculo testam. gloss. 4. n. 118. Cened. ad Decret. collect. 5. n. 15. & practice. canon. quest. lib. 1. q. 10. num. ult.

Tom. I.

Sed obstat quod iurispatronatus annexum vniuersitati bonorum cum ipsa tranfit, cap. ex literis 7. inf. de iure patron. cum ibi traditis n. 2. Obstat deinde quod sequestratis bonis, in quibus iurispatronatus existit, potest sequefter in vacante Ecclesia presentare, vt per Felin. hic n. 29. & 30. Gig. de pensionib. q. 72. n. 3. Rebuff. in tract. nominat. q. 14. n. 76. Guttier. de iudicis, & curis, p. 3. c. 7. n. 18. & alios adductos per Cened. commun. contra communes, q. 740. n. 1. & per Cened. d. collect. 5. n. 9. & d. q. 10. n. 3. Ergo similiter apud creditorem pignorat villa, cui erat annexum iurispatronatus, ipse creditor, sicut & sequefter in vacante Ecclesia presentare poterit.

Verum his non obstantibus in contrarium adductis dicendum ideo creditorem, cui pignorat fuit curia, cui erat annexum iurispatronatus, non potuisse valide in vacante Ecclesia presentare, quia licet aliàs iurispatronatus annexum vniuersitati bonorum cum ipsa transeat, per pignoris tamen traditionem in ipsum creditorem non tranfit facultas presentandi, ex verisimili mente debitoris, qui ipsam videatur sibi excipere, & reseruare, & creditori tantummodo concedere facultatem recipiendi illos fructus, qui consistunt in pecuniario commodo debitoris, & quos ipse creditor percipiens potest in sortem principalem computare, prout tenetur iuxta text. in cap. cum contra de pignori. & in l. 1. & 2. C. de pignorat. act. quod tamen facere non potest de facultate presentandi, licet fructus iurispatronatus sit, vt intelligit gloss. ult. in presenti, communiter recepta & post alios Spin. d. gloss. 4. num. 118. atque ita cum creditor, licet pignus possidere videatur, iuxta text. in l. 1. §. per seruum, il. 2. in fine, ff. de acquir. possess. & in l. pignori, l. 3. ff. de usufruct. facultatem tamen presentandi non habeat, sed remaneat penes verum dominum debitorem, à quo presentandi ius non auferitur, recte fit quod talis creditor presentare non potest, sicut idem in depositario tenet Guttier. d. c. 7. n. 17. At verò sequestrato factio ex voluntate partium, vel præcepto iudicis, qui à possessione litigantis expulit, cum tunc neutra pars litigantium possideat, & non sit alia persona, quæ possit presentare nisi solus sequefter, qui possidet, recte fit quod ipse tantum presentabit, vt docent Corral. lib. 3. miscellan. c. 3. n. 18. post Roch. Lambertin. & alios Cened. d. q. 10. n. ult. & alij citati ad c. 7. n. 8. de iurepat.

Quamvis supradictus intellectus, & ratio adducta vera sit in rigore disputationis, & melius quam omnes defendi possit, non displicet asserere propterea in creditorem iurispatronatus non transire, quia illius iuris, sicut & ipsius rei pignorate nullum dominium, nullave possessio in illum transferitur, sed solum nuda detentio donec debitum persoluitur à domino, probat text. in l. si pignus 37. ff. de pignorat. act. & in possessione probat text. in l. 1. §. per seruum, il. 2. ff. de acquir. possess. ac proinde cum ad presentationem faciendam dominium, vel saltem possessio in presentante requiratur, veluti fundamentum validitatis ipsius, d. cap. consultationibus, de iurepatron. cap. querelam, de elect. merito effectum est, vt propter rem pignoratam iurispatronatus illi annexum in creditorem non transeat. Nec obstat quod ius presentandi, seu presentatio ipsa est commoditas, vel quidam fructus iurispatronatus, iuxta doctrinam gloss. receptæ verbo capitulo, ad fin. in cap. cum olim, & maior. & obed. & gloss. ult. in presenti, qui fructus à creditore percipiuntur: satisficit enim si aduertat receptionem illorum non pro nomine, prout à possessore, sed nomine alieno fieri, & vti talem in facto consistere. Vnde nil mirum si id contingat absque possessione, valide tamen

Kkk 2 ad

ad effectum restituendi, vel computandi ex intentione contrahentis; at verò presentatio licet fructus sit, nihilominus tamen talis est, cuius effectus non consistit solum in facto recipientis, hoc est, presentantis, sed etiam dependet ab institutione per Episcopum faciendâ, qui validitatem illius, & merita presentia indicare debet, & tenetur, iuxta text. in cap. decernimus 16. quæst. 7. Vnde cum institutio attempto iure non exhibeatur nisi illi, qui vero patrono vel saltem à possessore iuris presentandi presentatur, ut supra dictum est, recte fit, ut cum creditor, nec verus dominus, nec possessor sit, facta per illum presentatio non valeat.

Ex his colliges primò generum creditorem, cui propter non solutam dotem res in pignus data est in terminis text. in cap. salubriter, de usuris, non posse interim presentare ad Ecclesiam vacantem vigore iurisdictionis, quod eidem rei pignorate annexum est, quod secus dicendum foret, si ratio, quam communis assignat, consideraretur, eo quòd talis creditor fructus ex re pignoratâ in hac specie percipere potest in sortem principalem minimè computandos, probat text. in d. cap. salubriter, tradit gloss. & omnes in cap. cum contra, de pignor. & in cap. 1. de feudis, resoluunt Fortun. de ultimo fine, illat. 6. Con. qui plures refert, var. lib. 3. c. 1. n. 3. Geminian. de usuris commento 2. à n. 74.

Secundò colliges data conventionem de faciendâ presentatione per creditorem, si per illum facta sit, nullam usuram committi, si quidem in hac specie creditor nihil lucratur quod debitori restituere, vel in sortem principalem computare teneatur, ac proinde usuram cessare, quæ aliàs reperitur in receptione rei pecunia æstimabilis, & ita in specie resoluit Bero. in cap. ex literis, in fr. eod. Pro quo etiam facit, quia deformitas usura consistit in eo, quòd pro usu rei mutuata pretium à mutante recipitur, vnde cum presentatio propter coniunctionem, quam habet cum rebus spiritualibus, non recipiat æstimationem, nequaquam in illa usura dabitur, eo quòd ex se non possit subire vicem pretij per quod prædictus usus rei mutuata appetitur, iuxta resoluta per D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. in corpore, Abb. in cap. ult. n. 16. de usuris, Sot. lib. 6. de iustit. quæst. 1. art. 2. Nau. in man. cap. 17. num. 257.

4. Prefatis Abbatibus committentibus vices suas, &c.] Notatur ad hoc quòd delegatus inferioris à Principe ad unam causam non potest totam illam subdelegare, nec articulum iurisdictionis continentem, potest tamen articulum, qui nudi ministerij sit, de quo vide Abb. in presenti, n. 19. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 31. n. 10. Molin. de iustit. tom. 6. disp. 15. n. 4. vers. ut habetur, D. Barbof. in l. cum Pretor, §. 1. n. 119. cum seqq. ff. de iudic. & quæ dixi ad cap. cum causam 62. de appellat.

5. Quia contineatur in illa, &c.] Notatur ad hoc quòd est necessaria protestatio, ubi impeditus non facit id, quòd tenebatur, de quo vide Pinel. in aub. nifi, n. 43. vers. amplia quarto, C. de bonis maternis, Rip. de peste, cap. condescendendo, à n. 21. Menoch. conf. 100. n. 118. Cald. Pereira de renouat. emphyt. q. 5. n. 23.

6. In gloss. Patrono, vlt. ibi, quia si ius presentandi consistit in fructu. Notatur ad hoc quòd presentandi, seu electio est fructus iurisdictionis, & iuris eligendi, ut per Rebuff. in tract. nominat. q. 17. n. 21. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 41. §. 2. à n. 8.

SUMMARIVM.

1. Papa in sententiis, quas profert, ordinem iuris servat.
2. Aequitas, & sola veritas rei spectatur in vniuersi-
usque consistorio.
3. Sententia Papa, vel Principis facit ius, & habet vim legis.
4. Exemplo optimi Principis firmiter iudicandum.

CAP. In causis. XIX.

Papa sicut indicat in causis, ita alij tenentur in similibus indicare, ideo Papa debet indicare subtiliter, & secundum rigorem iuris, nisi ex necessitate, vel utilitate dispense. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butt. Bald. Panorm. Henric. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neno, Cujac. Viu. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 276. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 319. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 18. c. 9.

Que Summi Pont. indicio deciduntur. Id est, ob Summi Pont. personam, in cuius quidem, & vniuersi-
cuiusque consistorio, sola rei veritas, & æquitas spectatur, ut per Menoch. de arbit. lib. 1. quæst. 8. num. 19.

Cum in similibus causis, &c.] Notatur ad hoc quòd sententia Papæ, vel Principis facit ius, & habet vim legis, Tiraquel. de iure primog. q. 40. n. 167. eodem modo sententia Senatus ipsius Principis facit ius quo ad omnes similes causas, Gam. Lusit. decif. 33. in fine, & decif. 174. n. 10. & decif. 228. Pinel. in l. 2. C. de rescindenda vendit. p. 2. c. 4. n. 2. Vant. de nullit. tit. ex defectu iurisdictionis delegata, n. 20. Afflict. Neapol. decif. 169. n. 9. Francisc. Monal. consil. 13. n. 5. Ioseph. Ludovic. Perus. dec. 90. n. 2. p. 2. Barnab. Cornazan. Lucens. dec. 29. n. 9. Vincent. Franch. dec. 238. n. 3. Peregr. conf. 91. n. 29. Menoch. de presump. lib. 1. presump. 1. n. 27. & consil. 59. à n. 10. & consil. 80. n. 30. & consil. 671. n. 21. & consil. 676. n. 2. Alexand. Rauden. respons. 47. num. 17. vol. 1. Surd. conf. 310. n. 17. & consil. 403. n. 83. Gutier. præf. lib. 3. q. 16. n. 74. Camil. Borrel. in summa omnium decif. tit. 13. de legibus, num. 15. Cald. Pereira de renouat. emphyt. quæst. 15. n. 25. Cabech. Lusit. decif. 212. num. 1. part. 1.

Ceteri teneantur, &c.] Notatur ad hoc quòd exemplo optimi Principis firmiter iudicandum est, ut per Menoch. conf. 52. n. 50. Tametsi regulariter exemplis iudicandum non esse asserat text. in l. nemo, C. de sent. & interl. & illum, qui solis exemplis vitur, ostendere se iuris imperitum, dicat Alberic. in l. 1. n. 5. ff. de constitut. princip. ubi post Iacob. de Ravenna caput eos, qui ubi defuerint sibi iura & rationes, nihil aliud sciunt allegare, quàm quod ita fuit dictum, ita decifum tradit Boer. in addit. ad Ioan. de Maimaig. in tract. de parlam. p. 1. n. 8. & post eum Franc. à Fonte de potest. proreg. tit. 1. n. 15. Sed d. l. nemo, intelligitur si exempla sint contra leges claras, & perspicuas, puta quia lata proponatur sententia contra calum legis, ut ideo ipso iure sit nulla, l. 2. C. quando provocare non est nec. at non ubi exempla vertuntur circa iuris dubij interpretationem, ut bene explicat gloss. vlt. in d. l. nemo, & tradit Menoch. de presump. lib. 1. presump. 1. n. 29. & 30.

SUMMA

De Sententia, & re iudic. Tit. XXVII. 665

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia secunda in diuersa instantia contra primam lata, tenet mero iure, nec debet infringi, quamvis sit iniusta, ex quo ab ea non fuerit appellatum, praesertim si prima sententia secundum iudicibus non fuit ostensa.
- 2 Exceptio suspitionis tanquam dilatoria ante litem contestatam allegari debet.
- 3 Exceptio omnis dilatoria regulariter ante litem contestatam opponenda, & probanda est.
- 4 Rescriptum impetrans ad delegatum debet facere mentionem de processu, & liti pendente, quae est super tali causa, alias commissio est nulla.
- 5 Reus conuentus coram iudice non suo, quando non opposuit exceptionem declinatoriam ante litem contestatam, sed solum alias dilatorias & peremptorias, praesumitur tunc consensisse, & prorogasse iurisdictionem illius iudicis.
- 6 Sententia nunquam transit in rem iudicatam, ubi agitur de periculo animae.

C A P. Inter monasterium. XX.

Sententia secunda in diuersa instantia contra primam lata tenet mero iure, nec debet infringi, quamvis sit iniusta, ex quo ab ea non fuerit appellatum, praesertim si prima sententia secundum iudicibus fuit ostensa. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Panorm. Butr. Bald. Henric. Felin. Guid. Papae, Alex. de Neno, Cujac. Viu. in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 277. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 319. remissimè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 18. cap. 12.

Tanquam dilatorias ante litem in gressum, &c.] Notatur ad hoc quod exceptio suspitionis, tanquam dilatoria ante litem contestatam allegari debet, vt per Rebuff. com. 3. ad leges Galliae, tract. de recusat. art. 1. gl. 1. Conar. pract. c. 26. n. 2. Soar. de Pace in pract. tom. 1. p. 1. temp. 5. n. 21. & tom. 2. c. 6. n. 7. D. Barbo. in l. si quis ex aliena, n. 74. & 79. ff. de iudic. Rebuff. in tract. de except. n. 24. nam regulare est omnem exceptionem dilatoriam ante litem contestatam, vel ante actum, qui post litem contestatam sequi solet, si sit causa, in qua lis contestanda sit, opponenda, & probanda est, vt per Socin. reg. 167. & Duen. reg. 36. & ceteros citatos ad cap. pastoralis, n. 2. supra de except.

Nihil in secundis literis dicebatur, &c.] Notatur ad hoc quod impetrans literas Apostol. ad delegatum debet facere mentionem de processu, & liti pendente, quae est super tali causa, pro qua postulat rescriptum, alias commissio est nulla, vt per Perez ad tit. 1. in princ. vers. hinc inferitur impetrantem, lib. 3. Ordin. pag. 449. & l. 6. q. 33. vers. quid autem, tit. 1. 2. cod. lib. 3. Ordin. pag. 701.

Iudicium renuntiassè videntur.] Notatur ad hoc quod quando reus conuentus coram iudice non suo, non opposuit exceptionem declinatoriam ante litem contestatam, sed solum opposuit alias exceptiones dilatorias, vel peremptorias, hoc sanè casu consensisse, & prorogasse iurisdictionem illius aequè praesumitur, vt per Menoch. de praesumpt. lib. 2. praes. 19. n. 6.

In gloss. Confirmantes, vltim. ibi, ubi vertitur periculum animae. Notatur ad hoc quod ubi agitur de periculo animae, sententia nunquam transit in rem iudicatam veritate comperta, vt per Tiraquell. de re-
Tom. I.

tract. 2. §. 1. gloss. 2. num. 37. Bernard. reg. 24. limit. 5. Bonacol. commun. crimin. p. 1. verbo, sententia, fol. 150. verso.

S V M M A R I V M.

- 1 Sententia contra privilegium ostensum, vel non ostensum, tenet si ab ea non fuerit appellatum, vel supplicatum.
- 2 Confessio procuratoris vera, & non ficta prauidicat domino.
- 3 Confessio Praelati, seu alterius procuratoris de Ecclesia, quando eidem prauidicet, ostenditur.
- 4 Sententia per instrumenta, seu privilegia de nouo reperta quando retractari debeat, remissimè.

C A P. Suborta. XXI.

Quando ostenso privilegio Papa fert sententiam contra privilegium, illa sententia valet; si verò non fuerit ostensum iudici, & index proferat sententiam, & non appelletur, vel supplicetur, sententia deinde praetextu privilegij non est retractanda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Bald. Anch. Panorm. Felin. Guid. Papae, Alexand. de Neno, Cujac. Viuian. in ration. secundae libri iuris Pontif. pag. 278. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 220. remissimè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 18. cap. 12.

Quia per confessionem partis, &c.] Ergo confessio procuratoris vera, & non ficta prauidicat domino, de quo Hippol. sig. 290. latè Malcard. de probat. conclus. 199. vbi n. 1. resoluit dominum reuocare posse confessionem per procuratorem quovis tempore ante sententiam factam, dummodo probet, quod error facta fuit, & inde detrimentum secutum sibi fuisse. Generaliter tamen, & in communi confessionem solius Praelati, seu alterius procuratoris de Ecclesia eidem prauidicare, cum aduersus illam restitutione, vel reuocatione opus sit, tenent gl. 1. & 3. in cap. vlt. de integ. restit. lib. 6. & expresse ex eo colligunt Anch. & Franch. n. 1. ac Domin. n. 8. Rota de gl. 466. n. 1. in nouis, & ex eo confirmatur, quia confessio, de qua agimus, dicitur hic facta in iudicio, & ita ex necessitate illius per modum contentiois iurisdictionis, in quibus terminis fere omnes agnoscunt solius Praelati confessionem Ecclesiae prauidicare, sicut & tutoris, procuratoris, & similibus, sic intelligentes text. in praesenti, & in d. cap. vlt. & c. 2. vbi gloss. verbo, sponte, de capellis Monach. cap. vlt. de confess. c. 1. in fin. princ. vt lite non contest. cum similibus; contrarium dicentes, quando confessio facta est extra, & absque necessitate iudicij per viam iurisdictionis voluntarie, iuxta textus, quos ita asserunt procedere, in l. certum §. sed an, & ipsos, ff. de confessis, l. si defensor 10. in princ. aliàs l. si sine, in princ. vers. secus, ff. de interrogat. ad n. 1. proinde, §. procurator, ff. ad legem Aquil. tradunt Abb. in d. c. vlt. n. 10. de confessis, & in c. dudum, il. 2. n. 30. de elect. Aret. cons. 63. n. 1. Malcard. de probat. concl. 367. n. 2. & 3. Card. Tusch. tom. 2. lit. C. concl. 669. n. 34. Sarm. lib. 3. elect. c. 11. n. 5. & citati ab Othavian. Pedem. dec. 39. n. 6. & 34. Surd. cons. 326. n. 4. lib. 3.

Praetextu privilegij de nouo reperti, &c.] An, & quando sententia per instrumenta, seu privilegia de nouo reperta retractari debeat, vide Gregor. l. 23. tit. 14. parit. §. Soar. tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 8. n. 9. p. 187. Guttier. de iuram. confirm. par. 3. cap. 7. num. 7. Molin.

K K K 3

de iustitia, tr. 2. disp. 5. 68. n. 6. Peregr. de iure fisci, lib. 7.
cit. 4. n. 7. & in transactione Bernard. Graue. ad pract.
Camera Imper. lib. 2. concl. 4. i. confid. 1. n. 7.

SVM MARIVM.

- 1 Sententia à qua fuit appellatum retractatur si constat testes ad quorum dicta tantum lata fuit, confir-
matores fuisse.
- 2 Testium publicatio an, & quando sit de substantia iudicij, remissum.
- 3 Sententia, qua nititur duobus fundamentis, uno vero, & altero falso, sustinetur ex vero.

CAP. Cum l. & A. XXII.

- 1 Q Vando testes qui iurant erant conspiratores, & propter eorum dicta, & non aliorum, sententia fertur, si appelletur, sententia est retractanda; si verò non propter eorum dicta, sed aliorum fuit lata sententia, non est retractanda, conspiratores enim possunt iurare de aliis rebus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Hostiens. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Henric. Felin. Guid. Papæ, Alexand. de Nevo, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 278. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 320. remissum Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 18. cap. 12.
- 2 Depositionibus coram partibus, &c.] An, & quando testium publicatio sit de substantia iudicij, vide Marant. de ordin. iudic. p. 4. distinct. 9. n. 22. Franc. Marc. decif. 796. n. 4. & 5. p. 2. Viuian. Neapol. decif. 32. Perez ad tit. 11. in princ. verbo, testigos, vers. ex quo inferitur, lib. 3. Ordinar. pag. 669. Menoch. de arbit. lib. 1. q. 33. & consil. 100. à n. 234. Guttier. pract. lib. 1. q. 99. n. 4. Avend. respons. 1. n. 8. Azeved. l. 10. n. 2. ad finem, tit. 6. lib. 4. noua recap. Soar. de Pace in pract. p. 1. tom. 8. n. 131. Morl. in emporio iuris, p. 1. tit. 11. n. 70. Rutger. Ruland. de commiss. p. 1. lib. 7. c. 1. Surd. decif. 36. n. 6. Mascard. de probat. concl. 1296. n. 4. Amat. Roder. in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c. 8. n. 9. cum seqq. Ludo. Miranda de ordine iudic. q. 14. art. 6. concl. 1. & q. 2. art. 1. D. Barbof. in rubr. ff. solut. matrim. p. 3. n. 52. Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 3. c. 14. à n. 3. Camil. Borrel. in sum. omnium decif. tit. 42. de iudic. n. 83.
- 3 Fuerat sufficienter ostensa, &c.] Notatur ad hoc quòd sententia, qua nititur duobus fundamentis, uno vero, & altero falso, sustinetur ex vero, vt per Tiraq. in tract. cessante causa, limit. 6. n. 56.

SVM MARIVM.

- 1 Damnatus actione iniuriarum infamis est, & per Papem potest fama restituui.
- 2 Iniuria non tam facta, quam verbis irrogatur.
- 3 Iniuria verbalis non tantum dicitur, qua verbo tenus, sed etiam qua scribendo fit.
- 4 Iniuriarum condemnatus notatur infamia, etiam quod dicat verum, & etiam quod proneniat culpa iniuriam passi.
- 5 Iniuriarum condemnatus notatur infamia.
- 6 Papa solus, vel Princeps ad famam restituere potest.
- 7 Infamia facti an per Papam, vel Principem remoueri possit.
- 8 De minimis non est curandum.
- 9 Infamia non incurritur ex leui iniuria,

CAP. Cum te. XXIII.

Leet condemnatus actione iniuriarum sit infamis, tamen secus si sit minima. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Hostiens. Anchar. Butr. Bald. Felin. Panorm. Anania, Henric. Alexand. de Nevo, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 278. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 320. remissum Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Anton. Aug. collect. 4. Decret. lib. 2. tit. 11. cap. 1.

Et sic non tam facta, sed etiam verbis irrogatur iniuria, vt per Couar. lib. 1. variar. c. 11. n. 1. Et non tantum dicitur verbalis iniuria, qua verbo tenus, sed & ea, qua scribendo fit, quia scriptura loquitur, l. non figura 37. vers. quatenus, ff. de actionibus, & obligat. gloss. verbo, conuiuium, in l. 1. ff. de iniuriis, Capel. Tholof. decif. 127. n. 1. Farin. in praxi crimin. p. 3. q. 105. n. 4. Bernard. Graue. ad pract. Cam. Imper. lib. 2. concl. 104.

Equum tuum non esse minoris pretij, &c.] Vnde colligitur iniuriantem teneri actione iniuriarum etiam, quòd dicat verum, & etiam quòd proneniat culpa iniuriarum passi, de quo vide Bajard. ad Clar. §. iniuria, n. 70. Menoch. conf. 41. n. 6. & 29. cum seqq. Surd. decif. 89. n. 27. Farin. d. q. 205. n. 227. & p. 4. conf. 30. lib. 7.

Te notaret infamia.] Quia iniuriarum condemnatus notatur infamia, Clar. §. iniuria, num. 5. Farinac. d. quest. 105. à num. 61. Bernard. Graue. d. lib. 2. concl. 102.

Beneficium restitutionis ad famam à Sede Apost. &c.] Notatur ad hoc quòd solus Papa, vel Princeps ad famam principaliter restituere potest, vt per Felin. in cap. ar. si clerici, §. de adulteriis, n. 12. vbi Decan. 18. de iudic. Cou. lib. 3. var. c. 3. n. 3. Bernard. reg. 52. optime Sfortia de integram restitutione, p. 2. q. 92. An autem infamia facti per Sedem Apost. vel alium Principem remoueri possit, vide Tiraq. de constit. p. 3. limit. 7. n. 20. Roman. sing. 469. incipit, dubitatio est magna, Farin. in praxi crimin. p. 1. q. 6. n. 45. vers. in proposito.

Quod nulla fuerit, &c.] Notatur ad hoc quòd de minimis non est curandum, vt per Tiraq. de iudic. in rebus exiguis, à princ. vbi in vers. decimo, quòd nullum, & minimum equiparantur.

Vel minima facta iniuria.] Ergo infamia non incurritur ex leui iniuria, vt per Tiraq. de iudic. in rebus exiguis, vers. 64. Verum contrarium melius ex hoc text. deprehenditur, vbi fuit opus restitutione integram ad hoc, vt condemnatus pro minima iniuria infamia non incurreret, ergo si non fuisset restitutus, illam incurrisset, prout aduertunt Clar. §. iniuria, n. 9. vers. item condemnatus, Soar. in thesuro recept. sent. lit. l. n. 29. Farin. d. q. 105. n. 65.

SVM MARIVM.

- 1 Sententia reuocata propter defectum iurisdictionis, vt quia vnus ex iudicibus publicè excommunicatus erat, vel propter iuris ordinem non seruatum, iterum de nouo causa principalis est videenda.
- 2 Sententia lata à iudice excommunicato nullius prorsus est momenti.
- 3 Illus, & sententia vitatur in totum, si ex pluribus exercentibus iurisdictionem vnus solus sit excommunicatus, etiamsi plures iudices fuissent datus cum clausula, quòd si non omnes, &c. vs. num. 4.

s. Arbitr.

De Sententia, & re iudic. Tit. XXVII. 667

- 5 Arbitri electi à partibus seruato iuris ordine sententia, si sit excommunicatus nullius est momenti.
- 6 Sententia interlocutoria & simplex decretum latum à iudice excommunicato est nullum.
- 7 Sententia lata à iudice excommunicato an possit per partes ratificari, remissiuè.
- 8 Sententia ab excommunicato occulto lata ualeat.

CAP. Ad probandum. XXIV.

1 **S**ententia renocata propter defectum iurisdictionis, ut quia vnus ex iudicibus publice excommunicatus erat, vel propter iuris ordinem non seruatum, iterum de nouo causa principalis est videnda. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Felin. Panorm. Bald. Henric. Alex. de Neuo, Cuiac. Viuian. in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 279. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 321. remissiuè Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 4. Decret. lib. 2. tit. 11. c. 2.

2 Collige ex text. sententiam latam à iudice excommunicato nullius prorsus esse momenti, ut per gloss. hic verbo, innotatus, Bald. n. 1. Butr. n. 3. Panorm. n. 2. & Felin. in princ. Vant. de nullit. tit. de nullit. ex defectu iurisdictionis, n. 137. Soar. tom. 1. disp. 16. sect. 1. num. 6. Ant. Ricciul. de iure person. extra gremium Ecclesie existens. lib. 1. c. 18. n. 1.

3 Amplia primò procedere sine excommunicatus exerceat iurisdictionem solus, siue simul cum aliis, nam sufficit, quòd vnus tantum sit excommunicatus, ad hoc ut actus, & sententia vicietur in totum, ut expressè probat text. in presenti, ibique docent Innoc. Host. n. 1. Ioan. Andr. n. 3. Butr. n. 7. Imol. sub num. 5. vers. siem actus sententiandi, Panorm. 4. quos refert & sequitur Anton. Ricciul. d. c. 18. n. 7.

4 Secundo amplia, ut procedat etiam si plures iudices fuissent dati cum clausula, quod si non omnes: nam nihilominus procedendo cum vno excommunicato inficiunt propriam iurisdictionem, ut post Ioan. Andr. Host. & Panorm. in presenti, resoluit Ant. Ric. d. c. 18. n. 8. vbi n. 8. declarat procedere in iudicibus delegatis, secus dicens in duobus, aut pluribus Ordinariis, quorum si vnus sit excommunicatus, & alter non, sententia sustinetur ex persona non excommunicati, & n. 10. pariter declarat, ut procedat quando iudices non excommunicati admittunt scienter excommunicatum, secus si ignoranter, quia tunc sententia sustinetur ex auctoritate eorum, qui non erant excommunicati.

5 Tertiò amplia ut procedat in arbitro iudice electo à partibus, ut iudicis partes suscipiat, & per suam sententiam liti finem imponat seruato ordine iudiciario, cuius enim sententiam pariter nullius esse momenti, tennerunt Panormitan. hic sub numero 2. Dec. in cap. intelleximus, num. 1. de iudic. & in cap. post cessionem, numero 22. de probat. Victoria de excommunicat. one, num. 16. Guttier. canonic. lib. 1. c. 1. n. 7. 4. cum segg. Ant. on. Ricciul. d. cap. 18. num. 5. optime Valer. Reginald. in praxi fori poenit. lib. 32. num. 31. vers. septimo.

6 Quartò amplia ut procedat non solum in sententia diffinitiva, sed etiam interlocutoria, & in simplici decreto, ut post Bald. in rubr. C. qui admitti, n. 19. docet Ant. Ricciul. d. c. 18. n. 2.

7 Quintò amplia, ut procedat siue index fuerit excommunicatus à principio, siue medio tempore, ut dixi ad cap. sciensurum, n. 13. num. 5. de rescript. An autem

sententia lata per iudicem excommunicatum possit à partibus ratificari, vide Socin. in cap. sacris, n. 274. de sententia excommuni.

[Publicè innodatus, &c.] Notatur ad hoc quod sententia ab excommunicato occulto lata valet, quia talis non erat de necessitate vitandus, siue esset index ordinarius, siue delegatus, ut docent hic Bald. num. 1. Butr. num. 3. Panorm. num. 2. & Felin. in princ. numero 3. Couar. in cap. alma mater, part. 1. § 7. num. 9. & § 11. num. 4. Padil. in l. 1. num. 51. & 52. C. de iuris, & facti ignorantia, Guttier. d. cap. 1. num. 76. & 81. Mascard. de probat. concl. 649. n. 35. Sbroz. de officio Vicarij, lib. 3. q. 17. n. 6. Sanch. de marim lib. 3. disp. 32. n. 1. 31. & 4. Less. de iustu. lib. 2. cap. 9. dubit. 7. Ant. Ricciul. d. c. 18. num. 14.

S Y M M A R I V M.

- 1 Res inter alios iudicata aliis non nocet, nisi ei, qui claus sibi primum actio & defensio competere, sustinuit sequentem agere.
- 2 Sententia inter alios lata nocet scienti, & pro suo interesse non comparenti.
- 3 Res inter alios acta aliis nocet cum causa sunt connexa, & in causa filiationis, ut n. 4.

CAP. Quamvis. XXV.

Gregor. IX.

Quamvis regulariter res inter alios iudicata aliis non nocet, tamen nocet ei, qui cum sibi primum actio, & defensio competere, sustinuit sequentem agere, nocet etiam illi, qui passus est eum, à quo habuit causam experiri. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchor. Butr. Bald. Panorm. Henric. Felin. Alexand. de Neuo, Cuiac. Viuian. in ration. secundo libri iuris Pontif. pag. 279. Alagona in compend. iur. Canonici pag. 321. remissiuè Ximen. in concord. part. 1. c. 2.

[Et tamen qui cum sibi primum, &c.] Notatur ad hoc quòd scienti, & pro suo interesse non comparenti nocet sententia inter alios acta, ut per Duen. reg. 274. limit. 1. Faciant quæ Flamin. de resign. lib. 1. q. 16. n. 34. Vnde Menoch. conf. 319. n. 5. resoluit, quòd debitor, qui passus est causam super rei pignore datæ tractari à creditore, si is creditor succumbat non poterit impedire executionem, & n. 6. tenet quòd fideicommissarius, qui passus est etiam ratione iuris sui tractari causam validitatis testamenti à solo hærede, si ipse hæres succumbat, non poterit impedire sententia executionem.

In gloss. Res inter alios, ibi, hac regula fallit in multis casibus, scilicet cum causæ sunt connexæ, ut per Tiraq. in tract. res inter alios, vers. limita 22.

In ead. gloss. ibi, item in causa filiationis. Vide Tiraq. de retract. lit. 1. § 1. gloss. 16. n. 3. & d. tract. res inter alios limit. 27. & vide ad quid Cald. Pereira de renouat. emphyt. q. 10. n. 18. & dixi de hac re in tract. Axiom. iuris v. iust. Axiom. 199. n. 11.

S Y M M A R I V M.

- 1 Ordinarij duo si pronuntiant contraria, tenet sententia pro eo, nisi in quatuor casibus hic contentis, & similibus. Si verò delegati discordant, delegans est aduocandus; si arbitri, neutra tenet.

K K K 4 2 MAUR.

- 2 *Matrimonij pro causa in dubio iudicandum est, declarata, vt n. 3.*
- 4 *Dotis in causa ad eius fauorem in dubio iudicatur.*
- 5 *Libertatis in causa ad hominis liberi fauorem in dubio iudicatur.*
- 6 *Testamenti ad fauorem semper iudicandum.*
- 7 *Alimentorum in causa pro illis semper est iudicandum.*
- 8 *Sententia in dubio ferenda est pro fisco quando causa agitur cum persona non privilegiata.*

CAP. Duobus. XXVI. & vlt.

Ordinarij duo si pronuntiant sententias diuersas, tenet sententia quæ est pro reo, non pro actore, nisi in causa fauorabili pro actore, vt in matrimonio, libertate, dote, vel testamento; si iudices non sunt ordinarij, sed delegati, sententia pendebit arbitrio delegantis, si ex compromisso, neutra habet vigorem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Host. Henric. Anch. Butr. Bald. Panorm. Felin. Alex. de Neuo Cuiac. Viu. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 280. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 321. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2.

Put. a matrimonio.] Notatur ad hoc quod in dubio pro matrimonio iudicandum, vt per Panorm. hic, & in cap. li. et ex quadam, n. 4. & 5. de testib. Hieron. Grat. inter consilia matrimonialia, conf. 75. n. 7. Mascard. de probat. concl. 1023. à princ. Menoch. remed. 4. adipiscendæ, n. 789. & de arbit. casu 475. n. 20. & 21. & conf. 199. n. 54. & conf. 215. n. 7. & conf. 227. n. 10. Gaill. lib. 2. obseru. 94. num. fin. Nauar. sub tit. de sponsal. conf. 13. num. 1. Sayr. in clau. Regia, lib. 12. c. 19. n. 15. Valer. Reginald. in praxi fori pontif. lib. 3. n. 19. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 18. n. 5. Guttier. eod. tract. cap. 3. à num. 16. & c. 63. n. 30. optime Francisc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comparat. 16. à n. 7. Menoch. de presumpt. lib. 2. Presumpt. 71. num. 30. vbi quod in causis matrimonialibus opinio aduersus communem retinenda est, de quo etiam Cott. in memor. verbo nuptiarum, pag. 618. quem refert parens meus in comment. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 645. n. 8.

Primò declara, vt procedat quoties hinc inde, vbi de matrimonio agitur contrahendo, datur paritas personarum, secus data disparitate, nam tunc pro eo non esse presumendum, tenent multi citati à Franc. Molin. d. comparat. 16. à numero 8. vbi num. 9. ab hac communi & ferè omnium traditione discedit, & merito tenet non procedere de iure Canonico, quo attempto paritas, vel imparitas personarum non consideratur. Secundò declara quoties agitur de matrimonio, quod contractum fuisse constat, & agitur de illius dissolutione, secus quando agitur de probando matrimonio, vt per Paris. conf. 15. num. 49. lib. 2. Socin. iunior conf. 88. num. 32. lib. 2. quos refert & sequitur Menoch. conf. 199. num. 54. sed hanc opinionem falsam, & in iure periculosam esse refert Francisc. Molin. d. comparat. 16. num. 14. pariter aduertens Paris. non loqui in eo casu ad quem per Menoch. adducitur, sed quoties agitur de matrimonio contracto in præiudicium prioris matrimonij, de cuius validitate disputatur, tunc non debet fieri interpretatio in fauorem secundi, & ita intelligendus Socin. loco proxime citato, nam, & hæc est in hoc casu communis sententia ex latè traditis per Mascard. concl. 1019. à num. 8. & concl. 126. n. 7. At vbi de noua matrimonij probatione agitur, latissima debet fieri

interpretatio, quamvis non constet in matrimonium fuisse contractum, & in his terminis loquitur text. in presenti, sic communiter ab omnibus intellectus quos supra recensui, affirmantes pro matrimonio in dubio iudicandum, & in eo probando leuiorès probationes ultra iuris communis regulas sufficere, pro quo iudices possunt etiam aduersus communem illius singulari prerogativa iudicare, Beret. conf. 80. n. 21. & 22. Gaill. d. lib. 2. obseru. 94. n. 19. Vltimò declarata huius text. conclusionè non procedere, quando matrimonium fuit per metum contractum, vt cum Purpurat. conf. 575. n. 16. lib. 1. tenet Seraph. decif. 803. n. 32. & 33. ibi, Quia cum constet metu esse contractum, non debemus ei fauere, nam nuptia coacta malos exitus habere solent. Farin. decif. 245. n. 17. in censur. ibi, Nec eos mouit quod in dubio pro validitate matrimonij pronuntiandum est, nam exstantibus prædictis sumus extra probabilem dubitationem, nec proclines esse debemus in fauorem huius contractus, alieno impulsu potius, quam propria inducione, & tempore quadragesimali contra Canonum prohibitionem celebrati. Monald. conf. 6. n. 14. p. 2. ibi, Et in hoc multum eneratur conscientia iudicis, cum aquè fauor debeat sic dissoluere matrimonium contra legem Dei contractum, sicut legitimum confirmare.

Dote.] Notatur ad hoc quod in causa dotis in eius fauorem in dubio iudicatur, vt per Palat. in repetit. cap. per vestras, de donat. inter virum, & uxorem, notab. 3. in principio num. 4. vers. sed in hoc, Couar. lib. 1. variar. cap. 2. num. 6. Tiraquell. de pia causa, priuileg. 147. Viuian. tom. 2. commun. opinio. lib. 7. tit. 27. num. 6. versic. 7. Sayr. d. num. 15. Galgancet. de iure publico, lib. 2. tit. 37. num. 56.

Liberata.] Notatur ad hoc quod in causa libertatis ad fauorem hominis liberi iudicatur, vt per Callan. in consuetudinibus Burgund. fol. 302. n. 13. cum seqq. Sayr. d. n. 17. Galgancet. d. tit. 37. n. 55.

Seu testamento.] Notatur etiam ad hoc quod ad fauorem testamenti semper iudicatur, vt per Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 100. num. 12. cum seqq. Sayr. d. n. 15.

In causa fauorabili.] Puta alimentorum, nam in 7 dubio semper pro illis est iudicandum, Lata in l. si quis à liberis, §. virum, num. 75. ff. de liberis agnoscendis, Sord. de aliment. tit. 9. quest. 15. num. 12. Sic etiam 8 sententia in dubio ferenda est pro fisco, quando causa agitur cum persona non privilegiata, & vide Couar. lib. 1. variar. cap. 16. num. 3. Bonacof. commun. crimin. part. 1. verbo, index, fol. 100. & part. 2. verbo, opinio, fol. 56. Menoch. conf. 395. num. 90. & de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 72. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 25. n. 29. Peregr. de iure fisci lib. 7. tit. 3. num. 43. Fatim. fragment. crimin. part. 1. lit. F. num. 187. Buccaron. de different. inter iudicia civilia & crimin. different. 164. n. 7. vbi num. 8. aduertit hoc procedere in civilibus, seu quando fiscus est actor ex contractu, nam tunc habet hoc privilegium vt existentibus probationibus paribus inter ipsum fiscum actorem, vel alium priuatum reum, sit pronuntiandum in fisci fauorem; secus autem erit in criminalibus, seu quando fiscus ageret ex causa lucratina descendente ex crimine, quia tunc firma erit regula, & iuris conclusio, vt in fine litis, & in sententiando magis faueatur reo, quam actori.